

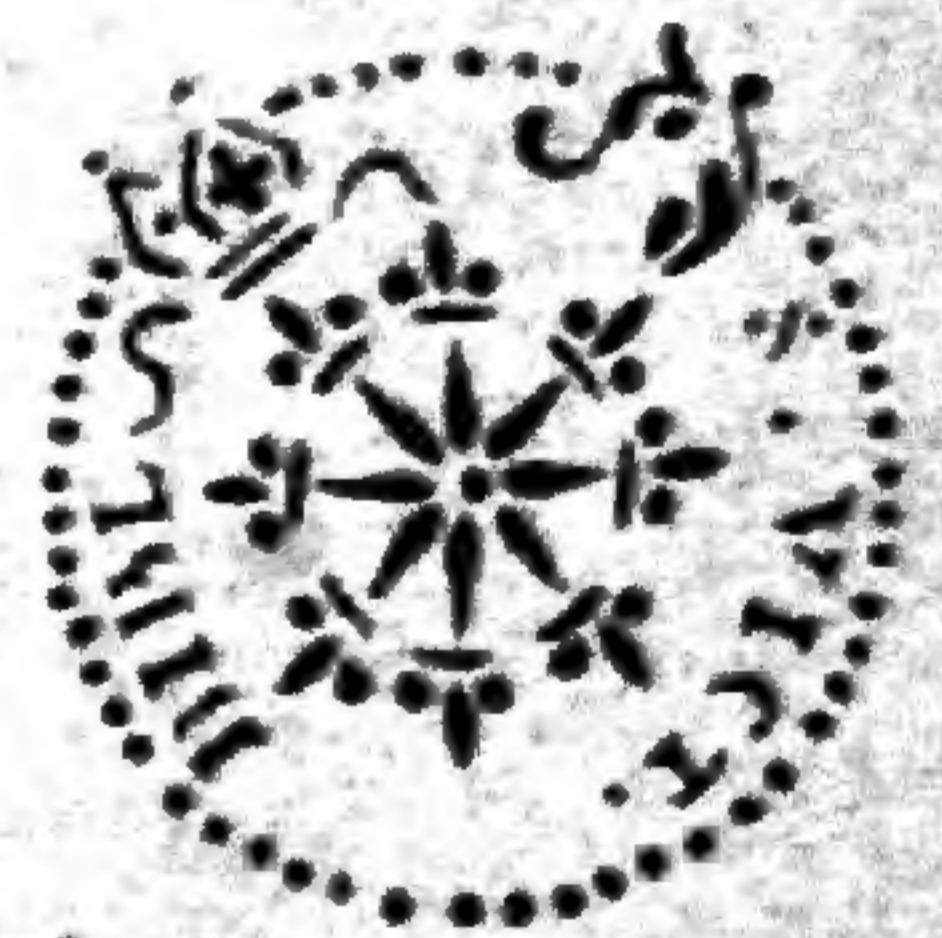
Rare Book
RS169
m66
1574

DE
SIMPLICIBVS
MEDICAMENTIS
EX OCCIDENTALI INDIA
DELATIS, QUORVM IN
MEDICINA VSVS EST.

Auctore D. NICOLAO MONARDIS
Hispalensi Medico;

Interprete CAROLO CLVSIO Atrebate.

*Le vignon de
Paris*

ANTVERPIÆ
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.

M. D. LXXIII

MISSOURI BOTANICAL
GARDEN LIBRARY

Philippon

SUMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI Regis Hispan. &c. Ducis Brab. &c. Privilegio cautum est, ne quis ante quadriennium citra Christophori Plantini voluntatem, librum De Simplicibus Medicamentis ex Occidentali India delatus, quorum in Medicina usus est, &c. imprimat, aut alibi impressum importet, venalemve habeat, intra omnes ditionis eius fines. qui secus faxit; confiscatione librorum, & poena fisco Regio exsoluenda, multabitur: ut latius patet in ipso diplomate.

Subfig.

I. de VVitte.

3
G E N E R O S O , V I R T V T E
E T E R V D I T I O N E P R A E -
S T A N T I V I R O , D N . T H O M A E
R E D I G E R O , D N . S V O P L V R I -
M V M O B S E R V A N D O ,
C A R O L V S C L V S I V S .

D E O foecunda est omnipotens
Natura, & ea humanae mentis im-
becillitas, Generose Redigere, vt
ab vno homine recoditissima eius
arcana erui non potuerint: sed alios
atque alios exoriri necesse fuerit,
qui ex eius latebroso sinu nonnulla proferrent a
nemine antea obseruata.

H I C, reliquis sublimius volans, de caelestium
orbium motu & astris acutissime disseruit: alter,
oceanum profundum petens, de piscibus & reliquis
aquatilibus sagacissime disputauit: tertius, auium
& insectorum: quartus, quadrupedum & reliquo-
rum terrestrium animalium naturam edocuerunt:
alius, terrae penetralia recludens, lapidum, & alio-
rum quae sub terra inueniuntur, generationem: ple-
rique, plantarum varietate illecti, earum formas &
facultates (quibus subinde aegri leuantur) in ho-
minum vsum describendas sumpserunt.

R E I vero herbariae studium adeo immensum
est, vt absolutam Plantarum historiam nemo ha-
ctenus euulgarit, sed aliqui duntaxat ignotas nobis
antea plantas interdum in lucem proferunt.

E x eorum numero est D. Nicolaus Monardis
Hispalensis Medicus, qui nuper aliquot plantas ex

4
America & nouo orbe delatas, Hispanico sermo-
ne duobus libris descripsit.

PORRO (vt eo studio mirificè semper delecta-
tus sum) eius vtrumque librum Latinum feci: sed
quoniam pleraque in altero repetit, de quibus in
priore egit, & medicamenta similia per vtrumque
librum dispersa sunt, vt concinniore ordine singu-
la distribui possent, de duobus vnum feci, annota-
tiunculisq; aliquot & iconibus auctiorem reddi-
di, in eorum gratiam, qui Hispanicæ linguæ ignari
sunt, meam operam plerisque non ingratham fore
ratus.

TIBI autem, Generose Redigere, nuncupauit,
vt aliqua saltem animi gratitudine declararem, mul-
tis me modis obstrictissimum esse, ob luculenta in
me collata beneficia, quorum memoria animo
meo nunquam excidet.

ET cùm Plantinus noster Aromatum historiã
recudere vellet, eam auctiorem, & locupletioribus
annotationibus, iconibusque insuper illustratam
(quoniam eiusdem sunt argumenti) huic coniun-
gendam tradidi.

Hoc igitur tenue meæ obseruantiaë testimo-
nium boni consulas, & quo semper in me fuisti a-
nimo esse pergas. Vale, Machliniæ, Idib. Sep-
tembr. M. D. LXXIII.

SIMPLICIBVS MEDICA-
 MENTIS EX OCCIDENTALI
 INDIA DELATIS, QVORVM IN ME-
 DICINA VSVS EST.

Copal & Anime.

VO resinarum genera multum similia
 ex Hispania noua adferuntur, quorum v-
 num Copal vocatur, alterum Anime.

COPAL resina est admodum can- Copal
 dida, & lucida, & transparens, magnis
 fragmentis, Diacitri valde transparentis
 haud dissimilibus, satis odorata, sed non perinde vt Anime.
 Ea Indi in suis sacrificiis suffumigij loco vtebantur, eamq;
 ob causam Sacerdotibus in templis suis frequenti in vsu,
 adeò, vt cum Hispani nostri primùm eò appellerent, huius-
 modi suffitibus naribus eorum adnotis exciperentur.

VTILIS est ad frigidos capitis morbos, & Thuris,
 aut Anime vicem explet. Calida secundo gradu, humida
 primo. Resoluit ac emollit, ob partes quas habet aqueas.

ANIME arboris est lacryma seu resina, alba, ad Thu- Anime
 ris colorem nonnihil vergens, verùm Copali magis oleagi-
 nosa. Defertur granis Thuris, sed crassioribus, quæ constricta
 luteum colorem ostendunt instar resinae: gratissimi ac sus-
 tissimi est odoris, & prunis imposita, facile consumitur.

DIFFERT ab Anime Orientali, quod neque tam Anime orient
 candidum, neque tam lucidum sit. Orientale item magnis tale.
 fragmentis adfertur transparentibus, & ita vt nonnulli Cha-
 rabe seu Succini speciem esse suspicati sint, quam Ambarum
 colliquatum nuncupant, è quo spherula precaria tornan- Ambarum c
 liquatum.

tur, cum nihil sit minus: nam Charabe Bitumen est, cuius magna fragmenta hamis ferreis à mari Germanico eruuntur, utpote quod è fontibus in ipso mari manat, Bituminis modo, atque aëri expositum, statim cogitur & densatur, ut conijcere licet ex bacillis, & aliis maris purgamentis, quæ in fragmentis illis conspiciuntur. Unde eorum error colligitur, qui Populi lacrymam aut Pini esse putarunt. Hermolaus Barbarus vir doctissimus, ait Anima Orientale colligi vicinis locis pago, in quo Thus nascitur, & ab illius pagi nomine, Anima vocari.

NOVÆ Hispaniæ Anime colligitur ex arboribus mediocris magnitudinis, per incisionem, Thuris aut Masticiæ modo.

HVIUS usus est in plerisque, sed Capitis præsertim morbis, à frigiditate proventibus, & defluxionibus purgationes subsequentibus, cubiculis per hyemem (etenim aërem purgat) & capitis operimentis, dormire sub noctem volentibus, suffitis, quinetiam ipso capite, si qui cephalæa & hemicrania laborant: nam eaput roborat.

MISCETUR emplastris & Ceratis, ubi roborare, & frigidos humores, flatuq; resolvere opus est. Thuris vicem supplet, cum in suffitibus, tum in iam dictis. Cerebrum roborat, emplastri modo adhibitum, atque etiam ipsum ventriculum reliquasq; partes nervosas, Cerati modo, tertia parte cera admista, atque sic gestatū diutius, & subinde renovatum, frigiditatem è quacunque corporis parte elicit. Calida est secundo gradu, humida primo.

Gomara in Mexicana Historia duo Copalis genera facit, alterum rugosum, quod Xolochcopalli vocari dicit, molle, Thuri simile: alterum, multo præstantius, Copalcahuicel, quod plerique myrrham existimarunt. Vulnerata arbore guttatim stillat liquor albus, qui statim concrevit.

Qui plura de Orientali Anime volet, legat nostras annotationes in cap. 8 hb. 1. Historiæ Aromatum. Nobilioris illius Orientalis Anime fragmento, quod aliquot uncias pendebat, donatus sum ante

trabe, &
natales.

cinum non
achryma.

ime Ameri-
na.

ime facul-
ta.

olochcopalli.
opalcahuicel.

TACAMAHACA.

7

biennium à doctissimo Hugone Morgano Pharmacopola Londi-
nensi.

Refert Fragosus, in India Occidentali arborem inueniri Toçot-
guebit, id est, lignum desiderij seu exoptatum, dictam, Populo simi-
lem, summi candoris, cuius materies, ob candorem, læuorem, & splen-
dorem, summè expetebatur ad idola fabricanda. Sub cuius cortice
nascitur gummi seu Resina, Thuri nostro similis, sed candidior, &
minoribus fragmentis, quo istie vtuntur, vt nos Thure.

Toçot-guebit

Tacamahaca.

DEFERTUR item ex Noua Hispania, aliud gum-
mi seu resinae genus, ab Indis Tacamahaca vocatum, quod
nomen apud Hispanos retinuit. Colligitur vulnerata arbore,
magna vt Populus, admodum odorata, cuius fructus ruber
est, Peonia seminis modo.

Tacamahaca.

PLURIMVS huius vsus est apud Indos, praesertim in
tumoribus omnibus: nam eos mirabiliter resoluit, maturat,
& tollit, vti etiam omnes dolores ab humoribus frigidis &
flatulentis prouenientes.

Tacamahaca
facultates.

COLORE est Galbani (nec desunt qui idem esse pu-
tent) unguibus albis, vti Ammoniacum, odore graui, atque
etiam sapore, ita vt prunis iniecta, & naribus admota, mu-
lieres vteri suffocatione laborantes ilico liberet. Umbilico em-
plastri modo imposita, vterum suo loco retinet: atque huius
vsus adeo mulieribus est familiaris, vt ab eis maxima ex
parte absumatur, quandoquidem efficacia experiantur eius
remedia, cum in vteri suffocationibus, tum in roborando
ventriculo. Nonnulla deliciae ambaram & moschum
addunt. Maxime utilis est, ad resoluendos & tollendos om-
nes dolores, ab humoribus frigidis & flatulentis prouenien-
tes, emplastri modo adhibita: Eiusdem est efficacia in tu-
moribus frigidis, quoniam eos resoluit, maturat, & absu-
mit ilico. Non liquefcit, sed ita tenaciter semper adheret, vt
auferri, nisi opere absoluto, non possit.

EXPERIMENTO comprobatum est, qualescum-

A + que

que defluxiones reprimere, linteo exceptam, & ad vtramque aurem, aut eam ad quam fit defluxio, adpositam. Temporibus imposita cerati modo, defluxum in oculos, aliasq; faciei partes detinet. Dolorem dentium sedat, dentibus, etiam corruptis, imposita: atque si hac dens corruptus vstuletur, prohibet ne corruptio longius serpat. Pectori & humeris vt emplastrum imposita, dolores eorum finit.

Emplastrum
stomachicum.

Ex ea, styracis tertia parte, & ambari momento, fit emplastrum stomacho longè vtilissimum: siquidem eum roborat, appetitum ciet, concoctionem iuuat, & flatus discutit. Eodem modo cerebro imposita, eum roborat, & dolores aufert. Magna est efficacia, in doloribus coxendicis, & omni articulorum morbo, praesertim si ab humoribus frigidis aut mixtis proueniant: quoniam eius resolutio adstrictionis particeps est, qua de causa mirum in modum partes roborat.

SOLA, iuncturarum aut nervorum vulneribus imposita, ea curat: nam statim suppurat & spasmus prohibet. ego tertiam partem cerae admisceo, quoniam facilius inducitur.

IN summa, adeo celebris est eius vsus, vt plebs ad qualemcunque dolorem aliud remedium non norit, modò non sint inflammationes admodum calida: sed & in his admodum utilis est, in morbi declinatione, ad discutiendum qui supererat humorem. Calida est initio tertij gradus, multa adstrictionis particeps, & sicca in secundo.

Caraña.

Ex Continentis parte interiore, per Carthaginem & Nomē Dei, defertur resina colore Tacamahaca, sed splendidi-
dior, liquidior, ac densior, lingua Indica Caraña dicta, quod nomen etiam apud Hispanos retinuit, odore Tacamahaca, sed grauiore. Pinguis est & oleaginosa, ideoq; tenax sine
multa

Caraña.

multa adglutinatione & colliquatione. Medicamentum nouum est, quod decem annis elapsis primùm huc illatum est.

EA vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis doloribus. Ad eosdem morbos laudatur, quos Tacamahaca curare solet, & minore temporis spacio vires suas exerit: sic vt quos Tacamahaca non curarit, Caraña sanet. Exemplum vidi-
mus in eo, qui ob humeri cruciatus, iam multo tempore brachium mouere non poterat, tametsi Tacamahaca vsus esset: sed postquam Caraña vti cœpit, triduo sanitati restitutus est.

Caraña facultates.

MIRA est eius vis in iuncturarum doloribus: nam imposita, facile eos curat, modo nulla sit calidorum humorum influxio. Tumores inueteratos dissoluit, defluxiones humorum frigidorum aut mixtorum sistit: ad quosuis neruorum & cerebri dolores valde utilis: Vulnera q̄ recentia, neruorum presertim & iuncturarum nullo alio admixto medicamento sanat. Defluxiones in oculos & alias partes re-
primit, ad aures atque temporibus imposita. Excedit secundum caloris gradum. Colligitur vti superiores, vulneratis arboribus.

SED ex eadem Carthagine noui regni prouincia, allata ad nos est Caraña quedã purior, & Balsami modo limpida, superiore multo præstantior, utilior, & odoratior.

Caraña purior

Oleum Cicinum.

GELISCO noue Hispanie prouincia, oleum seu liquor quidam adfertur, cui, oleum ficus infernalis Hispani nomen indiderunt, eo quòd ex arbore cum fructu, tum foliis simili Ricino, sed in maiorem altitudinem, ob soli vbertatem, excrecente, elicitur.

Oleum ficus infernalis.

EADEM vero ratione hoc oleum Indi eliciunt, quam docuit Diosc. lib. 1. cap. 30. hoc est, contuso semine, deinde in aqua cocto, postremùm oleo immatante cochlearibus excepto.

Oleorum eliciendorum ratio.

Hec eliciendorum oleorum ratio è seminibus & fructibus, Indis admodum familiaris est, quippe qui nullam expressionem norint: sed etiam hoc oleum eo modo quàm expressione facilius elicitur.

Olei cicini
facultates.

MAGNIS viribus pollet istud oleum, veluti experientia, & multo eius vsu comprobatum est, cum in India, tum in his regionibus. Omnes morbos ab humoribus frigidis provenientes sanat: omnes tumores dissoluit, flatusq; discutit, praesertim ventris, eamq; ob causam non modo in Anasarca utile, sed in omnibus hydropisis generibus, si venter eo inungatur, & aliquot gutta vino aut alio liquore commodo excepta sorbeantur, etenim aquas euacuat, quod etiam minore noxa facit, clysteribus iniectum. Ventriculum frigidis humoribus & flatibus liberat: & coli doloribus utile, si partes affectae eo inungantur, & aliquot guttula sumantur. Efficacius subuenit Ileii doloribus, vt experientia nos docuit. Dolores iuncturarum, modo à causa non admodum calida proueniant, tollit, humorem euacuando, si aliquot huius olei gutta pingui iure gallinae dissoluta sumantur. Partes corporis contractas, si eo inungantur, curat, nervos emolliendo, & extendendo. Stomachum, vterum, & lienem obstructionibus liberat inunctione. Alium puerorum emollit, illito toto ventre, atq; ventris animalia pellit, maximè si eius vna aut altera gutta è lacte aut iure pingui propinentur. Ad psoras & vlcera capitis manantia valet: prodest aurium doloribus, & omnibus cutis vitis, varosq; mulieribus plerunque infestos illitu expurgat.

CALIDVM est initio tertij gradus, humidum secundo.

RICINUS AMERICVS.

Jatropha Curcas L.

Ricinus communis.

Hoc Ricini genus ego vidi, quod ante aliquot annos ex America adferri cœpit, vulgari paulo maius, cuius operimentum seu siliqua illa triangula quæ semina continet, tuberculis asperis non est obsita, ut in vulgari; sed læuis & cinerei coloris. Ipsum granum siue semen vulgari simile, nigrū tamen & nō maculosum ut illud, mirifica (ut aiunt) purgandi facultate præditum: nam etiam si dimidia tantum vnius grani pars sumatur, valenter superne & inferne purgare referebat qui mihi dabat, & Curcas istic ab incolis vocari.

Et quandoquidem in ricini mentionem incidimus, videre meminī, dum Hispanias peragrarem, circa Malacam, & Calpen ad fretum Herculeum, aliisque maritimis Beticæ locis, Ricini plantas crassitudine humana, altitudine verò trium hominum, multis prægrandibus ramis brachiatis instar aliarum arborum: hi rami (multis enim annis durat arbor) tertio aut quarto quoque anno putari solent. Exactissime sane conueniebant Diosc. descriptioni. Refert etiam Bellonius lib. 1. obseruat. cap. 18. magnas in Creta insula Ricini arbores se obseruasse. An vero his similis sit ea arbor quæ Curcas Americorum profert, plane ignoro, cum is qui inde fructum eum attulisset, arboris formam describere non posset, & eum siccum, qualem hic exhibeo, duntaxat viderim.

Bitumen.

Bitumen.

IN Cuba inueniuntur fontes iuxta littus maris, Bitumen nigrum manantes, veluti pix, grauis odoris, quo Indi morbis frigidis vtuntur. Hispanis seruit picandis nauibus quia pici nauali similis est, sed seuum admiscet, vt melius induci possit. Veterum Naphtham esse puto, cuius duos fontes Babylone inueniri Posidonius refert, alba & nigra.

Naphtha.

Bituminis facultates.

Nos eo Bitumine vtimur in vteri morbis, quod cum suffocatione liberet, naribus admotum, aut vuluæ inditum.

CALIDVM est in secundo gradu, & humidum in primo.

Ambarum.

Ambar griseū.

NUNc mittit nobis Florida noui orbis prouincia Ambar quod vocant Griseum, idq; in littus eiectum inuenitur à Canaual ad promontorium vsque D. Helena.

Ambar bitumen est.

VARIA est circa eius originem opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum, ilico densatur, vt solent pleraque, quae sub marinis aquis tenella & mollia sunt, at aqua exempta, durantur, vt Corallium, Succinum.

SOLVS Simeon Sethi & Aëtius inter Græcos eius meminere, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus suum manare asserit, pessimūq; id esse quod à piscibus deuoretur.

Ambar nō est sperma Balenar.

INDE conuellit eorum opinio, qui Balenarum sperma esse asserunt, ex eo decepti, quod interdum in Balenarum ventriculis inueniatur, quae illud aquis innatans nonnunquam deuorant, alimentum esse existimantes.

VERVM est, meo tempore Balenam circa Canarias quas fortunatas insulas putant, captam, in qua inuenta sunt plus quam quatuor Ambari librae: postea tamen infinitas Balenas cum suis catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est.

NON desunt qui Ambar ex fructu quodam ad maris littus nascente fieri dicant, qui Aprili & Maio mensibus maturefcit, & odoratus est, quem decidentem vorant Balena, quasi fructus in alimentum cedens, aliud quam sanguinem & carnem generare possit.

OPTIMI delectus est, vt nonnihil ad rubedinē tendat, album non aequè bonum, nigrum deterrimum. Ambari delectus.

EXCALFACIT, resoluit, roborat, quocunque tandem modo applicetur: nam calidi est temperamenti & sicci, cum pinguedine quadam, qua illi facultatem emolliendi tribuit.

VARIÆ sunt Ambari facultates: nam cum oleo florum mali Arantij siue Assyrij in calente mortario permixtum, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem leuat, cerebrum roborat & nervos, & frigidos qui infarcti sunt humores resoluit: ad eadem efficax, emplastri modo cum Aipta muscata assidue gestatum. Ambari facultates.

EIVS solius, aut cum moscho & ligno aloës permixta olfactu, cerebrum roboratur, memoria augetur, spiritus vigor & cordis vires reficiuntur: ideoq; in pestis contagiis eius odor adprime utilis est, nec minus his qui frigidis defluxionibus vexantur, conuenit, si capitis tegmina atque etiam cubiculum vbi dormiunt, per hiemem eo suffiantur.

MAXIME prodest senibus, quod illorum spiritus vegetet, cor & cerebrum roboret, & crassos lentosq; humores quibus plurimum abundant, extenuet, siue cibus indatur, siue vestes suffiantur, siue cerebro cordisq; regioni applicetur, siue vino, quo sibi faciē & manus abluūt, permisceatur.

SCOBIS magnetis, galbanoq; miscetur, & emplastri modo mulierum vmbilico impositum, vterum suo loco retinet, & reliquos eius morbos profligat: eius autem assiduus odoratus prodest vteri procidentis, suffocationibus vero, in
Liquid-

Liquid-ambar dissolutum, & xylo exceptum, vteriꝫ, or-
inditum.

Catapotia pro
sterilibus.

STERILITATI à frigidis humoribus orta, hac cō-
positione mederi soleo, qua recipit Ambari partes duas, ra-
sura eboris tenuissimè trita vnam, pulueris ligni aloës par-
tem dimidiam, cum algali momento sunt catapotia, quo-
rum tria pendentia drachmam vnam singulis triduis dabun-
tur, & emplastrum vmbilico, pessum vteri colo imponetur,
purgatis tamen prius vti decet.

Emplastrum
ex ambaro.

Ex eo, alypta moschata, & styrace fit emplastrum scuti
forma, quod stomacho adpositum, eum doloribus liberat
& excalfacit. Ex eadem massa facta pilule, & mane sum-
pta, flatu discutiunt, concoctionem iuuant, & appetentiam
excitant, idem prestat ex vino odorifero mane sumpta
hec massa.

Catapotia alia.

TRITVM ambar & cera lutea exceptum, cordis re-
gioni vtilissimè imponitur, ad sedandos dolores à flatibus aut
alia quauis causa (modo calida non sit) prouenientes.

EADEM ratione qua senibus, melancholia laboranti-
bus etiam conuenit, & paralyticis, si eo aut eius mixtura
suffiantur, aut cerebrum, totaq; spina eo inungatur: etenim
Ambar præ ceteris medicamentis neruos & cerebrum ro-
borat. Quinetiam epilepticis fumus illius, naribus exceptus,
conuenit, siquidem eos excitat, & si assiduè id odorentur,
non tam facile, neque tam vehementer eo morbo corri-
piuntur.

ILLVD admiratione dignum, quod Simeon Sethi scri-
bit. Si quis Ambar odoretur antequam vinum bibat, eum
veluti ebriu ferri, si verò iniiciatur vino, maximè inebriare.

Ambar inc-
briat.

Liquid-ambar, & eius oleum.

RESINA quam Liquid-ambar, & oleosum quid-
dam, quod oleum de Liquid-ambar vocamus, ad nos ex

LIQVID-AMBAR, ET EIVS OLEVUM. 15

Hispania noua adferuntur, vtrumque odoratissimum, praesertim oleum, quod delicatioris & suauioris est odoris.

EST verò Liquid-ambar resina collecta per incisionem Liquid-ambar.
ex arboribus vasta magnitudinis, pulchris & ramosis, cuius Ocoçol.
folia hederaceis similia sunt, Ocoçol Indi vocat, cortice crasso, cinereo, qui incisus aut vulneratus crassum Liquid-ambar eiaculatur, cui cortex comminutus, odoris causa admiscetur, vt scilicet suauius & diutius spiret in suffitibus.

VBI nascuntur eiusmodi arbores, fragrantissimus est aëris odor, adeo vt Hispani primum eò appellentes, istic aromata nasci, atque adeo eas aromatiferas esse arbores existimarent.

TANTA quantitate in Hispaniam infertur Liquid-ambar, vt mercium vicem suppleat, vtribus & dolis eo impletis: eo etenim hic vtimur in suffitibus, odoramentis, pastillis, Styracis liquida loco, cuius odor proximè ad hunc accedit: adeò autem validus est, vt celari, etiam suffitibus nõ additum, non possit, & totas aedes, si eius sit copia, atque adeò plateas suo odore impleat.

PLVRIMVS in medicina eius vsus est: nam calfacit, roborat, resoluit, & anodinum est. Cerebrum, per se illi- Liquid-ambar facultates.
tum, aut aliis aromatibus admixtum, roborat, & doloribus liberat, omnigenosq; dolores à causa frigida, vt emplastrum impositum, mitigat. Ventriculo adprimè vtile, stomachici modo adhibitum: etenim ipsum roborat, concoctionem iuuat, digerit, concoquit, & appetentiam excitat.

CVM Styracis, Ambari, & Moschi momento mixtum emplastri consistentia, & scuti forma super alutam extensum, omnibus praedictis morbis maximè prodest, eiusq; emplastri ob insignes facultates in hac vrbe laus est. Calidum in fine secundi gradus, humidum in primo.

EX eo recens collecto, & eo loco posito, vt per se tenuior
eius

Oleum de Li-
quid ambar.

eius substantia stillare possit, oleum quod de Liquid-ambar nuncupant, elicitor, multo perfectissimum, eoque longè suauius. Sunt qui expressione etiam eliciant, ut maiorem quantitatem colligant: nam chirotbecis imbuendis plurimum absumitur.

Eius facultates.

V T I L E est medicamentum ad plerosque morbos frigidos; nam calfacit, resoluit, & omnem tumorem emollit: itaque vteri tumoribus, obstructionibus prodest, mensesque prouocat. Calidum ferè in tertio excessu.

S C I E N D V M tamen est, plerosque hoc ex India inferre non perinde bonum, quoniam è ramis eius arboris minutis & coctis, pinguedinem innatantem colligunt, venduntque pro legitimo.

E I V S arboris pampini & summitates in fasciculos collecti vestibus & stragulis, ab Indis inseruntur, odoris gratia, in eumque usum, Hispanis etiam vendunt.

Balsamum.

Balsamum.

L A V D A T I S S I M V S ille liquor, qui, ob excellentes & mirabiles effectus, Balsamum, ad veri Balsami (quod in Aegypto nascebatur) imitationem, nuncupatur, in Hispania noua elicitor ex arbore Punica malo maiore, cuius folia urtica similia, ferrata & tenuia sunt, Indi Xilo [Gomata Zilo] vocant.

Balsami extrahendi duplex ratio.
Prior.
Alter.

F I T autem duobus modis. Vno, multis incisuris vulnerato arboris cortice, qui tenuis est, è quibus liquor emanat, tenax, subalbidus, excellentissimus & perfectissimus, sed adeo pauca quantitate, ut ad nos non inferatur. Altero, Indis admodum familiari, in eliciendis succis ex quavis arbore. Ramos atque etiam truncos arboris assulatim & minutim concisos, in lebetem amplissimum iniiciunt, multa desuper adfusa aqua: bulliunt omnia & feruent quantum satis esse putant, igne sublato frigescere sinunt, & couchibus

oleum

oleum supernatans colligunt. Id verò est, quod in has regiones inuehitur, & quo vulgo vtimur, colore ex nigro rubente, odoris suavissimi. Vasculis argenteis, vitreis, stanneis, aut fistilibus vitratis asservatur, aliam omnem materiem penetrans.

IN medicina huius vsus receptus est, non nuperrimè, sed statim eo ferè tempore quo Hispania noua nobis patefacta est: nam cum Hispani Indos sua vulnera hoc succo glutinare animaduertent, illos statim imitari ceperunt.

CVM primùm in Hispaniam illatum est, ob eius insignes facultates magna fuit, vt decet, aestimatio: eius vncia nunc viginti, nunc decem ducatis aestimabatur; at nunc temporis eius libra non pluris, quàm tribus aut quatuor ducatis aestimari solet. Roman primùm delatum, eius vncia centum ducatis venit: postea, tanta eius quantitate illata, vilescere cepit, & etiam gratis quodammodo dari, vt solet in rerum abundantia siue raritate plerumque contingere. Nam cum magno veniret, omnes eius virtutes admirabantur atque requirebant: postquam verò eius imminutum est precium, non aestimatur, cum tamen idem Balsamum sit quod fuit cum centum ducatis vncia venderetur.

Balsami aestimatio.

ET sanè, licet nihil aliud nobis intulissent Indie, quàm hoc mirabile Balsamum, Hispanorum tamen labor in illis inuestigandis non inutilis existimandus est: etenim iam multis annis perit id Balsamum, quod in Aegypto nasci solebat, nec vsquam gentium amplius inuenitur: idcirco nobis Deus opt. max. eius loco Balsamum noua Hispanie dedit, quod meo iudicio inferius non est Aegyptiaco, si mirabiles eius effectus & vtilitates consideremus.

TRIFARIAM verò in medicum vsum recipitur: Balsami triplex vsus. nam aut interius assumitur, aut exterius inducitur, aut medicamentis chirurgicis admiscetur.

**Interius assum-
ptum.**

INTVS assumptum mane ieiuno ventriculo, asthmat-
ticis vtile est, & vesicae doloribus: menses etiam ciet, vt &
pepsi modo subditum. Eius quatuor aut quinque guttula vi-
no aut aqua rosacea in cochleari excepta & diluculo sen-
sim in guttur instillata, sic vt linguam nō contingant (nam
Balsami sapor diutius in ore haerens forsitan nauseam etiam
moueret) veteres stomachi dolores finiunt, eumq; roborant,
coloremq; commendant & anhelitum. Iocinori prodest, ob-
structiones aperit, atque iuuentam conseruat. Magna exi-
stimationis vir mihi probè notus, ab eius vsu nullos dolores
sensit, & tametsi senex, tam validus est, vt iuuenis videat-
ur. Phthisicos leuat, & sterilem vterum expurgat, pepsi
modo adhibitum.

Foris additum

FORIS, calidum cum plumula illitum, omnes cru-
ciatus ex humoribus frigidis prouenientes tollit, praesertim si
luteum Balsamo delibutum adponatur. Tumores oedema-
todes discutit & absunt: quamlibet corporis partem ro-
borat. Capiti illitum, cerebrum reficit & fouet, omnemq;
humorem noxium absumentido, dolores tollit. Paralyticis
succurrit, cerebro, ceruice, spina, & ea parte quae paralyti tē-
tata est, inunctis: eadem ratione, ad omnes neruorum mor-
bos & contractiones vtile est. Stomacho illitum, eum robo-
rat, concoctionem inuat, & flatibus obstructionibusq; libe-
rat, sicuti & Lienem, quem etiam emollit. Nephritidem, nec
non ventriculi dolores à causa frigida aut flatibus ortos, ca-
lidum loco dolenti impositum sedat: idem praestat panni ca-
lido inditum, sicq; adpositum. Urinam ciet & expellit illi-
tum. Summe laudatur in articulorum doloribus, praesertim
coxendicum, quod omnem duritiem & tumorem residuum
discutiat.

**Cheirurgicis
medicamentis
inditum.**

CHEIRURGICIS remediis inditum, valde vtile
est: & quia molestum esset omnia enumerare, eius iudicio

ea relinquo, qui eo vtetur, vt id scilicet aliis medicamentis commisceat, quæ ad rem vtilia esse iudicabit. Vulgare sanè admodum est eo in recentibus vulneribus vti; nam statim ea sine suppuratione glutinat, quin etiam in iis vtile, vbi contusio adglutinationem impedit; quod statim digerat, & reliqua præstet quæ ad vulneris vsque glutinationem necessaria sunt, vt non abs re Pauperum chæirurgia censi possit: eaq; de causa pauca sunt in hac vrbe ædēs, in quibus non seruetur Balsamum. Nervorum, iuncturarumq; vulnera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit, contractionemq; prohibet. Capitis vulnera curat, modo cranium illa sum sit: sic etiam omnia recentia vulnera in qualibet corporis parte, modo sint simplicia. Antiqua vulnera, per se, aut cum alio vnguento impositum, mundificat, & ad cicatricem perducit. In diuturnis febribus, spina eo calente inuncta dimidia hora ante paroxysmum, & ilico quinque aut sex guttis eius in vino sumptis modo prædicto, horrores discutuntur, si ter aut quater id remedium repetatur.

G V S T V est acuto, & aliquantulum amaro: vnde colligere licet, adstrictionis particeps esse, calidum & siccum in secundo gradu.

N V N C ex noui orbis continenti magna quantitate inferri cepit Balsamum per incisionem extractum ex arboribus iis similibus, quæ in noua Hispania nascuntur, vbi Balsamum decoctione colligitur. Sunt autem eæ arbores vastæ magnitudinis, & ad radicem vsque ramosæ, duplici septæ cortice, altero crasso Suberini modo, altero tenui, interno, materiam arboris amplectente. Ex eo quod inter vtrumque corticem est spacio, incisione Balsamum educitur, alba limpidissimâq; lacryma suavissimi odoris, qui insignes eius facultates statim prodit. Et certum est eius guttulam potiore esse, alterius quod decoctione extrahitur libræ.

Balsamum purius.

Balsami a ris histor

tametsi miraculosos eius viderimus effectus.

H V I V S fructus (qui penes me est) exiguus pro arboris magnitudine : etenim ciceris aut Pisi grano maior non est, amari gustus aliquantulum, inclusus extrema siliqua angusta, digitum longa, alba, & tenui. Eo fructu sese suffiunt Indi, ad capitis dolores & defluxiones.

Resina abiegna.

LB I D E M etiam colligitur liquor sine resina, quam abiegnam vocant, ex arboribus spuris, que neque Pinis, neque Cupressi dici possunt, sed Pino altioribus, & Cupressi modo rectis. In harum arborum cacumine vesiculae quaedam enascuntur nunc magna, nunc parva, quibus contractis guttatim stillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis excipiunt, sed tanto labore & molestia, ut multi viri exiguam admodum quantitatem singulis diebus cogant.

E I V S usus est in omnibus ad quae Balsamum continet: siquidem vulnera optime curat, dolores ex materia frigida & flatulenta progenitos mitigat. Vtilis item est stomachi vitio ab humore frigido aut flatibus, sumpta ex modico vino albo, ut in Balsamo edocuimus.

Resina Carthaginensis.

N V N C etiam nobis mittit Carthago noui orbis provincia resinam quandam purissimam & odoratissimam, abiegna aut Terebinthina Veneta multo praestantior, eisdem facultatibus seu maioribus praeditam, quam sit selectissima Terebinthina. Experientia docuit, vtiliter inuicineruorum, articulorum, pedumq; vulneribus, & antiquis vlcibus: magno etiam commodo, ea elota & preparata matrone sibi faciem oblinunt.

Tabaco.

P L A N T A Tabaco antiquitus in usu fuit Indis, Hispaniae praesertim nouae incolis, ad vulnera curanda. Paucos

ante annos in Hispanias delata, magis ad ornandos hortos, quam ob eius facultates: nunc vero multo celebrior est ob facultates, quam propter elegantiam.

NOMEN legitimum apud Indos est Picielt: nam Tabaco nomen ab Hispanis illi inditum, ab insula quadam eius nominis, ubi frequentissima nascitur. Picielt.
Tabaco

MAGNA altitudine assurgit, & interdum malum Assyriam, quam Limonem vocat, equat, caule recto, multis pregrandibus ramis brachiato: folio mali Assyria fere, sed ampliore veluti Oxylapathi, colore viridi dilutiore, & aliquantulum hirsuto, uti tota planta est. Florem fert in summis ramis Campanulae modo, candidum, medio purpurascens, quo decidente succedunt veluti capitula papaveris nigri, quibus continetur semen valde exiguum, colore ex cinereo nigricante. Radix crassa est & multifida, & lignosa, intus crocea & amara, qua facile cortice suo delibratur: non intelleximus tamen aliqua facultate praeitam esse. Tabaco
ria.

NASCITUR plerisque India locis, humidis praesertim & umbrosis, & exculto lenique solo. Seritur omni tempore: cum vero prodit, a frigore praeservanda est, & secundum parietes plantanda ad eorum ornatum: siquidem toto anno viret, Citriorum modo. Tabaco
les.

FOLIORVM duntaxat est usus (tamen si eorum defectu quidam semine utantur) easque, ut asseruari possint, filis traiecta in umbra suspenduntur & siccantur, deinde his, aut integris, aut in pulverem tritis, utuntur.

CALIDA & sicca est in secundo gradu: itaque calfacit, resoluit, mundificat & aliquantulum adstringit, ut ex sequentibus facultatibus iudicare licebit.

FOELIA huius planta calefacta & imposita, praesens in Cephalaea & Hemicyania sunt remedium, si morbus ex causa frigida aut flatibus ortus sit: saepius vero sunt repetenda. Tabaco
tate varia

da donec morbus tollatur : sunt qui caput oleo florum mali arantij prius unguant. Idem remedium rigidis cernicibus sine Tetano utile est, & in totius corporis doloribus ab eadem causa ortis.

D O L O R E S dentium à causa frigida non modo sunt, dente prius deterfo aliquo linteo eius succo delibuto, & pilula ex eius folio confecta denti indita, sed etiam, ne corruptio serpat, prohibet.

P E C T O R I S vitius, tussi veteri, asthmati, & simili- bus ex frigido humore ortis morbis, foliorum decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto, utilia sunt. Serapium ex saccharo & foliorum eius decocto paratum, paucaq; quan- titate sumptum, putres humores pectoris eicit. Asthmaticis interdum sumus eorum ore exceptus opulatur : sed neces- sarias evacuationes precedere opus est, si mora ferri possit.

S. v. v. cineribus calefacta folia, & sordida non excussis cineribus, calidaq; sepius imposita, ventriculo perfrictioni- bus & statibus laboranti auxilio sunt. Viridia folia alij ma- nibus oleo unctis confringunt, & sic imponunt. Ventriculi & Lienis obstructionibus folia pauxillo aceto intrita, diuq; illita utilia sunt; quibus deinde folia calefacta, aut lineus pannus succo foliorum calenti unctus, superimponuntur. Foliorum defectu, pulvis communi unguento obstructiones aperientes excipitur, & pars obstructa, aut tumore affecta diu ungitur.

I N D I C Æ mulieres valde commendant in pueroriam, & etiam grandiorum stomachi cruditatibus : nam ventre inferiore prius uncto oleo lucernarum, & foliis sub cine- ribus calefactis, altero ventriculi regionem, altero tergori qua ventriculum spectat, positus, eas concoquant, & alvum e- mollunt, si quoties opus erit renouentur. Letas & teretes ventris tuncas expellit foliorum succus cum saccharo coctus,

Et depuratus, pauca quantitate sumptus : umbilico tamen etiam imponendum folium tritum, Et aluus deinde clystere eluendus.

N E P H R I T I C I S doloribus, folia sub cineribus, ut Nephritidi.
antè, calefacta, Et quàm calidè fieri potest adposita, magnam adferunt leuamen, idem remedium quoties opus erit repetendo. Commodè etiam clysteribus iniiciuntur, atque etiam fomentationibus, Et emplastris admiscebuntur.

I N suffocationibus vteri, folia probè calefacta, Et Vteri suffoca-
umbilico, vteriq; regioni imposita, prasens adferunt remedium: tioni.
quòd si (vt fit interdum) animi deliquium subsequatur, fumus illorum naribus obiciatur, ilico liberabitur: quod remedium Indicis mulieribus adeò vulgare est, vt ea de causa Tabaci folia diligenter adseruent Et magni faciant. Sunt verò qui odorata umbilico prius admouent, deinde folium. Maximè autem conferunt aut Tacamahaca, aut oleum de Liquid-ambar, aut Balsamum, aut Caraña, aut ex his omnibus emplastrum constans, Et in umbilico assidue gestatù.

A R T I C U L O R V M doloribus (modò humores frigidissimi sint, vel saltem non nimium calidi) efficacissimè folia Articulorum
calida adhibentur, aut eorum succo pannus lineus intinctus: dolori.
etenim humores resoluunt Et digerunt, ideoq; etiam tumoribus œdematodis foliorum succo calido prius elotis, vtilissimè imponuntur.

P E R N I O N E S sanare, si ter aut quater huius plantae foliis fricentur, deinde pedes Et manus aqua calida cum sale abluantur, experientia docuit.

V E N E N I S, Et toxico perniciosissimo, quo Cannibales Tabaco alexi-
suas sagittas illinunt, resistere, paucis abhinc annis experti pharmacù est.
sunt nonnulli: nam antè, sublimatum vulneribus inspergere solebant. Toxicum autem vires infringere hac ratione sciuerunt Hispani.

Occasio expe-
riendi Tabaci
aduersus ve-
nena.

CONTIGIT vt quidam Cannibales in suis cymbis ad D. Ioannem de portu diuite nauigarent, Indorum, atque etiam Hispanorum (si quos reperissent) telis suis venenatis conficiendorum causa. Ed appellentes, Indos & nonnullos Hispanos conficiunt, plerosque autem vulnerant: cum vero sublimato carerent, a quodam Indo edocti sunt, vt Tabaci succum expressum suis vuneribus imponerent, & ipsa deinde folia trita: sedati sunt ilico dolores, & ea symptomata que huiusmodi venena subsequi solent, venenum superatum, vubera deinde curata. Ex eo, foliis huius planta aduersus venena vti ceptum est. Rex ipse Catholicus, eius vires experiri volens, cani vulnus infligi iussit in gutture, & toxico, quo venatores vtuntur, illini, & paulo post foliorum Tabaci succum satius copiose instillari, & ipsa folia trita supra vulnus ligari: liberatus est canis non sine omnium admiratione.

Carbunculis.

EODEM modo venenatis pestiferisq; carbunculis imposita, crustas inducunt, deinde curationem adferunt: & ad ictus morsusq; virulentorum animalium presens sunt remedium.

Recentibus
vulneribus.

RECENTIBVS vulneribus imposita, ilico sanguinem sistunt, eaq; glutinant: quod si manescula sint, vino prius eluentur, & labiis vulnerum coniunctis, succus foliorum inspergetur, & ipsa folia trita supra vulnus alligabuntur: postridie reliquisq; subsequentibus diebus idem ordo seruabitur, victusq; ratio necessaria.

Gangraenis.

VETERA vlcera, Gangraenasq; succus instillatus, & folia trita imposita detergent, curant, & ad cicatricem perducunt, purgato videlicet prius corpore ex medici consilio, & missione etiam sanguinis, si necessaria sit, facta: deinde obseruata que conuenit victus ratione.

Animalium
vulceribus.

PORRO non modo in hominibus eiusmodi vlcera curare, sed etiam in animalibus ipsa experientia docuit: nam

per vniuersam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues, & alia animalia infestant, que facile ob regionis humiditatem extremam putrescunt & vermibus scatent: quibus solebant inspergere sublimatum, melioribus remediis destituti: sed cum magno istic vaneat, plerunque quod vlceribus inspergebatur, pleris constabat, quàm animal quod curabatur, aestimari potuisset: Itaque Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiam vsum ad putrida, foetida, vermibusque scaetia animalium vlcera transtulerunt, atque aded compererunt, succum eius instillatum, non modo vermes necare, sed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perducere: prodest etiam iumentorum exulcerationibus, ideoque Indi Tabaci puluerem semper circumferunt.

Q V E N D A M noui narium vlcere laborantem, è quo Polypo sanies manabat, non sine contagij suspitione: meo consilio instillauit foliorum Tabaci succum, à secunda instillatione multi vermes exciderunt, deinde pauciores, & post aliquos dies sanatum est vlcus, sed queerosa etant, non restituta. Illius etiam foliis impetigines, & capitis scabies vtiliter confricantur.

H A E C est celebrata illa Indiciu sacerdotibus planta, Tabaci fumus qua vti solebant ad responsa danda. Etenim apud Indos mo- Indis freques. ris erat Sacerdotes de bellorum euentu, aliisque magni momenti negociis consulere. Consultus sacerdos, istius plantae folia sicca prebat, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam in os excipiebat, deinde quasi in extasi quandam raptus, cadebat, omni motu priuatus; sicque permanebat aliquandiu. Discussa eius fumi facultate, ad se redibat, reserebatque negocium cum demone contulisse, & responsa dabat ambigua, vt, vtcumque euentus succederent, illis facile persuaderet, sic se predixisse: eoque modo barbaros illos homines misere decipiebant.

CAETERVM vulgus etiam Indorum eum fumum per os & nares recipit animi gratia, cum insomnia videre interdum, & extra se quasi rapi volunt, & etiam de suorum negotiorum euentu, ex insomniis quae illis apparuerint, pronuntiaturi.

AT non est recens, plantas quasdam inueniri, quae manducatae, aut intro assumptae, vanas species & imagines obuersari faciant. Siquidem Diosc. cap. de Solano manico, seu ferioso, eius radicem drachma pondere ex vino potam, facere species vanas imaginesq; non iniucundas obuersari scribit, sed duplicatum eius modum ad tres vsque dies, mentis alienationem asserre, quadruplicatum interimere. Anisum si quis dormiturus edat, somnia excitari iucunda & suauia: contra Raphani esu, graua & turbulenta. & sic de plerisque aliis.

GA R C I A S ab orta refert Bangue planta succum a-
liis admixtum, mentis alienationem facere, insomnia exci-
tare, & omni solitudine liberare, veluti etiam Opiū, quod
Orientalibus Indis admodum familiare est.

SI C & nostri Indi, oneribus ferendis aut aliis labori-
bus defatigati, Tabaci fumum hauriunt, & ilico, quasi men-
te alienati, corruunt: excitati vero, refocillatos eo somno, &
vires recuperatas sentiunt. Eorum exemplum sequuti Ae-
thiopes pro mancipiis eo deducti, nimis frequenter eum hau-
riunt; quo fit vt eorum domini egregie eos castigent, & illo-
rum Tabaco exstant, quo illis arsam auferant saepius illo
vtendi.

VS V S est etiam Tabaci apud Indos, famis sitisq; se-
dare gratis hoc modo. Conchyliis quaedam cochlearum flu-
uialium vrunt, deinde atterunt calcis modo; huius & fo-
liorum Tabaci aequas partes sumunt, manduntq;, donec ex
utrisque massa quaedam fiat, quam in pilulas pisa maiores

Solanum fu-
siolum.

Anisum.
Raphanus.

Bangue.

Opium.

Pilula famem
sitimq; sedantes.

ingunt, atque in umbra siccant, & in usum reponunt. Acturi iter per desertum, ubi neque cibum, neque potum inventuros se putant, eas pilulas secum deferunt, ex iis unam inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquorem assidue sorbent, ea absumpta, aliam reponunt, atque item aliam, donec peregrinationem absoluant, triduanam interitum, aut quattriduanam; atque ea ratione toto eo tempore neque famem sibi molestam esse, neque sitim asserunt: cuius causam esse puto, quod sorbentes assidue pilulas illas, etiam humores pituitosos e cerebro eliciunt, qui deglutiti & in ventriculum demissi, naturalem eius calorem humectant, sed ab eo tandem absumuntur, aliorum ciborum defectu: ut in multis animalibus observare licet, quae tota hieme in suis latibulis se continent sine alicuius alimenti copia, quia calor naturalis occupatus est in pinguedine absumenda, quam aestatis tempore collegerunt.

HÆC sunt quae de celeberrima hac planta Tabaco, e-
iusque facultatibus colligere potui.

BRASILIANIS, à quibus semen primum in Lusitaniam delatum, hæc planta dicitur Petum, Galli, quod P. Ioannes Nicotius, Regius aliquando in Lusitania Orator, eius semen primum ad Reginam Mariam detulerit, illiusque facultates docuerit, Nicotianam & Herbam Regiam nominarunt. Alij, Herbam sanctam, ob insignes eius virtutes, nuncuparunt. Qui edus lib. Historiæ xi, cap. v. in Hispaniola insula, ubi copiosè tum temporis nascebatur, Perebecenue vocari tractat: mihi cum Hyoscyami nigri descriptione plurimum convenire videtur.

EST verò ea planta trium aut quatuor cubitorum altitudine, interdum amplior, multis alis crassisque ramis concava, folia numerosa, ampla, densa seu carnosissima, pinguis, gravi odore, fetido & acris gustu. Flos extremis ramis nascitur copiosus, ex albo purpurascens, oblongus & tubæ in modum concavus, extrema parte latus & pentagonus, cuius color frigidus magis intendi solet. Huic succedunt siliquæ Bigitali ferè similes, ferrine plenæ ex rufo nigricante, pusillo, paucis multo minore.

EST duo sunt genera. Nam unum amplo latoque est folio, interdum cubitali longitudine, pedali que latitudine, sine pediculo, caudam amplectente. Id alius assurgit, & flos ordine per ramulorum longitudinem illi nascitur, dilutior aliquantulum. Alterum paulo minore est

Petum.

Nicotiana.
Herba Regia.
Herba sancta.
Perebecenue.

Petum historia.

Petum genera duo.

HERBA IOANNIS INFANTIS.
est folio, Solano, quod Bellam donam vulgò vocat, simili, sed a
re, longoque pediculo ramis inhaerens: flores huic veluti per vim
nascuntur saturatiores aliquanto. Vtriusque radix lignosa est de
rinda.

FLORET calidioribus regionibus Iunio & Iulio, semel
tembri maturefcit (vidi in Lusitania tota hieme florentem) at
mense Augusto in hiemē vsq; floret, & subinde semē profert,
primo gelu flaccescit, petitque tota; neque hieme asservari pot
nouella admodum, idque difficulter.

Natales.

NASCITUR omni solo, & semel sata, semenque ad ma
tem perducens, seipsam deinde ferit, nec opus habet alia satione
men serenda erit. Augusto aut Septembri id fiat, quoniam seme
guum diutissime sub terra latet antequam germinet: & Mar
Vere sata, primū in Augusto germinat.

Facultates.

APUD nos diligenter colitur; non tam ornatus gratia, qui
insignes facultates, praesertim à nobilibus quibusdam matron
herbariae studiosis, quae foliis eius recentibus, aut in umbra sicca
stillatio illorum liquore vitreis organis extracto, frequenter vi
ad ulcera antiqua, putrida, maligna, gangranas, scabiem, impetig
lichenes, oculorum nebulas, felici cum successu; multisque miser
sticis auxilio sunt.

SVNT qui eius folia singulis diebus mane à ieiunis mandi id
vt podagra liberetur, quoniam multam pituitam in os attrahat,
que in partes inferiores defluere prohibeat.

CAROLVS Stephanus in praedio rustico Gallico lib. 2. cap
experientia comprobatum esse scribit, eius folia strumis vtiliter
eiusque stillaticium liquorem asthmaticis auxilio esse. In summa
nacea quaedam est ad omnis generis morbos.

Petum tertium.

ALIVD eius genus, per omnia minus, folio rotundiore, nec
suto pinguius, sicut succulento, flore minore, & per extremum ro
do, pallefcere, ante viginti annos Europae innotuit, Dodon. Hye
mum luteum nuncupavit. Ad pleraque conferre etiam existunt
verum superiore longè imbecillius.

Herba Ioannis Infantis.

HIC praetermittenda non videtur ea planta, quae
vsi sunt ij qui Hispaniam novam nobis aperuerunt, quae
curandis vulneribus. Cuius usum primus ostendit Indus qu
dam Hispani famulus, nomine Ioannis Infantis, à quo
planta denominata est.

EXIGVA est planta, foliis Oxalidis, aliquantulum
villosis, sive hispida.

VIRIDIS pramanisa aut trita, vulneribusque impo
ta, sanguinem sistit, eaque conglutinat. Nervorum aliarum
partium

Herba Ioannis
Infantis.

Suis historia.

Facultates.

tiuum vulnera digerit & mundat, & demum ad cicatri-
perducit. Iisdē viribus pollet sicca in pollinem redacta.

Radices venenis aduersantes.

Ex Charcis prouincia Peruiana, radices quadam ad- Radix venenis
resiliens.
iuncter Iridis radicibus valde similes, sed minores, & si-
nei folij odore.

HISPANI Indias inhabitantes Contrayerua ap- Contrayerua.
lant, quasi dicas alexipharmacum, quoniam earum pul-
ex albo vino sumptus, aduersus omne venenum, cuius-
que tandem sit generis, presentissimum est remedium,
no sublimato excepto, quod sola lactis portione extingui-
vomitione illud reicere faciens, aut per sudores eua-
ris. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, reicere-
nt. Ventris etiam animalia pellit.

GVSTATA radix, aromaticum quiddam sapit cum Temperamen-
tum.
monia coniunctum: quare calida videtur secundo gradu.

Guayacan.

TRIA ex Occidentali India deferuntur hodie toto orbe
bratissima, quorum in Medicina facultates aded insi-
es reperta sunt, vt nunquam auditum sit, tam incurabiles
rbos vllis aliis medicamentis sanatos fuisse; nempe, Li-
quod Guayacum vocant, Radix China, Sarcaparilla.
China, que à Lusitanis ex India Orientali adferri pu-
ur, suo loco dicemus. Auspicabimur itaque à Guayaco,
ui primo medicamento ex Indis delato, & omnium op-
o, vt ipsa experientia & multorum annorum vsu com-
batum est.

GVAYACAN, à nostris lignum Indicum dictum, Guayacan.
ndanter nascitur in Insula S. Dominici, que fuit prima
i orbis ab Hispanis occupata: cuius vsus primum hac ra-
e nobis innotuit.

MAGNIS doloribus morbi Gallici (quem ab Indis Luces venerea
muliera

muliere nactus erat) Hispanus quidam torquebatur, famulus Indus, in ea prouincia Medicum agens, aqua Guayaci illi propinauit, qua non solum magnis illis cruciatibus liberauit, sed pristinae sanitati eum restituit: cuius exemplo, plurimi alij Hispani simili morbo infecti, curati sunt. Eius morbi circa Hispali statim euulgata est, ab iis qui in insula redierunt; hinc per totam Hispaniam, & inde per uniuersum orbem, quem haec scabies occuparat. Et certum hoc morbo curando, nullum est medicamentum eo constantius aut certius: nam si, ut decet, procedat curatio suo tempore ista aqua propinetur, certissimum est, et in sanitate perfectam adferri; nec recidiuam eum patienti morbo laborabat, modo in idem coenium non se proinat denuo. Sicq; Deo visum est, ut unde manauit morbus inde adferretur remedium: nam ex Occidentali India primum huc perlata est eius morbi origo, praesertim autem in insula S. Dominici, ubi hic morbus adeo familiaris est, ut nobis sunt papulae seu morbilli, neque eius contagium cognoperè quisquam reformidat. In hunc autem modum propagatum fertur.

ANNO salutis humanae 1439. eo bello quod Neapolitanum gestum est à Rege Catholico aduersus Galliae Regem Carolum cognomine magno Capite, Christophorus Columbus ex prima illa profectioe, quam noui orbis conquirendi causa susceperat, rediit: & inuentis S. Dominici aliisque insulis inde Neapolim (ubi tum Rex Catholicus erat pace cum Gallia facta) viros & mulieres deduxit. Commeantibus vltro atq; exercitibus, Hispani primum cum Indicis mulieribus & Indi cum Hispanis consuetudinem habuerunt: deinde in Italos & Germanos serpsit hoc malum, postremò etiam ad Gallos, & sic per uniuersum orbem.

INITIO diuersa nomina sortitum est. Hispani ex

Lues venerea
Europam in-
uadit.

manentes à Gallis contagium venisse, morbum Gallicum nuncuparunt, Galli contra, Neapoli se consecutos esse putantes, Neapolitanum vocarunt, Germani, ex Hispanorum contubernio hanc scabiem ad se manasse videntes, Scabiem Hispanicam appellarunt, alij Serpiginem Indicam, eamq; verissimo nomine, cum inde prima sit huius mali origo. Inter primarios tamen eius aetatis Medicos, variae opiniones fuerunt de huius morbi causa & origine. Nonnulli ex cibis corruptis, succumq; melancholicum & adustum generantibus, quibus in summa rerum inopia exercitus vesci solet, quales sunt plantae siluestres, olera, radices, caro asinina, equina, originem sumpsisse existimabant. Alij siderum Saturni & Martis coniunctionibus acceptum ferebant; eamq; ob causam varia nomina indiderunt: vti Lepra, Lichenum, Mentagra, Sphaceli, Elephantiasis. & cum certam morbi qualitatem assequi non possent (nouum morbum esse ignorantes) ad praedictorum morborum à veteribus descriptorum genus aliquod reducere conabantur.

Morbus Gallicus.
Morbus Neapolitanus.
Scabies Hispanica.
Serpigo Indica.
Medicorum disceptatio de origine morbi Gallici.

CETERUM vt ad institutum reuertamur, Guayacan nomen est Indicum, sed per vniuersum orbem cognitum, tametsi etiam à nonnullis Lignum Indicum nuncupetur.

Guayacan.
Lignum Indicum.

DE hoc ligno multi multa scripsere, aut Ebenum esse dicentes, aut Buxi speciem, aut alius nominibus appellantes. Sed vt nouum arboris genus est, nec in his regionibus, aut vllis aliis toto orbe Veteribus descripto conspectum, sed in nuper inuentis solummodo; sic nobis noua erit arbor: vt vt sit, magna est arbor, illicis magnitudine, ramosa, matricis magna, nigricante, materie quam Ebenum duriore: cortice crasso, gummoso seu pingui; & cum siccum est lignum, facile decidente: foliis exiguis & duris, flore luteo, quem subsequitur fructus rotundus, solidus, semina in se continens

Guayacan historia.

Messili modo. Frequens in insula sancti Dominici.

Guayacan genus alterum.

ALIUD eius genus in insula S. Ioannis de portu diuivite, huic vicina, postea repertum est, superiori ferè simile, sed minus omnino, & propemodum sine matrice, odoratius & amarius superiore, quo relicto, huius nunc vsus est; & ob mirandos effectus Lignum sanctum nuncupatur, nec abs re, quandoquidem (ipsa experientia teste) altero prestantius est: attamen utriusque facultates sunt insignes in curando morbo Gallico, atque adeò utriusque coniunctim aut separatim propinatur aqua, cum ad morbum iam dictum, tum ad alios plerosq₃, hac ratione.

Lignum sanctum.

Guayaci decoctum.

LIGNI minutim concisi, aut eius scobis vncia duodecim, corticis eiusdem ligni contusi vncia due in tribus aqua sextariis macerantur fictili nouo aliquantulum capaciore, viginti quatuor horarum spatio: fictili bene obturato, lento & luculento igne coquantur, ad duorum aqua sextariorum consumptionem. quod inde colligi poterit, si, dum primum aqua sextarium infundis, bacillo aqua altitudinem metiaris. Cocta aqua refrigeratur, colatur, & fictili nouo asseruatur. Statim supra idem lignum, quod decoctum fuit, iniiciantur denuo quatuor alij aqua sextarij, coquanturq₃ ad vnius consumptionem: coletur hac aqua, & seorsim adseruetur. Sumitur autem hoc modo.

Decocti vsus.

INFIRMVS, purgato corpore ex medici consilio, cubiculum deligit apricum, quo neque frigus neque aer penetrare potest. Lectum ingressus, diluculo, aqua prioris calida vncias decem sumat, & egregie operiatur vt sudare possit duarum horarum spacio: deinde sudore absterfo, indusium calefactum induat, atque linteamina mutet: quatuor deinde post horis, passa illi dabuntur & amygdala, panisq₃ biscoctus, neque affluenter, neque parcè; & de aqua secunda bibet quantum satis erit, etiam interdiu. Octo horis postquã

come-

comederit, ex priorē aqua calente denuo uncias decem hau-
riet, sudabit itē duabus horis, & à sudore, vti superius, miti-
dabitur: vna post sudorem hora, de iisdem passis, amygdalis,
& pane biscocto cœnabit, & ex aqua secunda bibet. Ser-
uabitur hic ordo quindocim diebus prioribus, nisi vires ni-
mium collabantur, quia eo casu, etiam præter supra-
dicta, pullus gallinaceus assus ei concedetur. In minus robu-
stis, qui extremam illam victus rationem ferre non possunt,
nouem dies sufficient, quibus elapsis, pullus exiguus assus si-
militer concedetur. Si verò eger adeò tenui est valetudine, vt
prædictam istam victus rationem nullo modo ferre possit, ab
initio pullus gallinaceus exiguus illi dabitur, cibi quantita-
tem sensim augendo. Elapsis quindocim diebus, decimo sexto
purgabitur decem drachmis pulpa casie fistula per cribrum
transmissa, aut alio simili medicamento, & eo die tenuio-
rem aquam, siue secunda decoctionis bibet. Decimosextimo
die ad priorem ordinem redibit, sumetq̃, mane & vespere
aquam prioris decoctionis, sudabit, eademq̃, victus ratione
vteretur, nisi quod pulli loco, dimidiam gallinam assam edere
poterit, & sub finem diætæ, aliquantulum plus, eamq̃, victus
rationem in vigesimum vsque diem producet, quo tempore
per cubiculum vestitus, & bene amictus deambulare pote-
rit. Quibus elapsis denuo purgabitur, & per alios quadra-
ginta dies aquam bibet, selectissimam victus rationem ob-
seruando in rebus non naturalibus, mulieribus abstinendo,
& vino, cuius loco simplicem eiusdem ligni aquam, aut, si
eam fastidiet, aquam in qua anisam & fœniculum deco-
cta sint, bibet, eritq̃, cana sobria, & sine carnibus.

HÆC est optima sumenda aque Guayaci ratio, qua
multi desperati morbi curantur: atque ea aqua non est præ-
stantius vllum remedium ad curandam lucem veneream,
cuiuscunque tandem sit generis: radicibus enim eã extirpat.

Guayaci facultates.

C O N V E N I T item hydropicis, asthmaticis, epilepticis, morbis vesicae & renum, doloribus iuncturarum, omnibus morbis ab humoribus frigidis & flatibus procedentibus, & diuturnis, quibus inutilia fuerunt ordinaria medicamenta, praesertim si morbum gallicum subsequantur.

Guayaci serapium.

P L E R I Q U E hoc ligno varia medicamenta faciunt, & inter illa serapium, quod sanè admodum efficax est: at meo iudicio huius ligni usum nemo vtiliorem experietur, quam superius descripta ratione, sine ullius alterius medicamenti admixtione. Dentes etiam confirmat, & dealbat, si saepius ea ea colluantur. Calidum & siccum est in secundo gradu.

Hyuourahé.

N O N incommode huc referenda videtur arbor, cuius Theuetus lib. Singularium cap. 50. meminit, Brasilianis Hyuourahé, id est, res rara nuncupata.

Hyuourahé historia.

A R B O R est procera, cortice externa parte argenteo, interna subrubro, & cum recens à ligno detrahitur, lacteum humorem resudante, gustu salis, sed ad glycyrrhizæ saporem accedente; fructum fert pruno mediocri magnitudinis æqualem, auri purissimi colore, nucleum continentem exiguum, sed suauem admodum & tenellum, agrisque valde expetitur. Illud verò propè incredibile, quod ait alternis solummodo quindecim annis fructiferam esse, & eum qui arborem demonstrabat, ter aut quater duntaxat fructum in vita edisse.

Hyuourahé cortex Guayacan vices supplet.

M I R A facultate præditus est eius arboris cortex, & Guayaco non inferior putatur, ideoque à Christianis istis degentibus eius loco usurpatur.

Preparandi & vrendi ratio.

E I V S verò vrendi ratio hæc est. Corticis minutim concisi, certa quantitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum spacio, donec vini rubri dilutionis seu elareti colorem contrahat. Ex eo decocto bibunt per quindecim aut viginti continuos dies, obseruata leui diæta, luisque venereæ doloribus ita liberantur. Verùm non modo vtile est hoc decoctum in morbo gallico, sed etiam in reliquis frigidis, pituitosisque: nam humores extenuat & exticcac, nec iniucundum est palatio.

China Occidentalis.

China.

N E M O miretur, si dixerit ex Occidentali India Chinam deferri, quandoquidem vulgo Lusitani ex Orientali India eam adferant. Nam cum ex Hispania noua & Peru

Vir illustris Dominus Franciscus de Mendocã rediit, magnam quandam radicem & alias paruulas mihi ostendebat, & percontabatur an eas nossem: China radices esse, sed admodum recentes & integras respondebam: tum ille, Sane recentes sunt, nam ipse eas in Hispania noua collegi, nec mireris istic Chinam nasci, siquidem breui videbis etiam inde Aromatum abundantiam deferri. Id facile mihi persuasit, postquam vidi cum Rege conuenire de Aromatum copia in Hispanias inducenda, que iam ipse in Hispania noua serere & colere cepisset. Vidi Gingiberis atque China radices recentissimas inde delatas.

EST autem China, Arundinis maioris radici similis, nodosa, intus alba, interdum rubescens, foris rubra, Optima est recens, ponderosa, solida, pinguis, non cariota, sapore insipida.

China historia

NASCITUR in China, Orientalis Indiae provincia, Sibytia atque Sericania finitima, maritimis locis, arundinis aut vluæ palustris modo.

China natales.

SOLIVS radicis est vsus apud Indos, ad curandos difficiles morbos, apud quos magno in precio est. Propinatur eius aqua in diuturnis & acutis morbis, febribus præsertim, etenim sudores prouocat, cuius rei gratia multi sanantur. Triginta sunt circiter anni, quod Lusitani primum in has regiones eam intulerint, præclara de eius facultatibus prædicantes aduersus omnis generis morbos, sed maxime Luem veneream, in qua mirabiles effectus præstitit. Eius autem paranda hac est ratio.

China vsus apud Indos.

RADICIS China minutim concisa vncia fictili nouo imponitur, huic adfundentur aqua tres sextarij, maceratur viginti horarum spacio: fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incensis ad dimidias, quod ea ratione deprehendetur quam in Guayaco edocui, frigescit, colatur, atque in

Preparanda China ratio.

fictili nouo afferuatur loco aprico, aut iuxta ignem, vt diutius maneat incorrupta.

Aquæ Chinæ
sumendæ mo-
dus.

PURGATO, vt decet, corpore, Collocatus ager loco aprico, & conueniente, ieiunus dicta aqua calida decem uncias sumet, duas horas aut paulo diutius sudabit: sudore deinde absterso, indusum & lintheamina, mundis, & calefactis mutabit, deinde in lectulo duas aut tres horas perdurabit, postea vestitus, calidè se in cubiculo continebit, quo neque aër neque frigus permeabit, genio indulgens & lepidis colloquijs se oblectans. Circiter vndecimam, dimidium pullum coctum, aut gallinæ quartam partem cum pauco sale edet, initio prandiij cyatho iusculi epoto: pro bellarijs carnes cotoneorum adponentur: potus erit similis aqua, quæ ieiunus surripit, quia decocti tantummodo vnum genus est. A sumpto iusculo, vuas arillis emundatas, aut pruna passa sine ossiculis, & panis bene cocti crusta, biscoctum uè initio prandiij edere poterit. Si interdum bibere volet, eadem aqua cum conserua aliqua propinetur. Octo post prandium horis lectum denuo ingrediatur, alias decem aquæ uncias quam calidè poterit bibat, duas horas sudet, sudore deterso, indusum & linthea calefacta mutet, post horam cœnet conseruam aliquam, aut vuas passas, aut amygdala, & aliquantulum biscocti: de eadem aqua bibat, postremò cotoneorū carne vescatur, potu deinde abstineat. Hæc victus ratio triginta continuis diebus obseruanda, nulla alia purgatione adhibita, sed per cubiculum calidum obambularis & sese oblectans, ab omnibus abstineat quæ illum offendere possunt. Purgatione absoluta, bona victus ratio seruanda est, quadraginta continuis diebus, vinoq; abstinentiū & mulieribus: potus erit China superioris, decocta & exiccata in umbra, uncia una, in tribus aqua sextarijs denas bullita ad dimidias.

AD varij generis morbos utilis est hæc aqua, luem ve- Chinz facultates.
neream cuiuscunque generis, vulnera & vlcera antiqua,
tumores schirrhosos discutiens, articulorum dolorem sol-
uens, & qualemcunque podagram, sed coxendices præser-
tim curans. Inueteratos capitis dolores mitigat, & stoma-
chi: defluxiones omnes & Rheumatismos sistit, bonum co-
lorem conciliat, icterum soluit, & omnem hepatis intem-
periem emendat, ad quam valde celebratur. Paralyfin &
omnes nervorum morbos sanat, atque vesicæ: enterocelis v-
tilis, quia humorem vnde generantur absorbit: frigidis om-
nibus morbis & melancholicis conuenit, ventriculum robo-
rat, & omnes flatus discutit. Febris diuturnis, quotidia-
nis & erraticis prodest, sudoris insigni prouocatione, qua e-
tiam in pestilentibus febris vtilem quidam arbitrantur.

SICC A est in secundo gradu cum exiguo calore, ulq; Chinz temperamentum.
deprehendere licet ex eo, quod aqua, cum Guayaci, tum
Çarça-parilla, calefacit, & sitim excitat, hæc neque sitim
ciet, neque caloris alicuius indicium relinquit. Nobile pro-
culdubio medicamentum, quod in prædictis morbis admo-
dum efficax expertus sum.

DE China Orientali, quæ sanè aliter describitur à Garcia lib. 1.
cap. 38. qui plura volet, cõsulet eius Aromatum historiam, quam au-
te aliquot annos Latinam fecimus.

Çarça-parilla.

POST Chinam, Çarça-parilla, cuius vsus huic vrbi Çarça-parilla
ex Hispania
nova.
primum abhinc circiter viginti annis innotescere cepit, ex
Hispania noua huc translata est, quoniam ea Indis pro præ-
stanti medicamento erat, ad multos variosq; morbos.

PLANTA multis radicibus nitens, duos cubitos aut Çarça-parille
historia.
eo amplius longis colore cinereo dilutiore, qua interdum tã
alte demittuntur, vt qui integras eruere volet, ei profunda
fossione opus sit: ramis nodosis & lignosis, qui facile desic-
cantur: floresne aut fructum proferat ignoramus.

Carça-parilla
ex Honduras.

ILLA multo meliorem & efficaciorē nobis deinde protulit provincia Honduras, à superiore differens, quod illa candidior est, ad pallorem tendens, & gracilior, hæc verò cinerea, nigrior, atque crassior.

Carçæ dele-
tiss.

DELIGITUR nigrior, recens, non cariōsa, fractu contumax, quæq; assulatim frangitur, & ponderosa: nam quæ cariem sensit, & dum frangitur puluerulenta est, inutilis existimatur.

Nominalis oc-
casio.

CUM eam Hispani primum viderent, Carça-parilla nomen indiderunt, propter cognationem, quam cum nostra Carça-parilla (quæ Smilax aspera est) habet. Certe nostratē expertus sum simili facultate præditam, cum ea quæ ex Hispania nova adfertur, ad quam magis accedit quam ad eam quæ in Honduras inuenitur. Gustu insipido est, & sine acrimonia, nec eius aqua bordeacea sapidior est.

LONGE alia erat eius vtenda ratio cum primum in meduinam recepta est, quam nunc est: tum enim Indorum consuetudo obseruabatur, quam in suis morbis curandis usurpare solent, ad quos profligandos maxima reperiēbatur efficacia. Verum nostri seculi delicia in causa fuerunt, vt eodem, quo Guayaci aqua modo nunc propinetur.

Carçæ præpa-
randa apud
Indos ratio.

CARÇÆ-PARILLÆ selibra minutim concisa aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundeatur, donec omnino in mucaginem quandam resolueretur, quam deinde colabant, & exprimēbant. Huius liquoris ita expressi satis capacem cyathum calidum mane hauriebant, deinde stragulis sese tegebant, & duarum horarum spacio sudabant. Quod si interdum sitis eos vrgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium eius calentis cyathum hauriebant, atque tantundem temporis, vt mane, sudabant. Hic ordo triduo integro obseruabatur, vt neque aliud ederent aut biberent, præter cum lentorem calidum expressæ Carça-parille.

parilla: Ea ratione preparatam ego initio plerumque propinaui, multosq; melius curavi, quam nunc sanantur. Subsequuta est alia eius propinanda ratio, videlicet.

D V Æ VNCIA Carçaparilla, lota, confracta & minutim concisa; in nouum fictile cum tribus aquæ sextariis iniicitur, & vigintiquatuor horarum spacio macerantur: obstrato fictili, coquuntur lento igne, è prunis incenso, ad duorum sextariorum consumptionē, eadē ratione vt in Guayaco diximus: refrigerantur, colantur, & fictili vitrato reconduntur. Eadem deinde çarça illo ipso fictili aqua pleno maceratur, aliquantulum feruet, frigida colatur, & fictili vitrato asseruatur.

Carçaparilla altera ratio.

P V R G A T V S, vt decet ager, & calido cubiculo se continens, mane decem vncias prioris Carça-parilla aque hauriet, sudabit duas horas, sudore deterso, indusium & lintamina mutabit, vt in Guayaci portione dictum est. Idem sub noctem, octo post prandium horis (nam sub vndecimam prandeat) faciet: post sudorem vuas passas, amygdala, & panem biscoctum cœnabit, & de secunda aqua bibet. Quindecim diebus hunc ordinem obseruabit, nisi imbecille fuerint vires, tunc enim conceditur vsus carniū exigui pulli asst, sensim quantitatē augendo. Lecto se continebit ad minimum nouem diebus prioribus, reliquis in cubiculo sedebit, aut deambulabit; frigus & aërem fugiens. Decimoquinto purgabitur leni aliquo medicamento, atque etiam trigesimo die, omnia ea obseruanda quæ in Guayaci decocto sumenda enarrauimus. Sed etiam post trigesimum diem bona victus ratione, per quadraginta dies, vtetur, vinoq; abstinēbit & mulierum congressu. Hæc est vulgaris aqua Carça-parille sumenda ratio, cuius preparanda modos secretiores etiam expertus sum, quas hic recensere non pigebit, ne quid eorum prætermittamus, quæ ad Carçam-parillam pertinet, quam

Vtenda modus.

ÇARÇA-PARILLA.

doquidem medicamentum est, cuius vsus & facultates maxime celebrantur.

I AM annus est quintusdecimus, quod Syrupum confeci, non modo in hac vrbe, sed tota Hispania laudatissimum, ad morbum Gallicum, atque alios profligandos: nam neque calfacit, neque inflammat, Guayaci videlicet siccitate temperata, & Çarça-parilla calore mitigato: hoc modo.

ÇARÇÆ-PARILLÆ vncia dua, Guayaci quatuor, vt supra dictum est, preparata, Zizipha octodecim, pruna passa vigintiquatuor, vtraque officulis repurgata, florum Borruginis semuncia, violarum tantundem, bordei mundi aliquot grana, in tribus aqua sextariis lento igne coquantur ad duorum sextariorum consumptionem, colantur, & decem huius decocti vncijs, vna sirupi violati admiscetur. Calidus mane & vespere sorbendus datur, eodem seruatō ordine, qui supra dictus est, sudorem etiam (si prouocabitur) detergendo. Conceditur ab initio esus pulli Gallinacci exigui, & reliqui cibi supra enumerati, & bibitur simplex aqua Çarça-parille, que fit ex eius semuncia in quatuor aqua sextariis cocta, ad vnius consumptionē. Ea ratione curantur cum omne genus morbi gallici, tū reliqui, quos aqua Guayaci, Chine, aut Çarça-parille curari diximus.

F I T item alius Syrupus huiusmodi. Çarça-parille octo vncie confracta & concisa, in quatuor aqua sextariis ad eam consumptionem coquantur, in eo qui supererit sextaria sacchari libra quatuor iniiciuntur, fitq; Syrupus, vt notis est. Eius Syrupi tres vncie mane, totidem nocte sumantur. prædictum esto è cibus boni succi, cena sobria, potus è simplici Çarça-parille aqua. Eo utatur donec absumptus sit, quo tempore ad sua negocia peragēda egredi non vetabitur. Curat hic Syrupus plerosque ex morbis supra enumeratis, sine molestia.

Çarça Syrupus prior.

Vtendi ratio.

Çarça aqua simplex.

Çarça Syrupus alter.

Ex ea etiam fit puluis in hunc modum. Nervo ille interiore seu matrice Çarçaparilla exempto, eam exsiccant, contundunt, & cribrant. Huius pulueris (purgato prius corpore) drachmam mane ieiunus sumit, atque simplicem predictam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibus sit boni succi, potus illa aqua simplex, vino abstineat. Vtilis est hic puluis in lue venerea, aliisque morbis ab ea oriundis: nec non scabiem purulentam & saniosam, in manibus & pedibus mirifice sanat, hac ratione.

Pulueris vena-
di ratio.

PURGATUS aeger, etiam (si necessitas urgeat) non purgatus, puluerem modo predicto sumet, & si abiei, sublimati aquam rosacea simpliciore dilutam, plumula illinet, deinde emplastrum conueniens panno sericeo extensum, omnibus locis, quibus illita fuerit sublimati aqua, inducet. Singulis diebus repetetur, & quindecim dierum spacio perfectissime curabitur, ita ut aliis medicamentis non opus sit: abstergit enim, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

Çarçæ aquæ
vsiis freques.

HODIE tam frequens est aqua Çarça-parilla vsus modo predicto, ut in omni morborum genere fumatur, siue in defluxionibus, flatibus, vteriq; morbis frigidis, siue aliis quibuscunque, modo non sint acuti, aut iis febris accesserit: idemq; non minore copia multis locis asseruatur decoctum simplex Çarçaparilla, quam aqua vulgaris. Certum est tamen, iis qui calida, hepatis presertim, intemperie laborant, non conuenire: nimium etenim eos excalfact: sed ventricosos frigidos fouet, & flatibus mirifice discutit. Illud autem animaduertendum est, has tres aquas non nisi Autumnas, aut Vere propinandas esse. Calida est & sicca in secundo fere gradu.

Quibus non
conuenit huius
aquæ vsus.

NUNC ex prouincia Quito cepit inferri Çarça-parilla, copiose nascens vicinis vrbi Guayaquil locis, ad summum eiusdem nominis maximum, quod ex montibus Peruanis

Çarça parilla
ex Guayaquil
Guayaquil fl.

originem sumens, ab Oriente in Occidentem vergit, & in Oceanum (quem del Sur vocant) circa Portum veterem labitur: Guancauilcas vocantur eius regionis incole, & edentuli sunt, quoniam pro more habent ut sibi dentes eximant, quos suis idolis offerant, dicentes optima quaeque eis afferri debere, hominem autem nihil præstātius, nihil magis necessarium dentibus habere.

Guancauilcas.

Guayaquil fl. aqua salubris.

Eius fluminis aqua admodum salubris, & multos morbos curare dicitur, eamque ob causam, plusquam sexcentis miliaribus ad eam concurritur ab Indis & ab Hispanis, qui multoties ea aqua se abluendo, & magnam eius quantitatem saepius hauriendo mane, plurimum vrinae excernunt, & valde sudant, & consequenter morbis liberantur, eodem ferè modo eius aqua vrantes, sicuti in balneis Lucēsis, Puteolanis, & fonte illo celebri apud Leodios fieri solet.

Carce Guayaquilanae historia.

SUNT qui putent ab huius fluminis aqua Carcam-parillam facultates suas mutuari. Ea est colore ex cinereo nigricante, maioribusque & crassioribus radicibus constat, quam ea qua ex Honduras adfertur, atque interdum tam longis, ut altitudine humana fodiendum sit, ante quam erui possint.

Carce exhibenda prior ratio.

DUPLEX verò eius exhibenda ratio apud eos observatur. Carça-parilla radices, quot opus erit, sumētes nervo illo interiore repurgant, corticem eū, si sicca sint radices, macerant, donec mollescat (virides maceratione non egant) deinde minutim concidunt, & addita aqua contundunt, ut succus extrahi possit viscidus & mucosus, cuius mane eam quantitatem sumunt, quam vno haustu aut pluribus bibere possunt, lectum deinde ingressi, plurimum sudant, postea mutatis linteis, pullum edunt, & corticis illius succum hauriunt, in prandio, in cena (qua leuis erit) atque interdu: delibendus est tamen locus ab aere & frigore liber.

liber. Hac ratione, & usu conseruari, necessariorūq, aliquot fructuum siccatorem permissio, octo aut nouem dierum spacio, omnibus morbis liberantur, quos Çarça-parilla curare solet: validum autem & robustis viribus eum esse oportet, qui hac curatione vtetur.

ALTERA his conueniet, qui imbecilliores sunt, nec superiorē, sine manifesto vitæ discrimine, ferre possent. Çarça-parilla neruo suo liberata, & vt superius, macerata, si sicca sit, deinde confusa, quatuor vncie, pluresve aut pauciores (nam hic nullus ponderis aut mensuræ vsus) in quatuor aquæ sextariis ad dimidias decoquantur, ex ea aqua, quantum possunt semel aut pluries bibunt, in lectulo deinde se componunt, ad sudorem prouocandum, qui tametsi adeo vehemens non sit, vt superior, copiosus tamen est: mutata veste, pallum edunt, & eadem aqua (nam vno die coctura absumitur) cum in prandio, tum in cana illis potus est: ab aere & frigore sibi cauent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentū, omnes morbos sanat, nō sine magna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus Çarça decoctum exhiberi non solet. Istic neque initio diæta, neque in media, neque sub finem sese purgant, vt nos facimus (nam & medici & medicamenta composita illis desunt) sed mulierculorum duntaxat opera vtuntur, quæ illis huius decoctum pro arbitrio exhibent.

Çarçe exhibē-
dę ratio altera.

In quibus mor-
bis Çarça non
exhibenda.

ILLUD vero obseruatione dignum est in hac curatione, quod solus radicis cortex neruo exempto in usu est. Ideoque nunc eorum exemplum sequutus, solo cortice in hunc hunc modum vri soleo.

QUATUOR corticis Çarçe-parillæ lotæ vncias, in quatuor aquæ sextariis viginti quatuor horarum spacio mactero, deinde ad dimidias decoquo: quod si calorem in egrotante, hordei mundati dimidiam vnciam inter decoquen-

Çarçe præpa-
randę ratio
optima.

dum

dum aduicio, & in magno calore, vulgaris aqua loco, cicborij stillatitium liquorem cum bordeo substituo. Hæc aqua temperatissima est, & admirandos eius effectus in multis expertus sum.

OBSERVANDVM item est, vt quanta possit quantitate aeger hanc aquam, vti retulimus, bibat, siue vno haustu, siue pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus sudabit, & citius certiusq; sanabitur. Itaque hanc nouam sumenda Carça-parilla rationem maximè vtilem fore puero, faciliusq; & breuiore tempore curandos egros.

EIVS quæ ad fluum Guaiacul & in Puna insula nascitur Carça-parillæ mentionem facit Petrus Cieça parte prima Chronici Peruanii, cap. 54. alterique nascenti plerisque India regionibus præferri meminit item cap. superiore de illa ratione dentes in sacrificiis offerendi.

ALIAM addit Fragosus eius præparandæ rationem, quæ est. Carçæ-parillæ libra vna bis lota, bene contusa, & minutim concisa, in octo aquæ sextariis toto triduo maceratur, deinde lento igne coquitur vsque ad integram ferè consumptionem, hoc est, vt acetabulum seu scutella eius decocti solum remaneat: çarça-stamm exempta prælo imponitur, succusque exprimitur ad vncias quatuor aut eo amplius, etiam si ex eo qui superstitit decocto quantitas augeri debeat. Lento igni imponitur, vbi feruere cæperit, pulueris aloës optimæ vnciæ duæ, myrrhæ selectæ, nucis ponticæ magnitudinis, croci momentū (sunt qui Ligni aloës pusillū addant capitastroborandi causa) iniiciuntur & conuue agitatur, donec amyli crassitiem contrahant: ex ea massa catapotia formantur. Ex his duo singulis decem prioribus diebus deuoranda dantur, & singula reliquis viginti, sub horam vndecimam noctu. Si verò inueteratus sit morbus, & aeger validus, tria singulis decem prioribus diebus, bina subsequenibus decem, singula reliquis sumi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui salis & croci momentum, & aliquot ciceris grana iniecta sint) meridie datur edenda, reliqua pars in cæna. Potus erit aqua Carçæ simplex. Surgant hora decima, cubitum eant ante solis occasum. Istis catapotis grauissimos dolores, & brachiorum erurumque paralytes curari experientia se consequutum scribit.

Carapotia ex çarça.

Sassafras.

LIGNI quoddam genus ex Florida noui orbis prouincia, quæ 25. graduum altitudine polum habet, nunc recens in Hispaniam inuebitur, cuius ante paucos annos notitiam

Gallus quidam mihi dedit, eius facultates mirum in modum predicans, aduersus varios morbos, vt ipse & alij Galli experti erant, ab eius regionis incolis edocti.

PROFLIGATIS ex ea regione Gallis, nostri Hispani in similes morbos incidere ceperunt, ob prauis succi alimenta, aquarum crudarum potationem, & sub dio dormitiones: at à quibusdam qui remanserant Gallis, de huius Ligni facultatibus moniti, eo vti sunt, & sanitati restituti.

DICITUR hæc Arbor Indis Pauame, Gallis (quos Pauame. imitati sunt Hispani) nescio quam ob causam, Sassafras. Sassafras.

ARBOR est magna, Pini mediocris magnitudine & Pauame seu Sassafras historia. forma (tametsi minores inueniatur) vnico trunco nudo, ramis in cacumine expansis, vt Pinus repurgata, cortice, quem integit tenuis cinerea quadam pellis, ex cinereo nigricante, gustu aliquantulum acris, sed aromatico, nonnihil ad fœniculi saporem tendente, odorato, ita vt pauca eius quantitas, cubiculum suo odore impleat: materie trunci & ramorum alba ad cinereum calorem tendente, non adeo aromatici saporis, & odoris, vt cortex: folio ficulneo in tres angulos desinente, nouello verò folio pyri folium emulante, sed quod vestigia angulorum habeat, semper virente, hoc est, foliis nouellis semper eis quæ decidunt succedentibus, colore viridi obscuriore, odorato, præsertim si siccum sit: an florem fructumque ferat incertum: radicibus nunc crassis, nunc tenuibus, pro arborum magnitudine, levibus, sed non adeo vti lignum, per summos terra cespites expansis, vt facile euelli possint, quod fere commune est omnibus arboribus Indicis (imo referunt Hispanicæ arbores eò delatas, steriles fieri, nisi in superficie terra plantentur) cortex radici firmiter inheret cinereus, ipsiusque arboris cortice magis aromaticus, ideoque, radicis decoctum odoratius & præstantius est, & ab Hispanis istic vsurpatur.

NASCITUR in mariuinis, & locis temperatis, hoc Natales. est,

est, neque nimium siccis, neque nimium humidis, ut in portibus S. Helena, & S. Matthai: nam alibi per vniuersam Floridam haud facile inuenias: istic verò, sunt integra silua, quae ob suauissimum quem spirant odorem, ab Hispanis primum eo venientibus, arborum Canella esse existimabantur, nec immerito, nam adeo odoratus est & acris huius arboris, atque Canella cortex, & eosdem effectus praebet eius decoctum, quos Canella.

Dele Aus.

OMNIVM optima est radix, deinde rami, tertio truncus, sed cortex omnibus praefertur.

Temperamentum.

ARBORIS & ramorum temperamentum calidum & siccum est in secundo gradu, cortex aliquanto calidior, ad initium tertij gradus in calore & siccitate accedens: quibusdam calidus in fine primi, siccus in tertio gradu.

LICET Corticis & Ligni vsus duntaxat in medicina receptus sit, Indi tamen recentia folia trita, vulneribus imponunt, & sicca in alios medicos vsus seruant.

Facultates.

EIVS decoctum commendatur in omni morborum genere, praesertim verò in obstructionibus, & partibus internis roborandis: ad tertianas & febres antiquas. Commodè ex saccharo propinatur defluxione laborantibus, asthmate, pectoris vitis ex frigiditate prouenientibus, & consequenter doloribus nephriticis & renum, è quibus calculum euicit, & flatus discutit, quam etiam ob causam vterum ad conceptionem preparat, & menses prouocat. Vomitus colibet, concoctionem iuuat, aluumq; subducit.

ILLIVS fragmentum assidue gestare & odorari maxime prodest, aduersus pestis contagia, praesertim non neglectis aliis remedijs. Denique ob ingentem siccitatem & moderatum calorem, est remedium excellens ad omnis generis defluxiones, quoniam eas absumit: sed iis qui extenuati sunt & imbecilles, non conuenit.

DECOCTI verò seu aqua preparanda hac est ratio. Decocti para-
di ratio.
 Radicis cum suo cortice assulatim confracta vncia dimidia,
 in tribus aqua sextariis, fictili nouo duodecim horis macera-
 tur: lento igne ad duorum sextariorum consumptionem de-
 coquitur: colatur, & in fictili vitrato adseruatur. Postmo-
 dum supra eadem fragmenta, tantundem aqua superinfun-
 ditur, decoquitur ad dimidiij sextarij consumptionem. Ea est
 secunda aqua, quæ ordinarij potus loco erit.

ILLVD verò obseruandum est, plus aut minus ligni in
 decoctionem iniici, viribus & temperamento egrorum con-
 sideratis: etenim minore quantitate, & minus cocta propi-
 natur hac aqua, biliosis, quàm pituitosis. Sed vulgariter
 quarta sextarij pars aqua tepida sumitur mane, deinde su-
 datur, & vestis mutatur, nec quisquam eorum qui hoc me-
 dicamentum sumpserit, lecto se continere cogitur. Prandium
 sit media gallina assa, cum aliquot vuis passis, & amygdalis,
 & auellanis tostis: cæna sit è conseruis conuenientibus mor-
 bo qui curatur, potus secunda aqua. Singularem experimento
 didici hoc decoctum, vt dixi, propinatum, vtilissimum iis
 fuisse, qui pedes & manus ex podagra sic contortos habe-
 bant, vt iis vti non possent. Ad luem item veneream non mi-
 nus vtile quàm aqua Guayaci aut China. Ligni fragmen-
 tum pramansum eo dente qui dolet, & istuc retentum, do-
 lorem sedat.

PORRO qui tam exquisita victus ratione vti nollent, Aqua paradiz
ratio alia.
 aquam simplicem hac ratione decoquant. Ligni assulatim
 confracti semuncia, plus uè aut minus, pro conditionibus iam
 enumeratis, in tribus aqua sextariis ad dimidias coquitur,
 ea aqua diu vtendum cum in prandia, tum in cæna &
 interdium. Qui vino abstinere non norunt, ea aqua dilue-
 re poterunt, etenim saporis & odoris gratiam vino conci-
 liabit.

Donati sumus his diebus fragmento huius ligni à Francisco Zet-
nig Pharmacopola Bruxellensi diligentissimo, mihiq̃ue amicissimo,
quod odore & sapore fœniculum quidem referebat, sed tamen gusta-
tum, plantæ illius saporem magis reddere videbatur, quæ valgo Dro-
co, nonnullis Tharco dicitur, acetarius familiaris, & cortex eius multo
magis. Lignum cum suo cortice adeo Tamarici simile est, ut nisi odor
& sapor obstarent, pro eo accipi possit: cortex interiore parte qua lig-
no adhæret nigricante, & lævi, exteriorè rugosa, & ex cinereo rube-
scente.

Molle.

C A E T E R V M odor fœniculi mihi in memoriam reuocat arbo-
rem in Peru nascentem, Molle vocant, cuius ego pusillas duas plan-
tas, è semine natas, vidi ante aliquot annos Machliniæ in Horto splen-
didissimo Illustris Viri Da. Ioannis de Brancion, sed quæ tertio anno
perierunt hyemis iniuria.

Molle historia

E R A N T autem ex arbusculæ trunco (quia tenellæ) ex vitidi ni-
gricante, multis consperso veluti maculis cinereis, folia pennata ut fra-
xini, sed multo minora, ex vitidi nigricantia, serrata & sub extremum
angustiora, quæ ab arbusculis reuulsa lacteo succo, eoque lento & vi-
scido, & odorato manabant, & ipsa folia tria fœniculi odorem red-
debant, gustata adstringentis facultatis nonnihil habere videbantur.
Fructus ex quo nate sunt, piperis ferè magnitudine, oleaginosus, pellicu-
la rubeſcente tectus, racematum cohærens, ut ex eius icone, quam
ad viuam depingi tum temporis curauimus, conspiciere licet: florem
quem habeat ignoramus, sed quibusdam auctoribus, minutus est, viui
similis.

Natales.

H A E C arbor abundanter nascitur in conuallibus & locis planis
Peruanæ regionis, ut referunt omnes qui Occidentalium Indiarum
descriptionem dederunt: sed Petrus Cieça maxime, qui eius descri-
ptionem hoc modo cap. 112. primæ partis Chronici dat.

Molle historia
alia.

T O T O hoc tractu conspiciuntur magnæ quædam, & etiam par-
tæ arbores, quas Molles appellant incolæ: folia habent minuta, odore
fœniculi, cortice adeo commendato, ut eius decocto crurum dolores
& inflationes summa cum vtilitate foueantur: ex ramulis fiunt den-
tisalpia vtilissima. Ex huius fructu cum aqua decocto, pro coctura
modo, fit aut vinum, siue potio admodum bona, aut acerrum, aut
mel: tantoque in precio apud Indos sunt hæ arbores, ut quibusdam
locis eas consecratis suis Idolis habeant. Addunt nonnulli eius arbo-
ris foliorum decoctum, doloribus ex frigida causa oris auxilio esse,
gummi vero eius, quod Mannæ modo candidum est, lacte dissolu-
tum, caliginem oculorum abstergere.

Molle vinum.

Facultates.

D

Lignum

Lignum aromaticum.

BERNARDINVS de Burgos Pharmacopola, vna cum Sulphure infra describendo mihi ostendit Ligni cuiusdam fragmentum, Ligno sancto ferè simile, cuius corticis odor & sapor adeò aromaticus & excellens est, vt macis, aut nucem myristicam longè superet, imo Canellam odoris suauitate, piper acrimonia.

MAGNA huius ligni quantitas in monte quodam caesa fuerat, & in nauem seu Liburnicam delata, ignis struendi causa. Vnde perspicere licet, quam multa arbores, & alia planta in nostris Indiis inueniuntur insigni facultate praedita, quandoquidem ignis struendi gratia odoratis & aromaticis arboribus vtuntur, quarum cortice in puluerem redacto, cor & ventriculus roborari, reliquaq; membra foueri possent, & Aromatum ex Maluccis insulis, Arabiaq;, & Perside vsque petitorum, vices supplere. Sed nos accusandi sumus, qui eas diligentius non inquirimus & inuestigamus, quandoquidem sponte montibus locisq; incultis nascuntur.

Lignum ad renum affectiones & vrinae incommoda.

NOBIS etiam mittit noua Hispania Ligni quoddam genus crassum & enode, materiae Piri, cuius vsus iam diu receptus fuit in his regionibus, ad renum vitia, & vrinae difficultates & incommoda. Postea expertum est, eius aquam in Iecoris & Lienis obstructionibus vtilem esse. Fit autem hac ratione.

LIGNVM assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima aqua fontana maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absorpta sit. Dimidia hora post iniectum lignum, aqua caeruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim intenditur pro temporis diuturnitate, tamen si lignum candidum sit: caeruleum ideo dico, quo-

Lignum aromaticum.

Lignum nephriticum.

Aqua ligni nephritici.

nam adulteratur alio ligno simili, quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur.

HAC aqua assidue vtuntur, ea vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus, sine vlla humorum commotione, neque enim opus est alia victus ratione quam temperata: siquidem aquae sapor non magis immutatur ligni iniectioe, quam si pura esset, & nihil in ea maceratum. Calidum & siccum est in primo gradu.

Lapis Nephriticus.

LAPIS hic in Nephritide maxime laudatus ex noua Hispania etiam defertur. Præstio lapidi similis, qui ad viridem colorem lacteo permixtum tendit, præfertur viridior.

Nephriticus
Lapis.
Præstius lapis.

EVM gestat variis formis effigiatum, vt antiquitus solebant Indi, alios piscium forma, alios auium capitibus, alios psittaci rostris similes, nonnullos rotundos spherularum modo, atque omnes perforatos, quoniam Indi eos appensos gestare solebant, aduersus Nephritidis, aut stomachi dolores, in quibus morbis valde commendatur. Sed eius præcipua laus est ad Nephriticos dolores, & ad calculum expellendum, & arenulas.

Nephritici lapidis varia forma.

Facultates.

NOBILIS mihi notus, vnum habet, cui nullum alium comparandum vidi; nam eum brachio gestans, tanta arenularum quantitate liberatur, vt, metuens ne ei noceat tanta eiectio, interdum eum deponat, nullumq; amplius calculum eiicit. Sed cum dolor eum premit, denuo eum gestat, & statim leuatur aut minuitur dolor multarum arenularum: atque etiam calculorum expulsiōe. Ea etiam occulta facultate præditus est, vt ab eiusmodi dolore præseruet gestatus, renum calorem mitigando.

DVCISSA Bejar ter breui temporis intervallo Nephriticis doloribus afflicta, armillam ex eo lapide sibi confecit,

cit, quam perpetuo gestat, ex eo tempore (quod decennium superat) eo dolore nunquam vexata est.

ALII multi senserunt idem leuamen, eamq; ob causam magno in pretio sunt huiusmodi lapides, nec uti initio, tam facile adquiri possunt, quod soli earum Prouinciarum Reguli & Domini eos possideant, nec immerito, cum tam admiranda sint illorum facultates.

Lapis Tiburonum.

Tiburon piscis

IN mari Indico ferreis hamis capiuntur pisces Tiburones dicti, maximi, validissimi, pugnacissimi, & truci aspectu, qui cum lupis marinis assidue preliantur.

Lapis Tiburonum.

IN eorum capite terni aut quaterni lapides, interdum plures inueniuntur, valde albi, magni, ponderosique (ut interdum duas libras pendant) & qui facile abradi possunt.

Facultates.

HUIUS lapidis puluis utilissimus fertur Nephriticis, & aduersus vrinae difficultates, & renum vesicaq; calculos, ut in Indis, Hispanisq; experientia comprobauit. eum gustatum insipido esse gustu deprehendi, facultates nondum expertus sum.

TIBURONVM meminerunt, quotquot Occidentalis Indiae historiae descriperunt: sed inter eos Gomara in historia Mexicana, miranda & vix credibilia de Tiburone refert, & illi duplicem dentium ordinem tribuit.

DESCRIBIT idem in Historia generali Indiarum cap. 31. (quae sequutus est Theuetus lib. Singularium cap. 71.) piscem quendam Manati nomine, cuius descriptionem, quod pleraque cum Tiburonis historia communia habeat (ne dicam eundem piscem videri) hic subiunximus.

Manati piscis.

MANATI piscis est nostro orbi incognitus, vtri similis, duos tantum pedes rotundos, quibus natat, ad humeros habens, & in singulis quatuor ungues elephantinis similes, ab umbilico ad caudam usque gracilescit: teterrimo est aspectu, capite bubalino, sed macilentiore ore, mento vero crassiore, oculis admodum exiguis pro corporis mole, quae interdum viginti pedum longitudine est, decem crassitie: corio denso, pilis quibusdam cinerei coloris obsito. Feminae pariunt vaccarum modo, duoque vbera habent, quibus catulos suos lactant. Eius caro quadrupedis potius quam piscis videtur, etenim reces vitulinam sapit, sale macerata Thygni carnem, sed sapidior est, diutiusq; seruari potest.

potest. Eius pinguedo optima, nec facile rancescit, ea corium ipsius præparant ad calceos sibi faciendos. Inueniuntur in eius capite lapides quidam ad caculum & nephritidem vtilis.

Hic piscis occiditur interea dum herbas in litore depascitur, sed etiam retibus capiuntur iuniores. Ea ratione paruum fertur cepisse Regulus Caramatxi, quem 26. annis in lacu quodam dicto Guaynabo educauit, adeoque domitum euasisse, & ferociam deposuisse, ut de manu cibum caperet, & in clamato nomine Mato, quod Magnificum sonat, lacum suum egressum fuisse, & in ades perreptasse cibi sumendi gratia, deinde ad lacum remeasse, interdumque homines & pueros ex vna parte lacus, in aliam transuexisse, nec illos meruisse, ita ut Indis summam voluptatem adferret.

Lapis Caymanum.

Ex Nomine Dei, Carthagine, aliisque continentis oris, lapides interdum adferuntur calculis flumiatilibus similes, qui in ventriculis prægrandium Lacertorum (Caymanes Lacerti Caymanes. appellant) inueniuntur: ferocissimi sunt, ingenti ore, ut integrum hominem deglutire possint, multiplici dentium ordine, adeo magni, ut triginta duorum pedum longitudine inueniantur. Viuunt ij magna ex parte in fluminum ripis, nonnunquam in mari, ad flumiorum ostia: pariunt oua in terra, & suos catulos istis excludunt, testudinum more: capiuntur hamis ferreis, quia earum cutis prædura, omnes ictus, etiam minorum tormentorum aneorum, respuit.

Hos lapides colligunt Indi & Hispani, atque adeo sibi Lapidis caymanum facultates. seruant, ad quartanam tollendam vtile remedium: siquidem bini ex eis temporibus vtrunque alligati, in quartanarum paroxismo, illas tollere, aut earum calorem manifesto infringere traduntur. Bis eum lapidem temporibus cuiusdam puella, qua quartana laborat adhibui, & certe febris calorem nonnihil remisisse animaduerti, an vero febrem omnino tollet, ignoro.

GOMARA, Petrus Cieça, Augustinus Carate, qui integram Indiarum historiam, aut ex parte scripserunt, huius generis Lacertorum seu Crocodilorum meminerunt, inter quos Petrus Cieça sub finem capitis 2. eorum oua, atque etiam carnes urgente fame cum aliis se esse assereat circa Pauamam, cum eam regionem primum occupas-

ingens Lacenti
magnitudo.

sent. Gomara cap. 197. ibidem occisum, qui 100. pedes longitudine æ-
quaret, in cuius ventriculo multi calculi reperti sint.

Lapis Sanguinalis.

Lapis sangui-
nalis.

LAPIS Sanguinalis ex noua Hispania delatus, lassi-
dis genus est, varij coloris, sed obscurioris, maculis, seu pun-
ctis distinctus sanguineis.

Eius faculta-
ti.

Ex his lapidibus Indi quasdam cordium formas, ma-
gnas ac paruas conficiunt.

VALET ad fluxum sanguinis narium, mensium, hæ-
morrhoidum, vulnerum, ac oris. Lapidem aqua frigida in-
tinctum ager dextra comprimit, & subinde id facit. Sic eo
Indi & nostri vtuntur.

PERSVASVM habent Indi, imo firmissimè credūt,
si hoc lapide pars sanguine manans contingatur, sanguinem
sisti, idq; verum esse experientia probatum est. Vtilis est e-
tiam suspēsus aut alligatus eidem parti vnde sanguis effluit,
modo carnem contingat. Vidimus nonnullos hæmorrhoidum
fluxu afflictos, remedium sensisse, annulos ex hoc lapide con-
fectos in digito continuè gestando: nec non & menstruum
fluxum sisti.

Lapis rimas pe-
dum curans.

ALIVD lapidis genus est, quod rimas in manuum &
pedum iuncturis a pituita salsa prouenientes, curat: verum
id duntaxat auditu percepi.

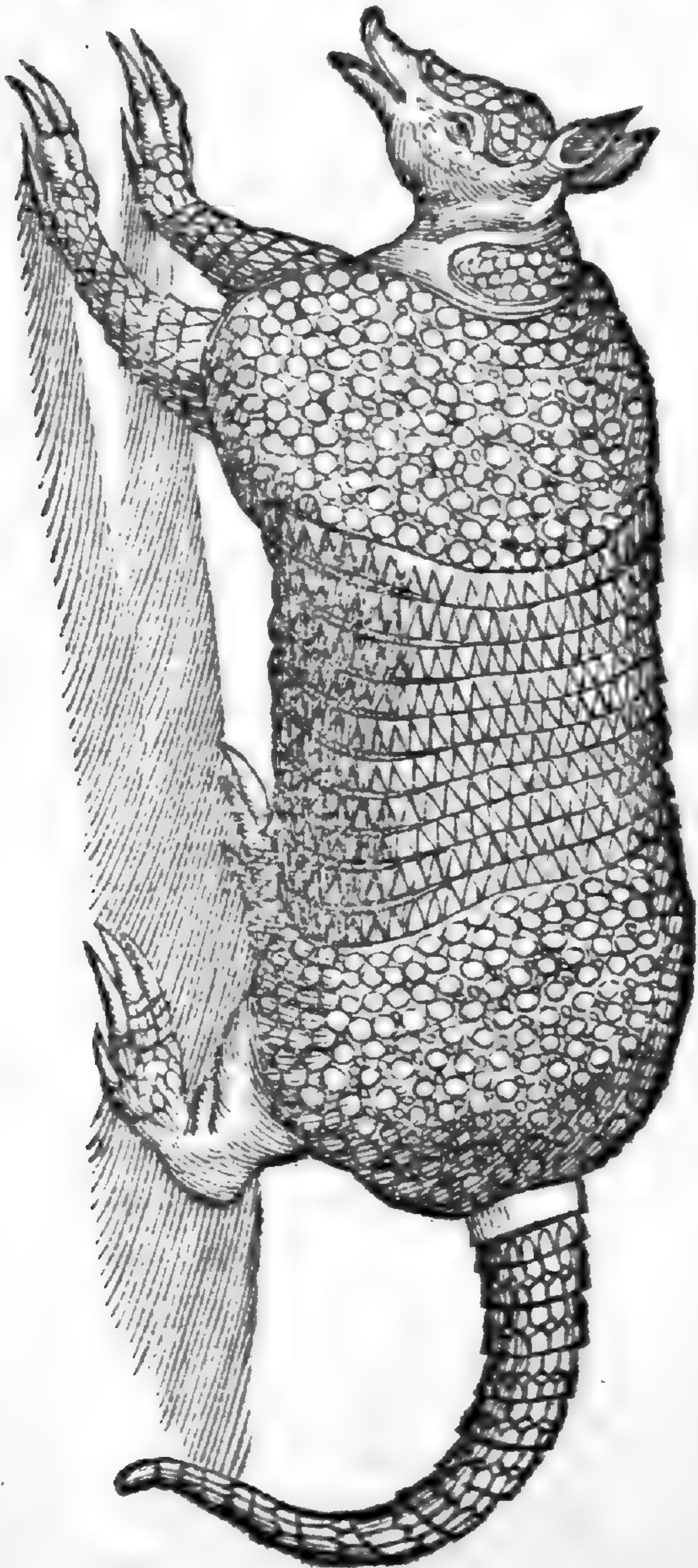
Armadillo.

Armadillo.

NUNC ex continenti habemus osficulum caudæ pere-
grini animalis, quod veluti testis quibusdam totus inte-
gitur penum tenuis, cuius gratia Armadillo vocant Hi-
spani, quasi cataphractum aut armatum dicas, Lusitani
Encubertado.

Encubertado.
Descriptio.

EST porcelli magnitudine, cui rostrum simile habet,
cauda oblonga, & crassa, Lacerti modo. Sub terra viuit, vt
Talpa,

Talpa, & terra sese sustentare creditur, quod foris nihil edere conspiciatur.

Facultates.

OMNIS facultas consistit in caudæ ossiculo, cuius in tenuissimum pulverem redacti pilula, confecta, magnitudine capitis acicula, atque auri indita, dolorem eius sedare, & tinnitum etiam, cum exigua surditate coniunctum, curare traditur. Certè dolorem sedari multa experientia comprobatum est.

Tatou.

HUIUS animalis meminit Thevetus lib. Singularium, cap. 54. aitque incolis Tatou vocari, quorum nonnulli porcellos magnitudine æquant, alij minores sunt, & eorum caro tenella est, bonique succi. Et Bellonius lib. Singularium 3. cap. 51.

MEMINIT item Franciscus Gomara in Mexicana historia in hunc modum. Circa Lacunam quæ ex flumine Papalaxapan oritur Imperio Mexicano, animal inuenitur fele non maius, rostro porcelli, pedibus Histricis aut Erinacei terrestris, cauda oblonga, natura munitum duro cortice, & testa squamata veluti loricatedum, intra quam se retrahit testudinis terrestris modo. Similis est hæc tectura panopliæ æquorum: sed & cauda, ipsumque caput huiusmodi testis squamatis tecta sunt, auriculis foris eminentibus, eamque ob causam Hispani armatum, aut cataphractum appellant, Indi Aiotochli, id est, Cuculum cucurbitæ.

Aiotochli.

EIVS etiam descriptionem apud Gesnerum videre licet in Appendice ad Quadrupedum historiam, ex quo hanc iconem mutuauimus.

Sanguis Draconis.

ATTULIT ante paucos dies, ex noui orbis continenti, Episcopus Carthaginensis fructum arboris, ex qua manat lachryma illa, quam Sanguinem Draconis vocant.

Draconis arboris fructus.

EST autem hic fructus admirandus: nam sublata qua integitur pelle, ilico dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuis.

Sanguis Draconis cur sic dicitur.

AB eo fructu denominationem proculdubio sumpsit arbor, & eius lacryma, que ex illa per incisionem legitur, quæ ex Carthagine Peruana selectissimam aduehunt: vnde ve-

terum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui, quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorarunt.

MAGNA est arbor, cortice satis tenui, & qui facile Draconis historia. incidi potest: ea vulnerata, liquor ille effluit, quem Sanguinē Draconis in Lachryma, dicunt, ab eo differens, quem Sanguinem in pane vocant, quod in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella.

UTERQUE liquor intro assumptus, alui profluvium Facultates. sistit, sic etiam ventri illitus, aut clysteribus inditus. Sanguinem vnde quaque manantem reprimit. Capitis defluxiones, ne in partes inferiores delabantur, prohibet eius pulvis capitis vertici inspersus: vulnera recentia glutinat, gingivas a putrefactione liberat, & dentes stabilis. Est item color Pictoribus maxime expetitus.

TEMPERATUS est, & pauci caloris particeps.

MEMINI ante paucos annos nobis à Francisco de Hollebecque Regis Hispaniarum Hortulano diligentissimo, missos fuisse quosdam Dragonis fructus Dragonalis nomine, ex quibus terræ commissis, nonnulli prodierunt Bruxellæ apud C. V. Dn. Ioannem de Boisot virum doctissimum & rei herbariæ peritissimum. Erant ferè foliis Iridis, oblongis, viridibus, per oras rubris (qualia in grandi arbore ante nouem annos Olysiopone consexi) sed subsequens hyems abstulit: Fructus is erat Cerasij magnitudine aut Oxymirtines, rotundi, tenui pelle contexti, qua sublata, osseus nucleus conspiciebatur, qualis est in fructu Rusci: sed is nullam animalis, nedum dracunculi tanto artificio fabricati figuram referebat, verum rotundus erat & læuis, & vt dixi, totus osseus. Arboris, quæ Olysiopone obseruaui, & in cuius cortice gūmi sanguinei coloris concretum iaueni, iconem, in Stirpium à me per Hispanias obseruararum descriptione exhibeo.

Gummi ad Podagram.

DABAT mihi idem Episcopus, Gummi genus (cuius Gummi ad podagram. arborum non poterat describere) ex eodem continenti delatum, quæ se podagræ istic purgant, in hunc modum.

ILLIVS gummi fragmentum nucis pontica magni- Facultates. tudinis stillatio aque liquore noctem integram macerant,

58. FRUCTVS DYSENTERICVS.

postridie mane percolant, & exprimunt, eam aquam ad duas uncias sumunt, neque quidquam cibi superingerunt ante meridiem: eo medicamento purgatur humor, qui podagram creat, sine molestia.

INSIPIDVM est & inodorum. Calidum videtur in primo gradu.

Fructus dysentericus.

HISPANVS quidam adolescens mihi ignotus, attulit ex Quito fructum, qui, vt ex eius fragmentis (qua altera parte leuia erant, & luteo colore; altera vero, aspera & admodum rubra, seu ex rubro nigricantia) conicere licebat, magna quadam arbore natus videbatur. Dum ille mecum de variis rebus ageret, venit ad me vicinus, medicamentum curaturus filiae, quam dysenteria miserè afflicta dicebat. Ilico adolescens, eam, inquit, curabo: ad vicinum proficiscitur, fragmentorum illorum tenuissimè tritorum puluerem ex stillatitio calicum rosarum liquore, eo die puella hauendum dedit vespere, tantundem postridie mane, statimq; sisti cepit fluxus, ita vt breui puella sanitati restituta sit. Eum adolescentem, tametsi diligenter requisierim, nunquam postea videre mihi contigit: itaque neque quis esset hic fructus, aut qua arbore nasceretur, scire potui.

Cortex ad alui profluvia.

PROFERT nouus orbis prae grandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti crassitudine aut amplior, solidus, durus, & ponderosus, tenui candidante pellicula integitur: similis est admodum cortici Guayacan, vti Gentiana amarus, adstrictionis & grati seu aromatici cuiusdam odoris particeps.

MAGNA est apud Indos aestimatione, vt qui eo vtantur aduersus omnis generis alui profluvia, eius puluerem drachmas pondere, aut paulo amplius mane propinantes ex

aqua

Fructus ex
Quito.

Cortex alui
profluvia si-
stens.

Exhibendi
ratio.

aqua conueniente, aut crasso vino rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obseruaturq; in reliquis victus ratio, que huiusmodi morbo necessaria est.

EIVS corticis fragmento donatus sum ante paucos dies, cuius periculum iam bis feci in alui profluuiis inueteratis magno successu.

EX VARIIS nostrarum Indiarum provinciis, multa purgantia medicamenta deferuntur; quorum magnae sunt facultates: de quibus hic mentionem faciam, ut sint veluti Praefatio quaedam in Historiam radicis Mechoacan.

Cassia solutiva.

INSVLÆ Diuorum Dominici & Ioannis de Portu Cassia solutiva
diuite, tanta quantitate nobis transmittunt Cassiam solutiuam, ut non modo Hispania, sed etiam toti Europa, atque adeo vniuerso orbi sufficiat: nam & in Orientem, vnde deferri solebat, plures naues ea onusta vehuntur, quam Cantabri ferrum mittunt.

QUÆ Venetijs ad nos ex India Orientali mitti solebat, cum immatura collecta esset, temporis diuturnitate & itineris longinquitate ad nos ita corrupta perueniebat, ut parum utilitatis prestaret. Nostra vero ex insulis predictis, Delectus.
matura est, crassa, plena, ponderosa, medullosa, & adeo recens, ut interdum sexagesimo postquam collecta est die, huc perferatur: & quia recens, gratiq; saporis, non tetri, ut que ex Oriente deferebatur, facilius vires suas exerit.

BENIGNE purgat & sine vlla alui perturbatione. Facultates.
bilem praesertim, deinde pituitam, postea que in meatibus & inte-

intestinis infarcti sunt, euacuat. Temperatos illos efficit, quibus ea vtiuntur: sanguinem purgat; Vtilis in omni morborum genere, sed maxime renum, & vrine, duabus horis ante cenam sumpta. Defluxionibus prodest, duabus à leui cena horis. Quotidianus eius vsus est ad pectoris & laterum vitia, eclegmatis modo. Conuenit februm ardoribus, & sitim extinguit. Assiduus illius vsus ante prandium aut cenam, calculi generationem prohibet.

FORIS cum amygdalarum dulcium oleo illita, graues pulmonum & renum dolores mitigat.

DOSIS pulpæ eius est decem drachmarum, ad sesquunciam vsque; non exempta verò, quatuor vnciarum. Lenit, resoluit, sanguinem depurat, & eius bilisq; calorem infringit. Humida est in primo gradu, ad calorem, sed mitem tendens.

IN istis insulis primum coli cœpit, postquam in nostram potestatem venerunt.

NOn desunt qui huius Auctoris iudicium improbent: siquidem Orientalis cassia, cæteris paribus, longè præferenda est.

Fructus ad bilem.

EX maritimis Nicaragua & Nata (que sunt in noui orbis continente) inuehitur in Hispaniam Medicamenti generis purgans, bilem præsertim.

FRUCTVS est arboris cuiusdam vasta, castaneis similis, sed calice laui, non, vt illarum, echinato: eo calice fructus continetur castaneis non multum absimilis, sed sine cortice, & ferè quadratus, qui in duas partes diuisus est, intercurstante medium, & totum deinde ambiente pellicula.

EDITVR hic fructus viridis, aut contusus vino exceptus: si siccus, eius puluis ex vino aut Gallinæ iusculo sumi-

Fructus bilem euacuans.

Facultates.

tur, datur etiam tostus ut minus purget: quocumque tandem modo sumptus, sine molestia purgat, observatis iis, quæ à purgatis observari solent, & preparatis prius ut decet humoribus. Illud verò minimè prætereundum est, pelliculam illam exteriorem & internam abiiciendam esse, alioquin gravia symptomata excitaturam, veluti ingentes vomitus, animi deliquia, & periculosa alui profluvia. Calidus est in primo gradu.

Auellanæ purgatrices.

NOVO orbe primū inuento, in insula Diui Dominici quoddam genus Auellana misit, qua se Indi familiariter purgabāt. Postea Hispani necessitate cōpulsī, illis etiam purgare se ceperūt, nō sine vita discrimine. Colore & forma nostris Auellanis similes sunt, putamine tenui, coloris spadicei, triagulares, medulla interiore alba & dulci, sic ut multi, dulcedine illecti, decepti sint.

Auellanæ purgatrices.

Auellanarum historia.

MEDICORVM vulgus eas Ben magnum vocat (nam Ben est duorum generum) Paruum autem ciceris magnitudine est, & ex eo Itali odoratum illud oleum, quod de Ben nuncupant, conficiunt, quo sibi casariam & barbam inungunt deliciarum gratia.

Ben magnum.

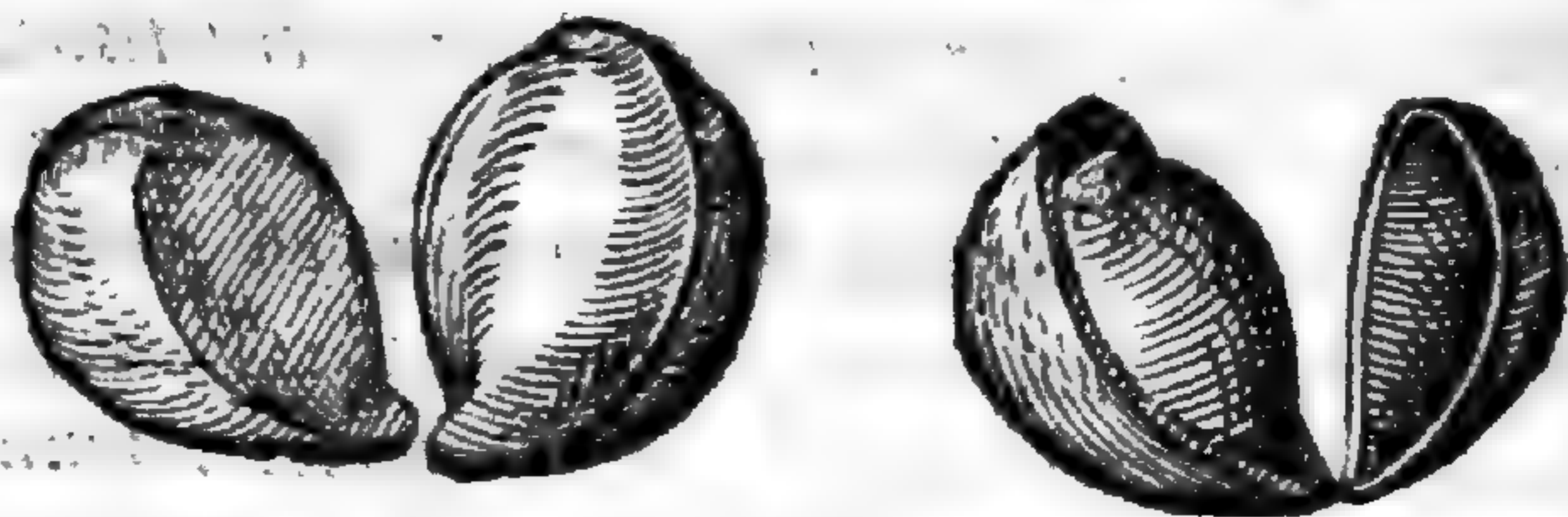
Ben paruum

VALIDISSIME pituitam & bilem supernè & infernè purgant. Nonnulli tamen earum vehementiam: assatione infringebant. Coli doloribus præsens sunt remedium, status discutunt, & clysteribus iniecta, mediocriter euacuant.

Facultates.

DOSIS est à dimidia drachma ad drachmam unam: sed assanda sunt. Calidi sunt temperamenti iunio tertij gradus, & sicci in secundo.

Jatropha
multifida

Auellana hæc cum plerisque aliis fructibus peregrinis communi-
cata mihi fuit ab illustri viro D. Ioane de Brancion, rei herbariæ stu-
diosissimo, nec vllis parcente sumptibus, vt suum hortum omni pe-
reginarum plantarum genere excultissimum reddat.

Cæterum Auellanam hanc, cuius iconem hic exhibeo, lentus &
mollis contegit cortex, partim ex cinereo candicans, partim nigricans:
hunc sequitur putamen minus solidum quam in vulgaribus Auella-
nis, id nucleum continet auellanae magnitudine, candidum, solidum,
Auellanae vulgaris aut iligneae glandis sapore, tenui membrana obdu-
ctum. Integra nux altera parte sessilis est, & coniunctim binæ nasci
videntur, vt interdum castaneæ.

Nuclei pinei purgantes.

Pinei nuclei
purgatorij.

TRANSMITTIT etiam noua Hispania, Pineorum
nucleorum genus, quo Indi se purgabant: quos imitati sunt
plurimi harum regionum.

Descriptio.

NOSTRIS pineis similes sunt, nascentes in strobilis
magnis, quales sunt Mayzi spica mutica: molliori putami-
ne, & nigriore quam nostri pinei nuclei, rotundi, intus albi,
pingues, & gustu dulces.

Facultates.

BILEM, pituitam, & aquas validissimè purgant: &
licet Auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque
ventrem subducunt. Assi, neque tam valenter, neque cum

tam

tam magnis torsionibus purgant. Peculiari quadam facultate crassos humores expellunt.

QVINQUE aut sex triti & vino diluti, dantur pro virium robore, preparato prius conuenientibus Syrupis humore, qui euacuandus est, & obseruata, qua decet, victus ratione. Etenim qui eis vtetur, illum obseruare oportet, qua ab his obseruari solent, quibus purgans medicamentum propinatum est.

CALIDI in tertio, & sicci in secundo, pinguedine tamen quadam pradi, qua siccitatem nonnihil imminuit.

Fabæ purgatrices.

FABÆ purgatrices, quæ Carthagine, & Nomine Dei Fabæ purgatrices. nascuntur, nostris similes sunt, sed minores, eiusdem cum nostris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, vt caparum tunicula exterior, illas per medium intersecante, qua cū cortice abiicienda est, alioqui tanta vehementia supernè & infernè purgans, vt in vitæ discrimen sumentem coniciat. Assanda deinde sunt, vt illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuenda.

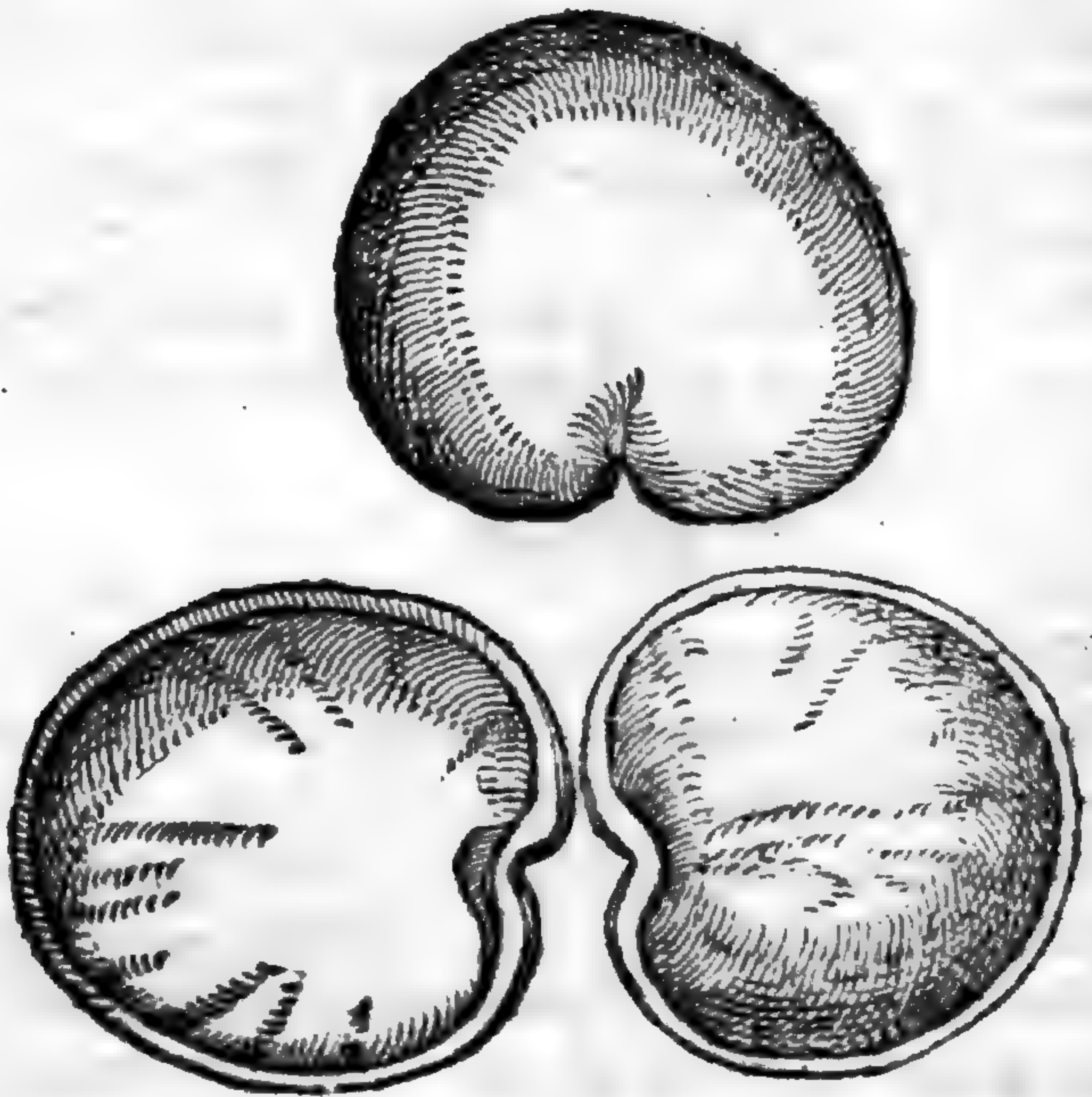
DATUR hic puluis vino aut saccharo exceptus, ad Sumendi ratio. cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur.

APVD Indos hoc medicamentum celebre est ob Facilitates. sumendi facilitatem: nam sine molestia bilem, pituitam, & crassos humores, multò lenius & facilius quam superiora medicamenta purgant.

DANTUR in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis.

DOSIS esto assatarum à quaternario numero ad senarium, plurimum aut pauciorum, pro egi viribus.

Aliquot peregrinos fructus accepi Fabæ purgatiuz nomine insigni-
tos: sed nullus mihi cōspectus est, qui fabæ purgatiuz nostro auctori
descriptæ conueniret, ac potius inter Phaseolos, omnes recensendi vi-
debantur.

Prior, cuius hic iconem exhibemus, orbiculari ferè est forma, sed
planus utrinque & quodammodo pulvinatus, digiti vnus crassitie,
duorum verò latitudine aut ampliore, ex vno latere aliquatulum ca-
no, quæ videlicet hilus esse solet, & siliquæ, in qua continetur, adhæret:
cortex durus & lignosus, læuis, ex rubro nigricans: quod intus conti-
netur album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia
phaseolacea: sapore primùm quali sunt omnia ferè legumina, sed ili-
co linguam mordicante, & acro: quo fit (ni fallor) vt purgandi facul-
tate præditus.

Nascitur in insula Diui Thomæ dicta, & cordis effigiem, quæ vul-
go pingi solet, imitatur: idcirco à quibusdam Cor Diui Thomæ nun-
cupatur. Eius obiter meminisse Petrus Cieça parte prima Chronici
cap. 112.

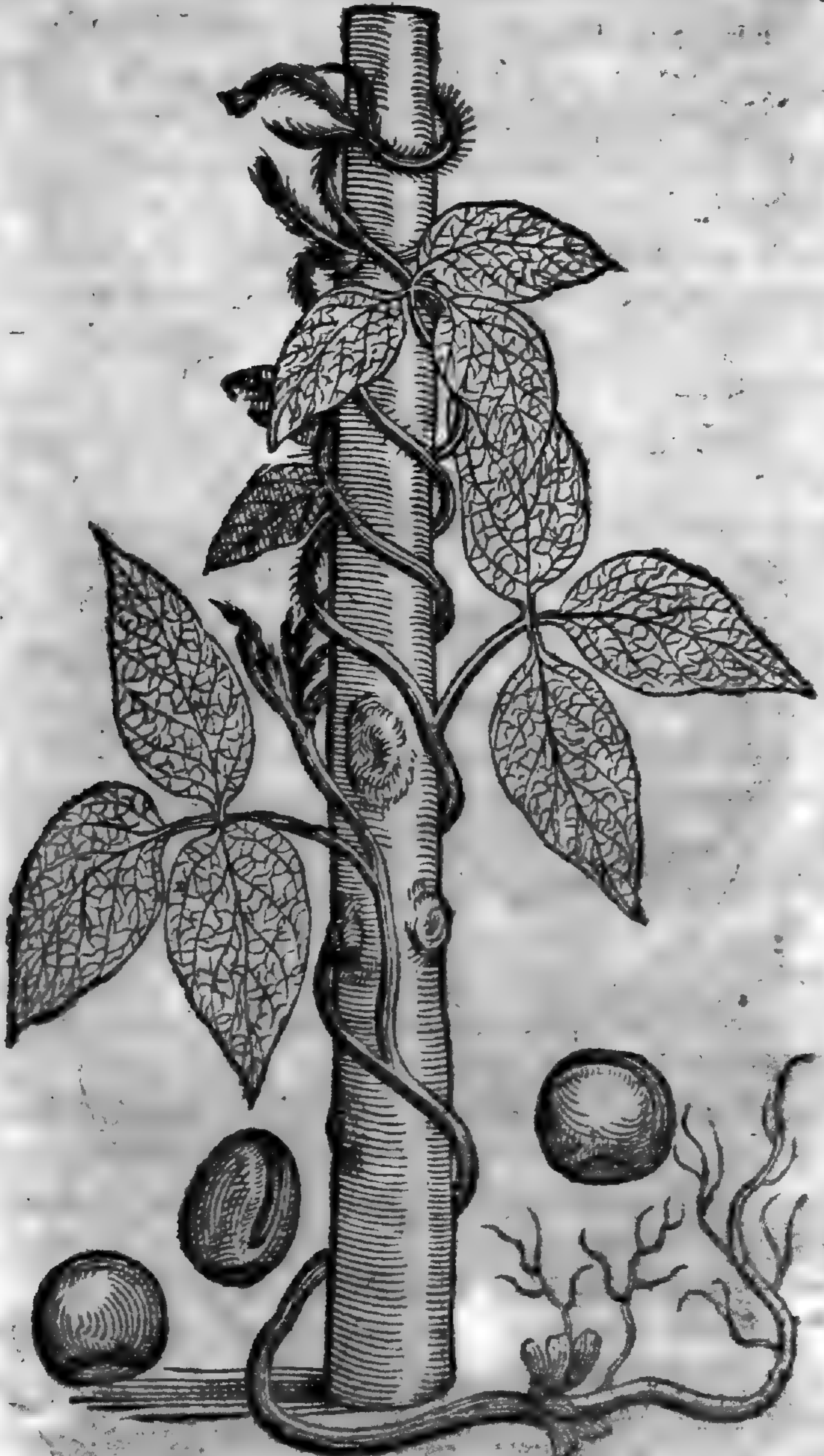
Alter Phaseolo vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, ni-
gricans, & hilo prominente, & renis formam minimè referente.

Cùm Olysiopone essem, donatus sum Phaseoli genere ex Brasilia

America

PHASEOLVS BRASILIANSVS.

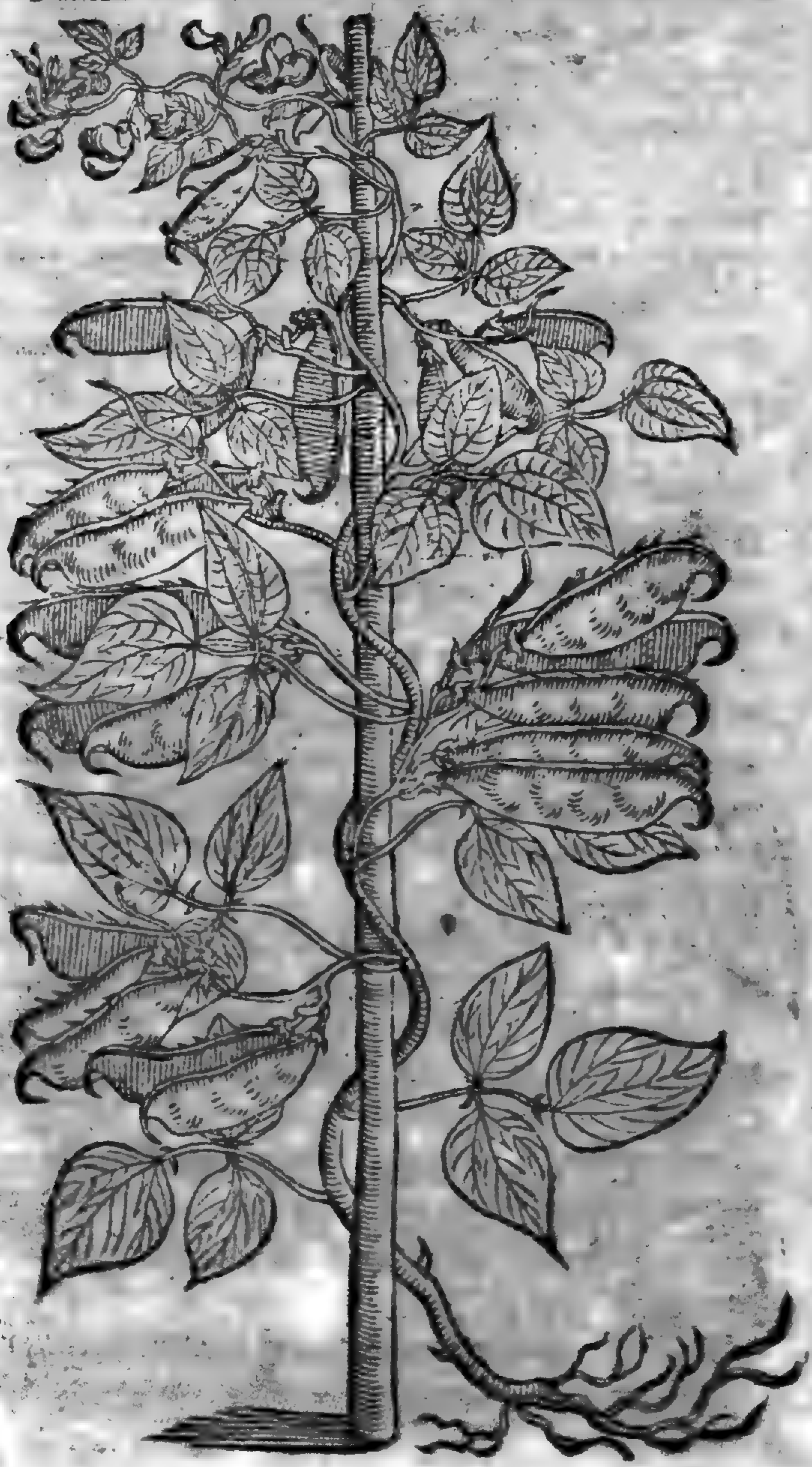
65

E

ALTER

PHASEOLUS ALTER BRASILIENSIS.

Amentæ prouinciæ delato, admodum recenti, pollicari latitudine, crasso, colore rufescente, magno hilo, & parte extrema veluti sessili: Eiusmodi quatuor aut quinque singulis siliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc rufi & impositi bubones venereos curare dicuntur: flore traditur ex rubro pallecente: ego duntaxat iunioram plantam vidi mihi semine naram, quæ foliis Phaseolo vulgari ferè similis erat, nisi quòd minora erant, & auersa parte hirsuta, præsertim teneriora folia, & extremi caules tenui mollique lanugine fuluescente obsiti. Brasiliani Macouna vocant: similes planè, & colore, qui ex cinereo candicans est, duntaxat differentes, ex Africa Mauritania delatos vidi.

Vidi etiam non procul Olyssipone in monasterio quodam Phaseoli genus vulgari nostrati adeò simile, vt nostrum putarem, pergulas istic vestiebat opere topiario, flore purpureo; at siliquæ scabrae sunt, breuiiores, & duplo latiores quàm nostri vulgaris: fructus est exiguus pisi vulgaris magnitudine, totus niger, nisi qua parte siliquæ adheret, quæ candida est. Brasilianis frequentem esse audiui, & Lusitanis istic habitantibus Fava braua, id est, fabam siluestrem nuncupari.

Lac Pinipinichi.

IN omnibus continentis oris, lacteus quidam succus elicitor ex arbusculis Malorū similitudine, Indi Pinipinichi Pinipinichi. vocant: cuius rami recisi, lacteum humorem ilico exsudant, aliquantulum densum, & viscosum, cuius tres aut quatuor gutta sumpta, validissimè per secessum purgant bilem & Facultatem. aquas.

BIBITUR ex vino, aut eius desiccati puluis deglutitur pauca quantitate, propter nimiam vehementiam.

ILLUD autem peculiare habet, quod si quis, eo sumpto, iusculum, vinum, aut aliud quid iniiciat, subito eius operatio infringitur, & cessat.

SUMPTO aliquo ex superioribus medicamentis purgantibus, somno abstinendum est, & ea obseruanda, quæ ab his qui purgans aliquod medicamentum sumpserint, obseruari solent.

CALIDUS & siccus hic liquor in tertio gradu.

OMNIA iam enumerata medicamenta valida sunt

& pernicioſa, quibus vti deſitum eſt, poſtquam Mechoacan receptū eſt, cuius vſus minimè periculofus eſt. Et ad ipſum, tanquam ad medicamentum præſantiſſimum, confugerūt non ſolum noſtri, ſed omnes etiam Indiarum incole. De quo nunc acturi ſumus.

Mechoacan.

Mechoacan.

MECHOACAN radix eſt ante viginti annos primum reperta, in prouincia Mechoacan dicta, quadraginta miliaribus ſupra Mexico, quam deuicit Ferdinandus Cortefius, anno 1524.

FORMA.

IAM vidimus apud Franciſcanos huius vrbis naſcentem, ex ipſa prouincia Mechoacan nauim delatam, multis ramis luxuriantem ſupra terram expaſis, colore cinereo, qui vicinas perticas aut pergulas ſcandunt, & multiplici nexu amplectuntur, foliis rotundis, in mucronem deſinentibus, ſecundum pediculum amplis, fibroſis, adeò verò delicatis, vt humiditate carere videantur: fructu coriandri ſicci magnitudinis, racematim coherente, qui Septembri matureſcit: radice crassa, vitis alba ſeu Bryonia modo, vt non deſuerint qui eandem plantam eſſe putarent, aut ſaltem ei congenerem: ſed multum differunt, nam Bryonia radix viridis & ſicca admodum acris eſt: Mechoacan verò inſipida & ſine acrimonia.

MILII ſemine obruta ſeruatur hæc radix, aut limo picato ſeu reſinato inuoluta.

Mechoacan
antennæ.

CÆTERVM nūc ex Continenti aduebitur Mechoacan natū circa Nicaragua & in Quito (vbi diligenter colitur, & magno in vſu eſt, ob eius mirabiles effectus) longè præſtātius eo, quod ex noua Hiſpania adferri cōſuevit: cuius ſtos, ſemē & ramuli etiam allati ſunt. Erat verò iſt ſtos quaſi mali auræ, quinque foliis conſtans maioribus, è cuius vni-

FORMA.

bilico protuberat calix siue vesicula quaedam auellana ma-
gnitudine, membrana constans tenui, albicante, quae in duas
cellulas tenuissima pellicula secretas diuiditur, & in singu-
lis bina grana, cicereis exigui magnitudine, colore per matu-
ritatem nigro, gustu insipido continebantur, quae molli &
spongiosa terra excepta, commodè nascuntur.

Ex huius radice fit conserua variij generis, Cydoniorum *m. mechocan*
modo, sed etiam Gelatina ex saccharo & illius succo, quae in *primum*
delicijs esse possunt: nam vt radix est insipida, facile saccha-
rum recipit, quocumque tandem modo paratur.

MOLESTA non est huius radiceis sumptio, quia nul-
lus mali saporis est particeps, ideoq; pueris, senibus, alijsq;
qui cetera medicamenta respiciunt, utilis est.

PITUITAM praesertim & aquas educit. Ictericum, ce- *Facultates.*
phalaam, strumas, & epilepsiam curat, veteresq; defluxio-
nes sistit, articulorum, coli & renum doloribus utilis est.
Conuenit etiam vteri doloribus, asthmati, tussi veteri, febri-
bus & lue venerea vexatis.

HUIUS autem radiceis sumenda ratio talis est. Pur- *Exhibendi*
gato prius corpore serapijs, clysteribus, aut sanguinis misio- *ratio.*
ne, & dieta, pro medici iudicio; huius radiceis leuiter contuse
puluis vino albo maceratus, aut aqua scaeniculi anisi, aut ci- *Puluis.*
namomi (si quis vinum non fert) summo mane propinatur,
dimidia drachma pondere pueris, vnius drachma iuuenibus
& adolescentibus, duarum vero drachmarum viris & mu-
lieribus. Nec inuicibter datur ex syrupo nouem infusionem.
Dimidia post sumptum hoc medicamentum hora somnus
conceditur, iis praesertim qui vomitibus obnoxij sunt. Facta
purgatione, datur iusculum, & paulo post cibus, qualis hic
dari solet, qui sese purgant.

FIUNT nonnunquam ex eodem puluere catapotia co- *Catapota.*
riandi sicci magnitudine.

*IN manu autem est Medici, * aut eius qui sumpserit, eã humoris quantitatem purgare quam volet, quoniam sumpto pauxillo iusculo, aut alia re, eius operatio ilico cessat.*

MITTIT nobis Promontorium D. Helena, quod in eodem quo Nicaragua tractu est, aliud Mechoacan genus siluestrius, quod grauia Symptomata excitat, vt vomitus immodicos, tormina, & alui profusua, quã ob causam Scãmonia nũcupatur: sed nemo (periculo semel factõ) vitur. Simile est, alteri cũ folio, tũ sarmentis, tum radice, sed per omnia minoribus: & ipsa etiã radix acrimoniẽ nonnihil habet.

Missã sunt nobis ex Hispaniis ante paucos annos duo seminis Mechoacan genera, vnum breui caliculo sine siliqua, semineque nigro, quale est Scammonij aut Conuoluoli maioris: Alterum oblongiore aliquantum caliculo, & semine rufo, & quã superius longiore, tenioreque: Viriusque siliqua parte interiore lanuginosa est.

Ex vtriusque semine natae sunt nobis, & aliquot aliis rei herbariæ Rudolis plantæ, quas subsequenti hyemis iniuria sustulit. Prodistant Scammonij aut Conuoluoli modo, deinde multis sarmentis proxima pedamenta scandebant & amplectebantur: foliis Conuoluoli maioris, sed tenerioribus & colore magis fuluescente.

** Negat Ioan. Fragosus Regis Catholici Medicus, iusculo aut alio cibo iniecto Mechoacan vim purgatiuam sisti aut infringi, & quotidiana experientia id se obseruasse ait, eandemque nostri Auctoris in Pimpinichi opinionem reprobat.*

MEMINIT Petrus Cieça parte prima Peruanã historia, in prouincia Quimbaya, cuius metropolis Carthago magna, nasci tenues quasdam radices digiti crassitudine inter arbores, quarum si fragmentum brachiali longitudine aqua sextario per noctem maceretur in vase aliquo, maiorem aqua partem ea nocte absument. Ex ea que supererit aqua, qui tres vncias sumpserit, adeo benigne purgabitur, & sine molestia, vt si Rhabarbaro purgatus esset, & aliquoties periculum fecisse scribit magno purgatorum commodo.

Piper.

TOTO Continentis tractu in quo Nata, Carthago, & etiam in Nouo regno, magnus est vsus Piperis cuiusdam oblongi

Mechoacan
siluestrius

Jalap

Radix Quim-
baya.

oblongi, quod maiore acrimonia praeditum est Orientali, magisque aromaticum, & iucundiore odore spirat, quam Axiseu Capsicum, quin etiam praefertur Piperi nigro, cum saporis tamen suavitatis causa.

Axi-
Capsicum.

A L T A cuiusdam plantae fructus est oblongus, crassitie quidem funiculi, ac dimidij pedis longitudine, costas veluti multis granulis, circa pediculum oblongum continuo & conuencto ordine dispositis, seminis plantaginis modo, quibus ademptis, pediculus nudus conspicitur. Recens viridis est, sole maturarescit & nigrescit. Calidum est tertio gradu.

Forma.

N E C praetermittendum est Piper ex Indis nostris missum, quandoquidem non modo in medicum usum receptum est, sed planta est excellentissima, & totae Hispaniae notissima: nam nullus est hortus, in quo non seratur ob fructus pulchritudinem. Vidi aliquando in hac vice plantam ad arboris altitudinem excrecentem.

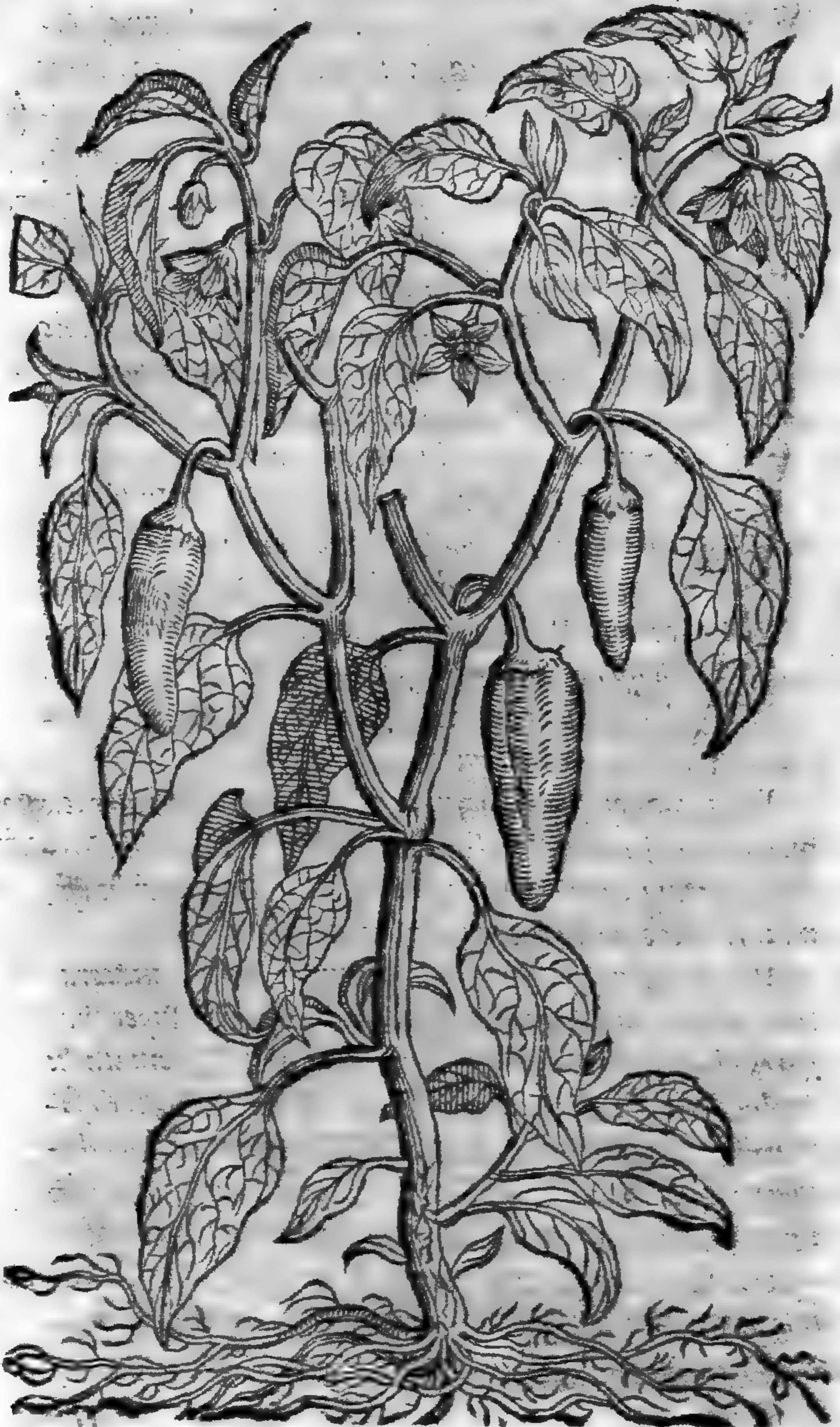
F O L I O est viridi, ocymo latifolio simili, stipe albo, ex quo pullulat fructus diuersae formae, oblongus, rotundus, Melopenis forma, aut cerascorum, sed immaturus viridis est, maturus vero colore rubro gratissimo.

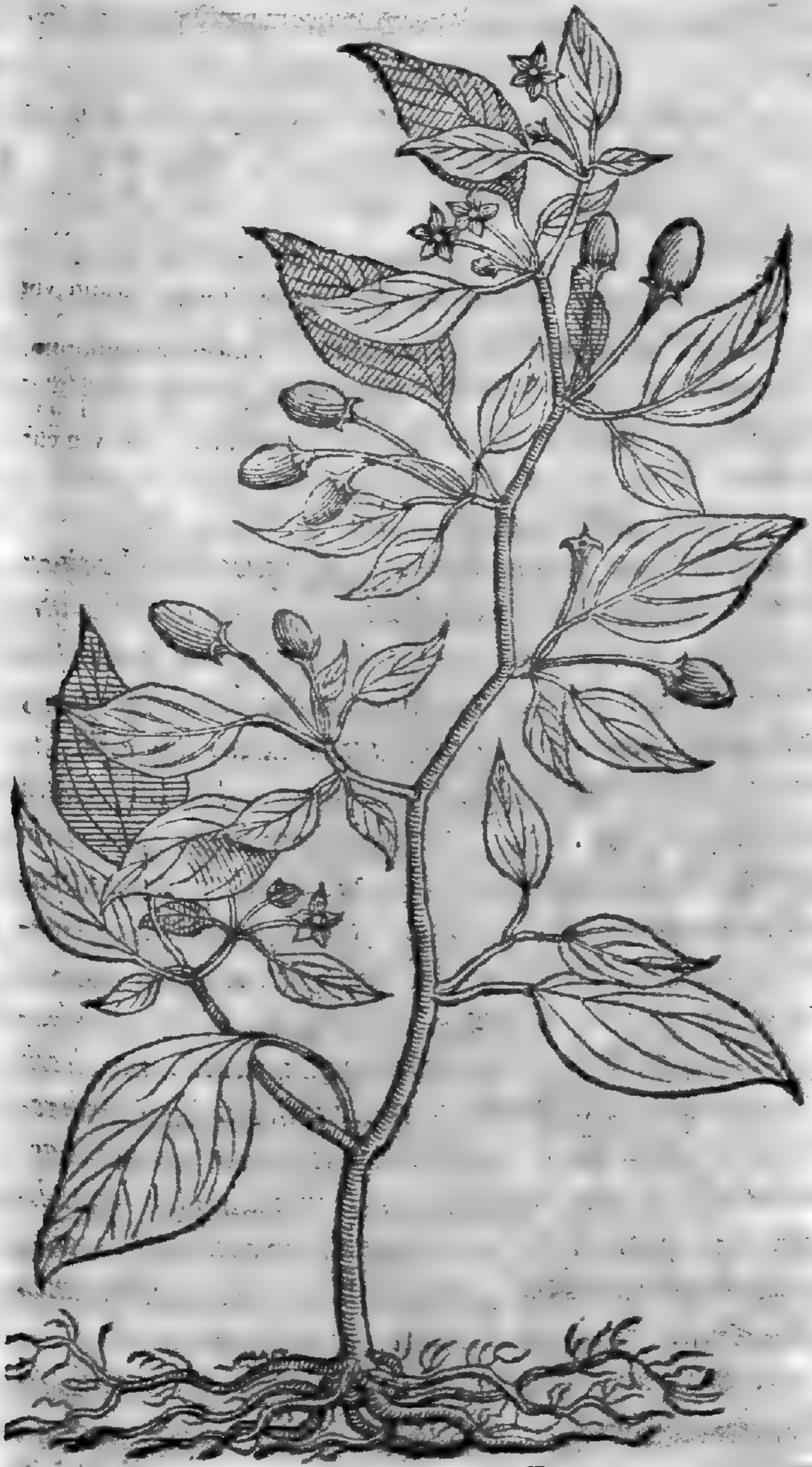
Capsici historia.

P A R T I C U L A T I M concassant & in scudo maceratum, meliorem saporem edulis conciliat, quam Piper vulgare, ideoque eius usus est in omnibus, in quibus aromata ex Maluccis insulis & Calecutio delata commendantur, in eo solum differens, quod illa multis aureis emuntur, hoc sola satione acquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata in totius anni usum, minore dispendio, & maiore commodo.

F L A T V S discutit, utile pectori & persfrictionibus, calesfacitque, & roborat partes internas. Caliditatis & siccitatem in quarto fere gradu particeps.

Facultates.

B S

Capsicum baccatum L. DC. prodr. XIII, p. 420.

Capficum hoc, seu Piper Indicum (Americum potius) diligentissime colitur tota Castella cum ab Hortulanis, tum à mulieribus in fenestris ædium suarum. Etenim eo vtuntur per totum annum cum virente tum sicco, pro condimento & pipere. Spectatur varia (vt noster auctor ait) forma: sed & hæc omnia genera aliquando vidi colore flavescere, in Lusitania, monasterio quodam circa Olysiponem.

Aliud Capfici genus obseruauit in nonnullis Lusitaniæ locis, fruticosum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortensis Solani fere, aliquantulum angustioribus: flore candido exiguo, vt Solani hortensis, fructu in longis pediculis paruo, per initia viridi, deinde nigricante, vbi maturuit, rubro, continente multa semina latiuscula alterius Capfici modo, tam fetidi gustus, vt fauces aliquot dies incendat gustarum. Floret, & fructum profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus etiam hyeme. Illi vocant Pimienta de Bresil, hoc est, Piper Brasilianum, in qua prouincia abundanter nasci, multiplicique in vsu esse intelligo.

Cevadilla.

PERLATA sunt ad me cum aliquot aliis plantis ex Hispania noua, semina cuiusdam planta Cevadilla istic vocata, id est, Hordeolum, à similitudine quam cum nostro hordeo habet in spica & vaginulis, quibus semen includitur, sed minus eo lani semine neutiquam maius, & longè aliis facultatibus præditum. Etenim nunquam auditum est plantam aliquam adeo vrente, & caustica vi præditam; sic, vt vbi cauterium necessarium est in gangranis, & putridis impurisque, vlcerebus eosdem præbeat effectus quos non modo sublimatum, sed ignis etiam præstare posset: etenim vermes in vlcerebus necat, putridaque vlcera expurgat puluis eius sensim iis inspersus, maiore minoreue quantitate, pro vlcerebus magnitudine, adhibitis præseruatiuis, qua in huiusmodi remedijs vsurpari solent. Itaque, cum eius facultates infringere volunt, puluerem stillatio rosarum aut plantaginis liquore excipiunt, linumque, aut ellichnium eo intinctum vlcerebus & gangranis imponunt: deinde sarcotica medicamenta adhibentur, pro cheirurgi docti & experti iudicio.

EADEM ratione vsurpatur in animalium malignis vlcerebus, quibus plerumque infestantur.

CALIDUM est hoc semen in quarto gradu, eoque etiam amplius, si plures sint gradus.

Sulphur viuum.

MITTIT nobis Quito prouincia Peruana Sulphur Sulphur Qui-
ente. viuum prestantissimum, vt vitrum translucidum, colore aurum sincerum, cuius fragmentum pusillum lucernæ adpositum, odorem maximum Sulphuris ei aculatur fumo viridi permistum: & antequam incendatur, nullum Sulphuris odorem prabet.

HUIUS puluis vino dissolutus, & per aliquot dies faciei vespere illitus (purgato prius corpore) inflammationes curat. Scabiem tollit, rosaceo oleo mixtus. Drachma ponderis cum oui luteo sumptus, coli doloribus, Nephritidi, nervorumque contractionibus & ictero utilis est. Calidum & siccum est hoc sulphur summo excessu. Facultates.

EX Nicaragua aliud Sulphuris genus aduebitur coloris cinerei, densum, & expers transparentia, nihilque cum alio commune habens præter odorem. Sulphur Nica-
raguanum.

Ad Erisipelas.

NOBILIS ille qui Piper longum mihi dedit iam ante, Medicamentum
ad ignem sacrum. descriptum, Peruana Carthagine attulerat placentam quandam foris nigram, intus luteam, & adhuc humidam, tametsi bis mille fere miliaribus allata esset. Eius paucillum me presente dissoluit aqua rosacea stillatitio liquore, & eo faciem filij sui, qui erysipelate laborabat, illuit: postridie simili liquore calente faciem illius abluit: facies adeo integra & sana reddita est, atque si erysipelate non laborasset.

CONFECTAM vero referebat hanc placentam e lumbricis, quos Indi terra eximunt, Mayzi fodis educant, deinde iam pingues fictili coquunt, eos despumando: colatas deinde rursus decoquunt, donec ad unguenti confi-

consistentiam aut etiam densiorem reduxerunt.

Carlo Sancto.

Carlo sancto. ANTE triennium ex Mechoacan prouincia delata est quaedam radix Carlo Sancto dicta, cuius insignes facultates predicant.

Descriptio.

NOSTRO Lupulo similis est, & perticis se conuoluit illius more, quibus si careat, humi spargitur & diffunditur: folia etiam Lupulo similia, colore viridi, sed obscuriore, odore graui: neque florem, neque fructum fert: Radix crasso capite est, ex quo alia radices oriuntur digiti maioris crassitudine, colore candidante: cortex qui facile separatur, cuiusq; usus est, odore aromatico, gustu amaro, cum quadam acrimonia: neruus radice cortice spoliatus, multis quasi filis seu tabellis tenuissimis constare conspicitur, quae sigillatim separari possunt.

Natales.

NASCITUR temperatissimis prouincia Mechoacan locis, solo neque nimium sicco, neque humido. Calida & sicca initio secundi gradus.

Facultates.

RADICIS cortex mane aliquanto tempore commanducatus, multam pituitam, aliosq; humores ex capite elicit, eamq; ob causam Rheumatismos & capitis dolores & deflexiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam e stomacho expellens, sed illius decoctum maxime, cuius gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eumq; roborat: purgationem tamen precedere necesse est.

IDEM commanducatus, gingiuis abscedentibus auxilio est, dentes stabilis, eosq; a scabritia & corruptione liberat, orisq; halitum commendat: sed postea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam.

PVLERIS eius exigua quantitas ex vino albo, aut adianti, canellae decocto sumptus, yuluan obstructionibus liberat,

liberat, mensesq; prouocat, & flatus discutit, purgato videlicet prius corpore, & aluo (dum eo remedio vtetur) ex æquis partibus Liquidambar & unguenti Dialtheæ immixto.

CORDIS affectibus, iis præsertim qui ex vteri sympathia oriuntur, auxilio est eius puluis, vt ante, sumptus, aut illius decoctum hoc modo præparatum.

RADICIS minutim concisa drachma dua in aqua Carlo fanctio sextario & dimidio coquantur ad dimidias, corticis citri in decoctum. puluerē redacti drachma quatuor, pulueris Canelle drachma dua statim iniiciuntur, ac denuo feruent, deinde colantur. Istius decocti sex vncie singulis diebus mane addito saccharo propinantur, purgato tamē prius vt decet corpore.

HUNC puluerem, & decoctū nonnulli in morbi gallici affectibus, atq; etiam Epilepsia cōmendant. Alterum experiri nō admodum necesse est, quod multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius periculum faciam in iis, qui vigesimum quintum ætatis annum nondum excesserunt: nam Epilepsiam in adultis tollere, non est verisimile.

Radix S. Helenæ.

EX portu S. Helena, qui est in prouincia florida, adferuntur radices quadam prælongæ, sed nodosæ admodum, pollicari crassitudine, foris nigra, intus alba, sapore aromatico, Galangæ ferè simili. Resectis his nodis & perforatis, sunt precarie spherule, quas milites Hispani & Indi de collo suspendentes, multum illis tribuunt. Hi siccati rugantur, duriq; & quasi cornei sunt. Planta ramos suos per terrā diffusit, foliaq; ampla & viridia admodum profert.

Radix D. Helenæ, & eius historia.

NASCITUR locis humidis; sicca initio, calida in fine secundi gradus existimatur. Natalex.

HAS radices Indi lapidibus conterunt, totumq; corpus Facultates sibi inducunt balneaturi, quoniam cutim constringunt, & membra, vt inquit, suo grato odore roborant.

ILLIUS pulvis cum vino haustus, in ventriculi doloribus, vrinae difficultatibus, & Nephritide commendatur.

VT ex descriptione facultatibusque huius plantae colligere licet, ad Cyperi genus aliquod referri poterit.

Guacatane.

Guacatane.

MISSA nobis est ex Hispania noua plantula quaedam candidans (sed sine radice) Indis Guacatane nuncupata, nostro Polio montano haud absimilis, sed inodora, quae aut florem aut semen proferat, ignoro.

Facultates.

AD Haemorrhoides commendatur hac ratione. Eius planta decocto ex vino (si calor absit) alioqui ex aqua, haemorrhoides abluuntur, deinde blandè ficcantur, postmodum eiusdem plantae puluere insperguntur.

DOLORES ex frigore & flatibus ortos, in quacumque corporis parte sedat, si locus resina prius inunctus, tenuissimo huius puluere inspergatur, & pannus lineus superimponatur: nam illico adhaerebit Cerati modo, nec inde amouebitur, nisi dolore mitigato.

EIVS pulvis leuibus vulneribus impositus, praesertim inguinum, ea mundat & ad cicatricem perducit.

MISSAE item sunt ad me aliquot aliae plantae, sine nomine, quarum vnus ex aqua decoctum calidè sumptum, pectoris vitis auxilio est.

ALTERA, quae partus mortuos, secundasque morantes trahit, cuius rei magnam experientiam habent Indi.

TERTIAM, si (cum maximè viget) quispiam colligere volens duntaxat contingat, ilico flaccescit, & procumbit.

QUARTA per solum diffusa est & expansa: si quis tantè eam attingat, statim contrahitur: vt brassica murciana.

HELLEBORVS item niger Hispanico similis, & eiusdem facultatibus praeditus.

M V L T A præterea alia medicamenta in Indiis nostris inveniuntur, insignibus facultatibus prædita, quæ cum tempore (vt iis vti possimus) innotescunt: vt ex eorum, quæ hætenus allata fuerunt, utilitatibus colligere licet, quandoquidem infiniti morbi, qui alioqui incurabiles videbantur, horum vsu curati sunt.

Q V Æ omnia mea diligentia accepta ferre oportet, & prima huius mea historie parti, quæ per vniuersum orbem admodum celebris fuit, ob medicamentorum, quæ in ea continentur descriptionem.

E T vt omnes intelligant quàm utilis meus hic liber fuerit, subiicere hic libet Epistolam ad me scriptam ex Peruviana vsque regione, à nobili quodam viro, ante duos menses: etenim ex eorum quæ in illa descripsi lectione, inuenti sunt in Peru lapides Bezaares, orientalibus aut inferiores viribus, de quibus Deo volente in tertia parte agemus.

Epistola ad D. Nicolaum Monardis.

N O N dubium est Clarissime Doctore, quin nouum videbitur, me virum illiteratum, semperq; militiam in his regionibus sequutum, ad te scribere, de iis quæ ad facultatem vestram pertinent. Verum animi mei erga eruditos viros propensio (in quorum numero tu es, ob libri tui lectionem, quem de Medicamentis in his regionibus nascentibus eorumq; facultatibus euulgasti, & laudem quam eo libro hic consequutus es) fecit vt etiam ignotus has ad te dederim. Etenim satis commendare non possum utilitatem quam hic attulit tuus iste liber; cum ex eo rationem consecuti simus, qua medicamentis vtendū sit, ex quibus sine methodo ante vsurpatis, nullum auxilium percipiebamus: nūc verò ex tui libri lectione, plerique à morbis, qui deplorati videbantur, liberati sunt.

IAM sunt plures quam viginti octo anni, quod militia sequens, per has Indias peregrinor, in quibus non solum quae a te descripta sunt, nascuntur, sed etiam pleraque alia, quorum fama nondum ad vos peruenit, ob Medicorum huc a vobis commeantium magna ex parte negligentiam & insentiam, quibus publica utilitas (quam tamen summam prestare possent) cura non est, sed ut questui duntaxat seruiant.

FORMAM animalis, ex quo lapis Bezar extrahitur, in tuo libro describis. Ea diligentius perpensa, Animalium genus quoddam in istis montibus frequens inuenimus, valde simile us Hircis (nisi quod cornibus orbum est) quos in Orientali India reperiri tradis. Rursi sunt coloris magna ex parte, & herbas salutiferas depascuntur (quarum magna est copia in montibus vbi ista animalia degunt) ita fugacia, ut solo tormentorum aeneorum ictu adsequi possimus.

DECIMA quinta Iunij huius anni 1568. ego cum aliquot amicis ad venationem profecti sumus in huius regionis montes, in eam quinque dies insumpsimus, & aliquot ex his quae dixi animalibus confecimus, cumq; eorum causa venationem suscepissemus, librum tuum contuleramus.

APERTO itaque maximo, & prouectioris aetatis animalis, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapides inuenimus, quo factum est, ut Indicis animalibus similia non esse putaremus. Percontati Indi, quos, ut nobis insentirent, deduxeramus. qua corporis parte lapides haec animalia haberent, se quidquam de lapidibus scire negabant (ut sunt nobis infestissimi, nec sua secreta nobis innotescere vellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos natus, cum videret nos tantopere id scire cupere, in animali receptaculum quoddam & veluti marsupium nobis ostendit, in quod depascat herbas recipiunt, donec eas postea

Animal lapide
Bezar gignens.

ruminatas in ventriculū traiciant. Ibi puerum ilico interficere voluerunt Indi, quòd nobis id indicasset, eum tamen postea, nobis in venatione occupatis, interceperunt, & vt intelleximus, sacrificarunt. Indi eos lapides magno habent in precio, eosq; in Idolorum suorum delubris, quae Guacas vocant, & alia etiam preciosissima quaeq; offerre solent, veluti aurum, argētum, gemmas, monilia, animalia, & pueros.

Guacas.

ILLVD autem admiratione non caret, hoc animal per totas has Indias non reperiri, praterquam in montibus istis Regni Peruanī. Nam ego omnia Mexicana regna, omnes Peruanas prouincias & regna, prouincias & insulas Marañon, Floridam & multas praterea Occidentalium Indiarum regiones peragraui: attamen nusquam haec animalia conspexi, quam in solis huius regni Peru montibus.

Animal Bezaares lapides gignens in solis Peruanus montibus.

E GO qua potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intro sumptos, aut foris impositos mirificè venenis & toxicis resistere intellexi, cordis affectibus auxiliari, tinea ventris expellere, & eorum puluerem vulneribus sagittarum toxico illitarum vtilissime inspergi. In summa hūc lapidem alexipharmacum esse perniciosissimi illius toxici quo sagittas suas illinunt, ad sese mutuo conficiendos, atque etiam nos Hispanos, quorum plerique, post vehementes cruciatus & furores mortui sunt, nullum auxilium inuenientes: tametsi in sublimato vulneribus insperso nonnulli leuamen senserunt: verum si toxico recenti illita sagitta sunt, praesentaneam perniciem adferunt, nec sublimatum prodest.

Facultates.

EX animalis igitur quod primum secimus bursula, nomen lapides exemimus, qui Naturae beneficio istis creati videntur ex salutiferarum illarum herbarum succo, quae in bursulam illam congeruntur. Secimus & alia huius generis animalia, quae confeceramus, in quibus omnibus lapides

inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium aetate.

OBSERVANDUM autem est, sola quae pascuntur in montibus animalia, lapides istos praestantes generare: nam quae in planis pabulum sumunt, ut herbas minus salubres depascuntur, sic etiam lapides eorum, tametsi utiles, his viribus non pollent, quibus ij praediti sunt, qui ab animalibus in montanis degentibus eruantur.

COEPI MV S iis uti eo ordine quem in tuo libro docuisti, & aduersus eosdem etiam morbos, in quibus sanandis mirabiles eorum effectus experti sumus, quos longum esset referre. Quae omnia tibi accepta referre debent non modo Hispani, sed etiam vniversus orbis. Quantum ad me attinet, ut aliquam animi gratitudinem ostendam pro beneficia accepto, opera Ioannis Antonij Corci, diuitis mercatoris, duodecim ex iis lapidibus mitto, si eò peruenerint, eos in multis morbis experiri poteris. Eiusdem opera, an eos acceperis mihi significare poteris; etiam, quae vales in tuam gratiam faciam, imperate, quoniam tui sum obseruantissimus.

N V N C capsulam accipies in qua Phaseoli genus inuenies, quod Martij initio tantummodo ferendum erit, ne frigore laedatur. Planta est faba similis, minor tamen, fructum in siliquis ferens. Seni huiusmodi fructus (fabas virides sapunt) cum sale manducati, valide bilem, mediocriter pituitam, & sine molestia hydropicorum aquas euacuant: eosdem effectus praebent sicci triti & ex vino sumpti: sed cibum paratum habere conuenit, quia si validius quam necesse sit, purgent, cibo sumpto earum vehementia ilico infringetur.

P L A N T A M etiam quandam hic in planis nascentem graminis modo, magnis facultatibus praeditam: siquidem eius decoctum gargarisatum, rheumatismis, gutturis, phlegmonibus, alijsq; vitis auxilio est: manducata, multam

Phaseolus
Peruanus.

Plantagramini
similis.

pituita-

pituitam educit, ideoq; morbis superioribus, & capitis doloribus utilis. Denominationem à me sumpsit hac planta, quod mihi familiaris eius vsus sit, & aliis, vt vtantur, consulam: cuius facultates me docuit quidam Indus in stirpium cognitione admodum versatus.

FRUCTVM item arboris cuiusdam, que solummodo in hac prouincia nascitur, Illicis magnitudine, cortice Cerrigylopi simili, foliis fraxini. Magnis viribus pollet: nam corticis eius puluis vulneribus inspersus, ea mundat, deinde carnem generat, & perfecte curat. Dentes eodem puluere fricati stabiluntur, gingiue abscedentes sanantur. Foliorum decocto intincti panni, & calidi vulneribus, aut pulueri corticis illis insperso impositi, curationem eorum accelerant, & humorum eo defluxum prohibent. Ex ea manat liquor odoratus, quem etiam fructui adiunxi, sufficibus idoneus ad multos capitis morbos, & emplastris utilis.

Molle, cuius ante mentione feci, describere videtur.

p. 49

Ex eius fructu salutiferam admodum potionem Indi conficiunt. Eum istic serri & nasci velim: nam tibi delectationem adferret, ob eas quibus prædita est hac arbor facultates, tum etiam quia nouum arboris genus est, & omni tempore odoratum.

INDVS quidam Aethiopiissam meum mancipium, malignis vlceribus & inueteratis vexatam, puluere cuiusdam fructus iis insperso, ea mundauit, exesa putrida illa carne, deinde eundem puluerem cum ellichnio vlceribus sanis imposuit ad carnem generandam, vlcusq; ad cicatricem perducendum. Erat verò is fructus in insula Margarita, vbi mancipium curandum dedi, admodum vulgaris, sic vt eo vulgariter vescatur, magnitudine Assyrii mali, nucem Persica mali nuci similem continens, cuius concremata puluis ad ea que nunc enumeravi, utilis est. Illud verò admiratione non caret, nucleum qui hac nuce continetur, aded

Fructus vlcerrarius.

noxium esse, & deleteria facultate preditum, ut seu vir, siue animal eo vescatur, presentaneam mortem sibi moliat, cui nullo remedio occurrere potest, tanquam sublimatum aut corrodens aliud medicamentum sumpsisset.

IN vrbe Posto, vbi aliquot annis vixi, omnis generis morbos Indus quidam curabat, solo cuiusdam planta succo artubus & parti affecta illito. Aegros deinde stragulis egregie tegebat ad sudorem prouocandum: sudor è partibus illitis emanans, merus sanguis erat, quem lineis pannis abstergebat; atque ita in curatione pergebat, donec satis sudasse putaret, optimis interea cibus eos alens. Eo remedio multi morbi deplorati curabantur, imo aegri iuniores & robustiores ab eius usu fieri videbantur. Sed neque precio, neque precibus, neque minis vnquam efficere potuimus, ut eam plantam nobis demonstraret.

ARBOR quedam hic inuenitur materie spongiosa, ex qua Indi nunquam ignem struent, tametsi quis illis mortis periculum minuetur: aiunt enim, quotquot ad eius flammam sine ignem accedunt, aut quos solummodo fumus pertingit, in re venerea impotentes fieri.

TUMORES in pedibus & cruribus ex frigidis humoribus orti hic curantur herba quadam Centella nuncupata: siquidem ea trita tumoribusq; imposita, ilico pustulas excitat, è quibus multus humor effluit, donec tumor omnino resoluatur. Sapius istas euacuationes inter Indos fieri, & nonnullos Hispanos eis vti vidi.

ANNO 1558. in vrbe D. Iacobi, que est in provincia Chile, quidam Iudi captiui sistras sibi amputarunt, & eas assas, pre fame, ederunt, & (quod mirabile dictu) cuiusdam planta folia vulneribus imponentes, ilico sanguinem sistebant.

HERBÆ & arbores Hispanicis similes, admodum pauca hic inueniuntur, quia solum eas non alit. In Hispania

Planta sanguineos sudores excitans.

Arbor venereos stimulos domans.

Centella, & eius facultates.

nona (cūm primum in nostram potestatem redacta est) multa arbores & planta Castellanis similes inuenta sunt, tum etiam aues & quadrupedes.

INVENIUNTUR hic Colubri humana magnitudine, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes. Aranei mali cytrij magnitudine, admodum virulenti. Buffones pluit Hispanicis non minores, quos Indi assatos edunt, vt & plerasque alias immunditias. Colubri.
Aranei.
Buffones.

PROXIMIS huic continenti insulis, tam multi, tan- Vultures-
tiq; vultures inueniuntur, vt pecudes deuorent, ob custodū, qui Aethiopes sunt plerunque, negligentiam.

VNA verò res me in admirationem rapit, vaccas in montibus educatas, si in plana deducantur, omnes emori. Est mihi amicus qui trecentas vaccas in plana traduxerat, illae aliquanto tempore nihil depascentes paulatim defecerunt, vt ne vna quidem intra mensem ei viua relicta sit: omnes autem tremantes & tabescentes moriebantur. Adferebant nonnulli causam naturalem, quod cūm in montibus frigidissimis, vbi singulis diebus pluit, educatae essent, calorem illum planicie, in quam nulla vnquam pluuia decidunt, ferre non potuisse, & mutatione illa subita ab extremo frigore, in extremum calorem, mortuas esse. Etenim consideratione dignum est, quod in planicie illa, qua octo duntaxat miliaribus ad montes vsque patet, in longitudinem verò plus mille miliaribus porrigitur, nunquam pluerit, in montibus autem illis vicinis pluat quotidie.

SUPERIORE Octobri venit ad nos affinis meus Alphonsus Garcias, strenuus miles, qui se verum Alexipharmacū inuenisse ait aduersus perniciosum illud toxicum quo Cannibales in bello & venationibus vtuntur (sola enim ferina & humana victitant) deguntq; à Charças ad Chile vsque Peruanas prouincias.

Planta quæ est
Alexipharma-
cum.

EST verò ea planta, vt ait, foliis latis, plantagini Hispanica haud absimilibus, quæ trita & vulneribus imposita, venenū extinguit, & à symptomatis illis liberat, quæ toxicum generare solet. Pro magno thesauro æstimant Hispani, eam plantam se inuenisse, quoniam illius præsidio tuti, hostes suos Indos non ita metuent, qui dumtaxat illis formidabiles erāt, toxici illius præsentaneam mortem adferentis causa: insimulos siquidem Hispanos trucidarunt, quos tamen esui aptos negant & duriore carne esse, nisi trucidati tres aut quatuor dies prius macerentur.

NASCITUR autem eadem regione, vbi sit toxicum, & (tametsi credam aliis etiam locis inueniri) voluit Deus eo loco remedium patefacere, vnde pernicies adfertur.

HÆC omnia eò scripsi, vt cōsideres apud te, quàm multæ plantæ his similes in nostris Indis nascantur, quæ nobis ignota sunt, quoniam Indi neque eas, neque earum facultates nobis patefacere volunt, etiamsi nos morientes videant, aut in carcerem coniciantur: quod si quedam ex prædictis, & alia nonnulla nobis innotuerunt, ab Indicis mulieribus eas edocti sumus, quæ Hispanis, libidinis gratia, sese commiscentes, omnia quæ sciunt aperiant.

VERVM prolixior esse nolo, quod ignorem an hac epistola ad te peruentura sit: quam si peruenisse intellexero, prolixiores dabo de facultatibus aliarum plantarum, & animalium, & de aliis rebus hic nascētibus, quæ tibi delectationem adferent, quandoquidem harum rerum es adeo studiosus. E Lima in Peru ad 26. Decembris 1568.

Tui studiosissimus

Petrus de Osma & Xarayzeio.

TAMETSI

TAMETSI mihi ignotus sit, qui has ad me dedit, videtur tamen naturalium rerum studiosus, ideoq; mihi amplectendus. Nam, ut militis munus est, perpetuo in armis versari, sanguinem profunderere, & alia militaria munia exercere, laudandus est qui plantarum cognitionem, earumq; facultates inquirat. In quo Dioscoridem imitari videtur, qui cum militaret in exercitu Antonij & Cleopatra, quocumq; tamen perueniebat, plantas, arbores, animalia, fodinas, & alia præterea Natura miracula inquirebat, ex quibus sex illos libros, qui toto orbe celebrantur, composuit, ut maiorem laudem scribendo sit consecutus, quam si bellica virtute multas vrbes sub imperium suum subegisset. Itaque multum huic viro debeo, cum propter eam quam de me concepit opinionem, tum eorum que ad me misit gratia, mihi certè gratissima. Illi scribam, ut nobis plura ex ea regione mittat.

PLANTARVM, quas ad me misit, facultates, experiemur, & semina suo tempore seremus. Lapidem Bezares, ab Orientalibus mihi differre videntur: nam in superficie sunt perpoliti, & coloris ex cinereo obscuri, & sub duabus veluti testis aut crustis materiam quandam albam continent, que dentibus attrita, mera terra est insipida, potiusq; infrigidare, quam calefacere videtur. Fabe magnitudinis plerunque sunt: inveniuntur tamen magni & parvi, qui magna ex parte sunt planiores. Ego unum comminui, eiusq; puluerem adolescenti, quem venenum hausisse dicebant, propinaui, & nescio an huius pulueris, aliorumue medicamentorum beneficio, sanatus est. Illius periculum in aliis morbis faciam: & quidquid de hoc, tum aliis medicamentis noui experiemur, in tertio huius historiae medicamentorum volumine describemus, in quo magna arcana continebuntur, que magnam omnibus oblectationem adferent, & præsertim ægris, qui abs illorum facultatibus curari debebunt.

Lapis Bezares
Peruanus ab
Orientali dif-
fert.

QVID.

QV ID QV ID verò in hac historia scripsi, aut ab iis didici qui ex illis regionibus venerunt, aut ex eorum temperamenti collegimus, aut ipsa experientia nos docuit.

ILLVD verò animadvertere oportet, omnia que ex nostris Indiis adferuntur, magna ex parte calida esse, & sub hoc temperamento eis vtendum, si quis illa sumere volet.

F I N I S.

INDEX ALPHABETICVS
 IN LIBRVM DE SIMPLICIBVS
 medicamentis ex Occidentali India de-
 latis, quorum in Medicina vsus est:
 auctore D. Nicolao Monardis.

A.

<i>Motocbtli.</i>	pagina 56
<i>Alexipharmacum est Tabaco.</i>	23
<i>Ambarum colliquatum.</i>	5
<i>Ambar griseum. 12. est Bitumen.</i>	eadem.
<i>non est sperma Balena.</i>	eadem.
<i>eius delectus & facultates.</i>	13
<i>Emplastrum ex eo. 14. inebriat.</i>	eadem.
<i>Animal lapidem Bezar gignens.</i>	80. 81
<i>Anime.</i>	5. 6
<i>Aranei.</i>	85
<i>Arbor venereos stimulos domans.</i>	84
<i>Armadillo. 54. eius facultates.</i>	56
<i>Anisum.</i>	26
<i>Articularum dolori Tabaco prodest.</i>	23
<i>Auellanae purgatrices, earum historia & facultates.</i>	61
<i>Axi.</i>	71

B.

<i>Balsamum, & eius extrahendi ratio. 16</i>	<i>estimatio &</i>
<i>vsus. 17. interius assumptum, foris additum, &</i>	
<i>Cheirurgicis medicamentis additum.</i>	18
<i>purius.</i>	19
	Balsami

G

INDEX.

Balsami arboris historia. 19.	fructus.	26
Banque.		26
Ben magnum & paruum, atque earum facultates.		61
Bez ir lapis. 80.	eius facultates.	81. 87
Birimien, & eius facultates.		12
Buffones.		85
C.		
Capsicum, eius forma, historia, & facultates.		71
Caraua, & eius facultates.		8. 9
Carbunculis medetur Tabaco.		24
Carçaparilla & eius historia. 37.	eius delectus, nominis occasio, & preparanda apud Indos ratio.	38
	Altera preparanda ratio, & vtenda modus.	39
Carça syrupus, & vtendi ratio.		40
Carça puluis, & vtendi ratio.		41
Carça aqua. 40. 41.	unde inferatur.	41. 42
	eius historia, & exhibenda ratio.	42. 43
	ex ea catapotia.	44
Carlo sancto, eius descriptio, natales, & facultates.		76
	eius decoctum.	77
Cassia solutina, eius delectus & facultates.		59
Catapotia pro sterilibus.		14
Centella, & eius facultates.		84
Ceuadilla, & eius facultates.		74
Charabe, & eius natales.		6
China. 35.	eius historia, natales, vsus, & preparanda ratio. 34.	Aqua China sumenda modus. 36
	eius facultates & temperamentum.	37
Cicinum oleum.		9
Colubri.		85
Contrauertua.		29

INDEX

Copal. 1
 Copalcabuiel. 6

D.

Draconis arboris fructus. 56. eius historia. 57
 Dragonal. 57

E.

Emplastrum ex amburo. 14
 Emplastrum stomachicum. 8
 Encubertado. 54
 Erysipelatis curatio. 75

F.

Fabe purgatrices, & earum facultates. 63
 Fructus ad bilem, & eius facultates. 60
 Fructus dysentericus ex Quito. 58
 Fructus ulcerarius. 83

G.

Gangrenis medetur Tabaco. 24
 Guayacan. 29. & eius historia. 31. 32
 eius decoctum atque vsus. 32
 Guayaci facultates, & Serapium ex eo. 34
 Guacatane, & eius facultates. 78
 Guayaquil. 42
 Gummi ad podagram, & eius facultates. 57

H.

Herba Iohannis infantis: eius historia & facultates. 28
 Herba Regina. 27

INDEX.

Herba sancta.	27
Hyuourabé, eius historia & facultates.	34

L.

Lacerti Caymanes.	53
Lacerti magnitudo ingens.	54
Lapis Prassius.	51
Lapis Tiburonum, & eius facultates.	52
Lapis Caymanum, & eius facultates.	53
Lapis Sanguinalis, & eius facultates.	54
Lapis rimas pedum curans.	54
Lapis nephriticus, eius varia forma, & facultates.	51
Lignum nephriticum.	50
Lignum aromaticum.	50
Lignum Indicum.	31
Liquid- Ambar, & eius facultates.	15. 16
oleum ex eo.	16
Lues venerea.	29. 30

M.

Manati piscis.	52
Mechoacan, & eius forma. 68. 70. eius facultates, exhibendi ratio, puluis, & catapotta.	69
Medicamentum ad ignem sacrum.	75
Medicorum disceptatio de origine morbi Gallici.	31
Molle, eius historia, natales & facultates.	48. 83
Morbus Gallicus. 29. 30. 31. Neapolitanus.	31

N.

Nepitba.	12
Nephritidi Tabaco prodest.	23

Nico-

INDEX

<i>Nicotiana.</i>		27
<i>Nuclei Pinei purgantes, eorum descriptio & facultates.</i>		62
O.		
<i>Ocoçol.</i>		15
<i>Oleum cicinum. 9. eius facultates.</i>		10
<i>Oleum ex Liquid-ambar.</i>		16
<i>Oleorum eliciendorum ratio.</i>		9
<i>Oleum ficus infernalis.</i>		9
<i>Opium.</i>		26
P.		
<i>Pauame & eius historia. 45</i>	<i>Delectus, tempera-</i>	
<i>mentum, & facultates. 46.</i>	<i>eius decocti parandi</i>	
<i>ratio.</i>		47
<i>Perebecenus.</i>		27
<i>Petum, & eius genera duo. 27.</i>	<i>eius natales, &</i>	
<i>facultates</i>		28
<i>Picielt.</i>		21
<i>Pilule famem, sitimque sedantes.</i>		26
<i>Pinipinichi.</i>		67
<i>Piper.</i>		70
<i>Phaseolus Peruanus.</i>		82
<i>Planta graminis similis.</i>		82
<i>Planta sanguineos sudores excitans.</i>		84
<i>Planta qua est Alexipharmacum.</i>		86
<i>Prasius lapis.</i>		51

Q

<i>Quimbaya radix.</i>		70
------------------------	--	----

INDEX.

R.

Radices veneni aduersantes.	29
Radix Quimbaya.	70
Radix S. Helena. eius historia, natales, & facult.	77
Raphanus.	26
Resina Balsami facultatibus prœdita.	20
Resina Carthaginensis, & eius facultates.	20

S.

Sanguis draconis: & cur sic dictus.	56.	eius historia,	
& facultates.			57
Sassafras.	44.	qua & Pauame.	45.
		eius histo-	
-ria.			45
Scabies Hispanica.			31
Serapium ex Tabaco.			21
Serpigo Indica.			31
Solanum furiosum.			26
Succinum non est lachryma.			6
Sulphur Nicaragnanum.			75
Sulphur Quitense, & eius facultates.			75

T.

Tabaco.	20.	eius natales & facultates.	21
Serapium ex eo.	22.	cruditatibus ventriculi	
prodest.	22.	Alexipharmacum est.	23
eius experiendi aduersus venena occasio.			24
eius vsus Indis frequens.			25
Tacamahaca, & eius facultates.			7

INDEX.

Tallon.

Tiburon piscis.

Toçot-guebit.

56
52
7

Y.

Vteri suffocationi Tabaco prodest.

Vulneribus recentibus medetur Tabaco.

Vulneribus animalium

Vultures.

23
24
24
85

X.

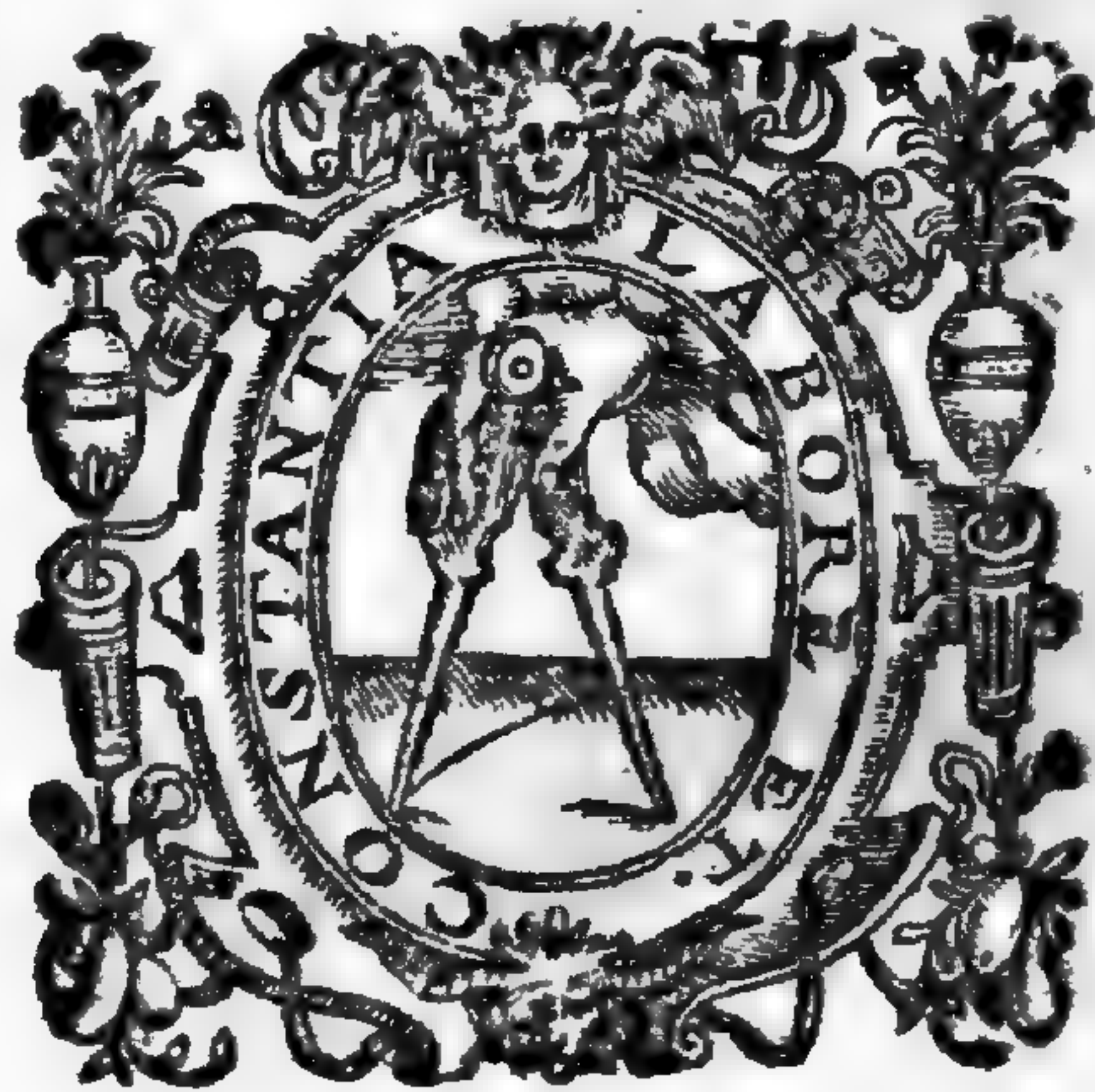
Xelochopali.

FINIS.

SIMPLICIUM
MEDICAMENTORVM
EX NOVO ORBE DELATO-
RVM, QVORVM IN MEDICINA
VSVS EST, HISTORIAE
LIBER TERTIVS:

Hispanico sermone nuper descriptus à D. N I C O-
L A O M O N A R D E S, Hispalensi Medico:

Nunc verò primùm Latio donatus, & notis illustratus
à CAROLO CLEVSIO A.

ANTVERPIAE,
Ex officina Christophori Plantini,

M. D. LXXXII.
MISSOURI BOTANICAL
GARDEN HERBARIUM

ILL^{ri} DOMINO

PHILIPPO SIDNÆO EX

ILL^{ma} WARWICENSI FAMILIA,

& Generoso Domino Eduardo Dier ex amplissima Dierorum originem ducentibus,

CAROLVS GLVSIVS A.

OT in me, dum apud vos fui, beneficia contulistis, Ill^{ris} Domine Sidnæe, ac Generose Dn. Diere (libenter enim coniungo, quos indissolubili veræ amicitiaæ nodo connexos esse scio) vt ingratitude turpẽ notam nulla ratione effugere posse credam, nisi quid pro his rependere studeam. Sed diligenter vndique dispicienti, diu nihil sese obtulit, quod animo meo satisfaceret.

CETERVM sub meum è Britania discessum, in librum fortè incidi vestro quidem idiomate cõscriptum, sed ex Hispanico versum, & Generoso Dn. Diere dicatum, qui de Simplicibus medicamentis ex nouo orbe delatis agit, Auctore NICOLAO DE MONARDES Hispalensi Medico.

Cuius duas priores partes latinas ante

4
octennium feci, & in vnum volumen, quòd eadem capita in secunda interdum repeteret, contraxi. Tertiam cùm ferius ab Auctore conscriptam hactenus latinè loquentem minimè audiuerimus, operæ pretium me facturum existimaui, si latio donarem.

HISPANICVM igitur exemplar C. V. Hectoris Nuñez Londinensis Medici opera nactus, dum in Belgium properatè aduersi venti Grauesendæ aliquamdiu detinēt, & in medio etiam equore nāuis qua vehebar cursum impediunt, vt istius moræ tædium fallerem, tum istic, tum inter nauticos clamores latinum feci, seriem capitum (quorum nonnulla non infrugiferis, vt spero, annotatiunculis illustraui) fere vbiq. immutans, rerum quæ in iis continentur simili natura ita postulante.

QVEM ingenio mei atque industriæ factum, vt aliquam grati animi demonstrationem præberem vestro nomini dicare volui, certò mihi persuadens, eum vobis gratiorem futurum, quàm aliud quiduis quod à me proficisci queat.

DEVS vtrumque diutissimè incolumem seruet, ad Britannici regni decus, & publicam eius vtilitatem. Francoforti ad Mœnum. x. Cal. Octobr. M. D. LXXXI.

SIMPLI.

S I M P L I C I V M

M E D I C A M E N T O R V M

E N O V O O R B E D E L A T O -

R V M L I B E R T E R T I V S.

De Canella noui orbis.

A N N O Domini quingentesimo qua-
dragesimo supra millesimum, Francis-
cus Piçarrus fratrem Consaluum regio-
ni Quito prefecit: ad quam alacri ani-
mo profecti sunt Hispani, quoniam ea-
dem opera illam petebant prouinciam

que à Canella nomen sumpsit, Quito ulterio-
rem. Maxime celebris erat inter Hispanos
Canella rumor, quoniam magni rem esse
pretij ab Indis intellexerant.

I T E R itaque Consaluus Piçarrus instituit cum du-
centis Hispanis, quod cum asperum esset, & annona dif-
ficultas ubique esset, non sine magnis molestiis in eam
prouinciam peruenerunt in qua Canella nascitur, ab In-
dis Cumaca appellatam, & sub equatore sitam.

Cumaca
prouincia.

P O R R O arbores que Canellã ferunt, media sunt ma-
gnitudinis, et immortalis coma prædita, uti reliquæ Indi-
cæ arbores, foliaq. habent laurinis similia: fructus est par-
uo pileo seu petaso forma similis, ea latitudine qua num-
mus Hispanicus octo regalibus æstimatus (qui Germanici
taleri amplitudinem æquat) interdum etiam maior, in-
trinsecus & extrinsecus ex purpura nigricans, interius
lauis, foris asper, cuius margines crassitie iam dictum
nummum æquant, summitas verò longè superat, & pe-
diculo

Canellæ hi-
storia.

diculo prædita est, unde ex arbore dependet: gustatus eandem saporis suavitatem & odoris fragrantiam habere deprehenditur quam legitima Canella ex orientali India delata, cum nonnulla adstrictione coniunctam: in pulverem tritus, & edulis inspersus, eandem illis saporis et odoris gratiã conciliat quã Indica Canella: arboris cortex qui crassus est, nullum Canellæ spirat odorem, aut saporem refert. An interior tenuiorque membrana simile quid obtineat; me latet: nam crassiorem duntaxat corticem ipsũque fructum vidi. Folia trita tenuem quendam Canellæ odorem spirare ferunt: sed primaria vis in solo fructu consistit, contra quã in orientalis India Canella, quæ omnem odoris & saporis gratiam in cortice obtinet, ut omnibus notissimum est. Verum quidem est alteram alteri præstare, quoniam (licet eiusdem generis sint omnes arbores quæ Canellam ferunt) aliæ tamen tenuiore cortice præditæ sunt, qui magis commendatur, aliæ crassiore, qui superiori bonitate cedit.

Cassia.
Cinamomũ.
Cassia lignea

Hinc factum est ut nonnulli Canellam in varia genera distinxerint, videlicet in Cassiam, in Cinamomum, & in Cassiam ligneam, cum tamen unius arboris genus sit quæ istos cortices profert, & sola loci varietas faciat ut altera alteri præstantior sit: itaque Cassia & Cinamomum solis nominibus differunt, cum utrumque Canella tenuior & præstantior sit: eam ob rem ubi Cassia præscripta inuenitur, Cinamomum substitui potest, & e contra.

Canellæ Peruanæ facultates.

UTILIS porro ad multa est noster hic fructus Canella vocatus: nam in pollinem tritus ventriculum roborat, flatu discutit, oris fœtorem corrigit, & ad ventriculi dolores præstans est remedium: cordi prodest, & colorem faciei commendat: pultibus & cibis veluti Canella inspergitur, quoniam iisdem facultatibus præditus est: è vi

est: è vino aut aqua ad eam rem accommoda sumptus, muliebres purgationes molitur.

Calidus est in tertio excessu & siccus in primo, cum manifesto robore, ob adstrictionem qua præditus est.

*H V I V S Canellæ meminimus in nostris ad cap. 15. lib. 1. Aromatum scholiis ex Francisco Gomara & reliquis qui Peruanam historiam descripserunt.

DE CASSIA SOLVTIVA CONDITA.

CASSIÆ solutivæ flores & folia videre cum cuperem, quandoquidem eius fructus nobis adeo cognitus est, sicca tandem accepi.

EST autem folium pyri folio fere simile, flos verò exiguus, albus, quinque foliis constans, qui etiam resiccatus utcumque suavem spirat odorem: ex iis floribus enascuntur oblonga illa siliqua Cassia, uniuerso orbi adeo nota, atque illi ex hac nostra urbe communicata, ob ingentem nauium quæ eam inde aliò vehunt quantitatem. Initio aduehebatur ex Alexandria Egypti, deinde Venetias, unde uniuerso orbi communicabatur: nunc postquam ex S. Dominico & S. Ioanne de portu diuise ad hanc ciuitatem aduehi cœpit, uniuerso deinde orbi ipsa subministravit, quoniam quæ in nostra India prouenit melior & maioris efficacia censeatur, quàm orientalis. Ex paruo illo flore enascuntur oblonga illa Cassia siliqua, quarum nonnullæ quatuor palmorum longitudinem æquant: ilico postquam natae sunt, donec iustam magnitudinem sint consecuta, semper virent, & gustu sunt aspero, quemadmodum immatura ceratia, deinde maturari incipientes rubescunt primùm, atque postea nigrescunt, quòque atriores fiunt, maturiores & dulciores euadunt: etenim ea quæ atrum colorem nondum adeptæ sunt, sed nonnihil adhuc rufescunt, immaturae sunt: atriores au-

Cassia solutivæ historia.

Peruana Cassia orientali præstantior.

Cassia delictus.

8 SIMPLICIUM MEDICAMENT,

tem, lauiore, & grauiore reliquis preferuntur.

Cafs. flos
conditus.

PORRO huius flos duobus modis condiri solet, nempe aut cum saccharo tritus, rosati sacchari modo, vel flos integer saccharo exceptus & una coctus: utraque ratione bene sapit, & sine molestia euacuat, sumptus ad duarum aut trium unciarum pondus, ut saepius sum experitus: si quod est vitium, in eo admittitur quod vilioze saccharo excipiatur: nam si selectiore saccharo condiretur, non dubium est quin praestantior esset, gratiorisque saporis. medicamentam est delicatioribus conueniens, nam eosdem effectus praebet quos ipsa fructus pulpa.

Cafs. renel-
la condita.

Condiuntur etiam tenella et recens nata siliqua saccharo primum excepta & decocta: decoctione enim & saccharo tollitur illa asperitas & adstrictio qua praedita sunt, tenerioresque & palato longe gratiores fiunt: ea sine molestia ventrem emolliunt, & sine iis symptomatis & torsionibus qua medicamenta purgantia consequi solent: nam neque palato ingratae sunt, & purgationem facilius molliuntur. Dosis est a duabus unciis ad tres: saepius eas cum felici successu dedi, & ipse sumpsi cum aeger essem.

Multa istarum siliquarum conditarum dolia singulis annis ex S. Dominico, & Portu diuite aduehuntur.

Reliquae siliqua plenam maturitatem adeptae praestantissimum sunt pro suo genere purgans medicamentum quod haecenus notum fuerit, quodque facilius securiusque euacuet, uti non modo medicis sed & aliis omnibus notum est: nam ea nocumenta & symptomata non adfert qua alia purgantia medicamenta consequi solent, sed benignum est, & inter benigna maxime benignum, cuius facultates & naturam peculiari capite priore libro descripsimus: qua autem nunc retulimus, ea duntaxat ratione id egimus, ut foliorum et florum nunc a me acceptorum mentionem facerem.

CETERVM eos qui Cassiam solutivam ad ventrem leniendum, & evacuandas feces prescribunt admonitos volo, eam brevi admodum spatio ante prandium sumendam esse, nempe ad summum dimidia hora, quoniam cum cibus mixta, simul cum illis facultates exerit, eaque ratione facilius & sine molestia opus suum molitur, quod minime facere potest que duabus aut tribus horis ante cibum sumitur, ut hodie vulgo fit, quoniam cibi sumptionem differendo, peragere suum opus cupit, & cum sit admodum debilis, omnino in vapores resolvitur, qui per universum corpus sese diffundunt; & si diutius cibus differatur, in alimentum convertitur, quod multorum annorum quibus medicinam feci experientia didici: propterea semper illam solummodo dimidia ad summum hora ante cibum exhibere soleo, facileque operatur: si vero multis horis ante cibum detur, parum admodum evacuat.

Cass. sumenda ratio.

PURGANTIA vero medicamenta cum cibus permisceri, preceptum est Hippocratis multis locis, atque etiam Galeni in commentariis: verum quidem est multis horis ante cibum dari solere, quando non evacuare, sed vapores duntaxat per renes & reliquum corpus diffundi cupimus.

DE FIGV PERVANA.

EX Hispania ficus arbores in Perranas provincias delatae sunt, ubi adeo feliciter creverunt, ut nunc maxima istic illarum sit copia, qua plurimos eisdemque optimos fructus gestant.

PORRO in eodem regno insecta quaedam reperiuntur, quae araneae appellantur eo quod ubicunque fuerint sua retia texant hispanicarum aranearum modo. Magna sunt ea insecta, malum aureum amplitudine aequantia, adeo virulenta ut eorum ictus ingulcent, nisi efficaci remedio

Aranea Perrana.

IO SIMPLICIUM MEDICAMENT.

remedio succurratur: nam si diutius differatur, & subeat virus ad cor, praesens mors consequitur, nec ulla remedia profunt: miram autem in ficu utilitatem experti sunt, si quotquot icti fuerint statim ad eam confugiant, & lac ex ficus foliis manans bis aut ter in vulnus instillent: nam venerum ex ictu in vulnere relictum omnino extinguitur, tollunturque dolores & symptomata succedentia, solo vulnere relicto, quod cum sit exiguum, facile curatur: diu tamen apertum conservare solent. Atque ut nunquam deesset hoc remedium, voluit Deus ut ficus nunquam istic folia deponerent, sed perpetuo virerent.

Foliorum ficus lactis utilitas.

DE ARBORIS CORTICE AD RHEUMATISMOS UTILI.

INTER reliqua mihi ex Peru missus est crassus quidam cortex, quem ex vasta arbore ulmo simili cum amplitudine tum forma detractum ferunt.

Nascitur ad ripas fluminis cuiusdam viginti quinque leucis a Lima distantis: nec alibi in India facile reperias.

INDI capitis defluxionibus, rheumatismis, aut alioqui capitis grauedine laborantes, huius arboris corticem in tenuissimum pulverem comminuunt, & naribus imponunt: humores enim insigniter educit, qua ratione liberantur: quod verum esse nos ipsi experti sumus.

Secundum caloris gradum excedere videtur.

DE PACAL.

AD eiusdem fluminis ripas nascitur altera arbor quam Indi Pacal vocant, iam descripta multo minor.

HUIUS ligni & sti cineribus cum sapone mixtis, Indi ad tollendos lichenes etiam foedissimos utuntur, cum qui in capite nascuntur, tum qui reliquas corporis partes occupant: sed & vetustas cicatrices emaculare dicitur.

Paululum

Cortex ad rheumatismos utilis.

Pacal.

eius sicula.

Paululum huius ligni etiam accepi, cuius facultates experiemur.

DE STROBILLO SEV NUCE PINEA.

Nux pinea celeberrimus est totius India fructus cum Strobilus Peruanus. apud ipsos Indos, tum apud Hispanos. Pineae vero nucis nomenclaturam sibi adsciuit, ob eam quam cum nostratibus pineis nucibus similitudinem habet: nam licet levis sit, vestigia tamen per uniuersum corpus sparsa habet tanquam pinea nux: forma est eius generis cyphi quem vulgo imperialem vocant, laxiore ventre & angustiore ore, ex quo furculi seu germina nascuntur, quae foliorum vicem praebent, & fructum aspectu pulchriorem reddunt: terra committuntur haec germina, atque ex iis nascuntur stirpes pineas nuces ferentes, quae tamen singula unicum duntaxat fructum in fastigio gestant, viridis primum, deinde per maturitatem aurei coloris, pulpa interiore alba, & fibrosa, atque in ore liquecente, gratissimi saporis, numerosis tamen seminibus fuscis per totam pulpam sparsis, quae reici oportet dum fructus editur: odor eius mali persici quod a cotoneo malo cognomen sumpsit: sic ut ubi unicus eius est fructus, totum cubiculum illius odorem spiret.

STOMACHO utilis esse censetur, item cor roborare, languentem appetentiam excitare. eius facultates. Vulgaris est per uniuersam Indiam, & magna apud incolas existimationis: editur prima mensa, & in pomeridiano aestu, nam frigidus esse perhibetur.

Siccus ad me perlatus est & conditus: siccus, ut illius formam contemplerer, duntaxat utilis fuit: at conditum grati saporis deprehendi, tametsi asperiusculum: immaturum dum condiretur fuisse arbitror.

* H V N C

• HUNC fructum luculenter descripsit Ouedus sub Iaiama nomine, cuius historiam ex nostris in cap. 9. secundi Aromaticum libri notis pete.

DE GVAYAVIS.

E' *Continente etiam pertulerunt semen fructus illius adeo apud Indas & Hispanos celebrati, quem Guayauas appellant.*

Guayauas
historia.

ARBOR est mediocris magnitudinis, ramis sparsis, folio laurino, flore candido aurea mali floribus simili, aliquanto tamen maiore, odorato: facile nascitur quocunque loco seratur, adeoque luxuriat & serpit, ut in terra vitiorum numero habeatur, nam plurimorum agrorum gramē quod depasturi essent greges corrumpit nimio uti rubi implexu: fructus nostris malis similis est, eorum magnitudine quae ab Hispanis Camuefas vocantur, viridis initio, & per maturitatem aureus, pulpa interiore alba, interdum etiam rosea: diuisus quatuor concamerationes aut vascula habere conspicitur, in quibus semina reconduntur, mespilorum seminibus similia, durissima, colore fusco, omnino ossea, medulla & saporis expertia.

Guayauas
facultates.

Fructus edi solet prius demto cortice, palato gratus est, sanus & facilis concoctionis: viridis in alui profluiis utilis est, nam valde adstringit: prematurus aluum soluit: at medius, hoc est neque immaturus neque prematurus, si assetur, valentibus & aegris confert, nam ea ratione paratus, sanior est gratiorisque saporis: praestantior autem is est quem domestica et cultae arbores ferunt. Foliorum decocto Indi utiliter tumentia crura lavant, eodem lienis obstructions tolluntur.

Fructus frigidus esse videtur, propterea febricitantibus assatus datur. Vulgaris est per uniuersam Indiam.

• Huius fructus meminit Gomara hist. general. cap. 67. Varia sunt, inquit, Guayauos genera, eademq; varietas est in fructu,

qui plerumque pomis Hispanicis Camuefas appellatis similis est, modò rotundus, modò alia forma, omnino viridis, foris coronatus vt mespila, intus albus aut rubescens, in quatuor partes diuisus quemadmodum iuglandes, & in singulis partibus multa grana continens. Maturus sapidus est, immaturus verò asper, & adstringens Sorborum modo. In nimium maturo color perit & sapor, vermesque generantur.

Meminit & Ouedus Indicæ historiæ lib. 9. eiusque luculentam habet descriptionem.

DE CACHOS.

MISSVM præterea mihi fuit planta semen, plurime apud Indos æstimationis, Cachos vocata.

NASCITVR arbusi modo, insigni virore prædita est, folio rotundo & tenui: fructum fert malo insano similem, altera parte sessilem, altera turbinatum, cinerei coloris, grati saporis & acrimonia expertis, minutum admodum semen continens. Inuenitur duntaxat in Peruanis montibus.

Cachos historia.

MAGNÆ est apud Indos, vt dixi, æstimationis, ob insignes eius facultates. Nam urinas ciet, arenulas & calculum in renibus pellit, quòdque præstantius est, illius usu calculum in vesica comminui ferunt, si mollis adhuc sit, vllisque medicamentis comminui queat: eiusque rei tam multa proferunt exempla, vt admirationem mihi pariatur: nam ea est mea opinio, vesica calculum haudquam expelli posse, solamque exemptionem illius remedium esse, nullum autem medicamentum adeo efficax esse, vt eum confringere valeat: aiunt tamen illius semen tritum ex aqua aliqua ad eam rem utili sumptum, calculum in lutum dissoluere, quod excretum denuo concreseat, & in lapideam duritiem conuertatur.

Cachos facultates.

ADOLESCENTEM vidi cui hoc obtigisse scio. Is cum vesica calculo torqueretur, idque à lithotomis qui calculum de-

14 SIMPLICIUM MEDICAMENT.

lum deprehenderant intellexissem, & ex symptomatis
 qua patiebatur agnoscerem: hominem veris initio ad
 fontē qui de petra cognominatur ablegavi, ubi cum duos
 menses haesisset, à calculo liber rediit, & omne lutū quod
 paulatim eiecerat, denuo in lapidea fragmenta concre-
 tum secum in charta detulit.

Pauculam semen quod habemus terræ committemus,
 & si nascetur, utemur, ut eius facultates quas in hoc
 morbo adeo predicant experiamur.

DE FRUCTU SUB TERRA NASCENTE.

Fructus sub
 terra nascēs.

MISSVS etiam est ex Peru fructus sub terra natus,
 pulcher admodum aspectu, & grati saporis, qui & ra-
 dice caret, neque aliquam plantam profert, aut ab vlla
 planta producitur, sed solummodo sub terra enascitur
 quemadmodum tubera: dimidiū digiti magnitudinem
 aequat, rotundus est & contortus, & affabrè elaboratus
 coloris spadicei, nucleum intus continens, resonantem
 dum siccus est, amygdala similem, cortice fusco, intus al-
 bum & in duas partes diuisum uti amygdala. Grati sa-
 poris est, & auellanam gustu refert.

INVENITVR apud flumen Marañon, nec vsquam
 alibi per vniversam Indiam: editur recens et exiccatus,
 sed torveri praestat: adponitur secundis mensis bellario-
 rum loco, quoniam ventriculum admodum exsiccat &
 roborat: sed si liberalius edatur, capitis gravedinem
 generat.

Eum admodum aestimant cum Indi tum Hispani, nec
 immerito, quoniam eos qui ad me missi sunt degustans,
 grati esse saporis deprehendi.

Temperatus esse videtur.

DE FRUCTU LEUCOMA NVNCVPATO.

ARBORIS etiam fructum inde accepi, quem Indi

Leucoma

Leucoma
 fructus.

Leucoma nuncupant: similis est nostrati castanea cum colore tum magnitudine, tum etiam sessili illa et albicante parte quam castanea obtinet: pregnans esse videtur, sed quoniam binos duntaxat accepi, confringere nolui, cum alterum seuerim & non prodierit, alterum in aliud sationis tempus seruem. Arbor in qua prouenit vasta est magnitudinis, materiaque firme & robuste, folia Arbuti obtinet. Fructum edulem gratiq. saporis esse aiunt, & alii profluvia sistere quoniam adstringit: temperatum asserunt.

DE SAPONARIIS SPHÆRVLIS.

CAPSULA mihi missa fuit subere contexta, plena Saponarij globuli. Sphærlis admodum rotundis & nigris atque splendentibus, sic ut ex ebene confecta viderentur. Ee verò constabant ex fructu in pumila arbore nascente magis incurua quam recta veluti Ruscus, cuius folia filici sunt similia. Ferunt ij frutices rotundum fructum nucis magnitudine lenta quadam pulpa tectum, qua sublata relinquitur sphaera quedam maximè rotunda, coloris nigri, adeo dura, ut nisi malleo aut alia quapiam re solida et dura confringi queat.

SAPONIS vicem prebent hi fructus, quoniam si binis aut tribus cum calida aqua vestes eluantur, multo nitidiores redduntur quam si saponis librari pondere elote forent: plurimam etenim spumam excitant, eosdemque effectus prebent quos sapo, paulatim liquecentes donec sola sphaerula supersint, qua nucleus sunt huius fructus: perforantur deinde hæ sphaerula, fiuntque ex iis precarie corone adeo elegantes ut ex ebene confectas dicas, tum diutini usus, quoniam difficulter confringuntur. Est verò is fructus adeo amarus, ut nulla quadrupes aut avis eum degustent.

Aliquot ex iis terra credidi, quæ enata sunt, foliâ que gestant admodum elegantia, & viridia, fructum suo tempore prolaturas existimo, parvula enim adhuc sunt planta.

* **D E S C R I B I T** hunc fructum Quiædus Indicæ historiæ lib. 9. Sunt, inquit, in his insulis [Hispaniola videlicet] & continenti quædam arbores, quæ à precariis sphaerulis & à saponi cognomen acceperunt, quarum folia filicis folia nonnihil referunt, licet minora sint. Celsæ sunt & formosæ, fructum ferentes avellanæ aut cerasij magnitudine; corolla insignitum, minimè edulem, qui sole exsiccatus subflavum colorem retinet, is ossiculum intus continet globulo bombardario æqualem, rotundum, nigrum; at si solis radiis opponatur, subrufum, quod semen exiguum & amarum habet. Ex his ossiculis perforatis fiunt precatoriæ corollæ, non inelegantiores quàm si ex ebena confectæ essent, imò iis præstant, cum quòd leniores sint, tum non adeo fragiles. Fructu integro cum aqua calida panni expurgantur perinde atque saponi: at si quis frequentius eo utatur, pannos urit & corrumpit: semel duntaxat necessitatis causa eluisse sufficiat. pulpa ossiculum ambiens ea est quæ saponis vicem præbet.

D E G R A N A D I L L A .

A L L A T V S mihi ex continenti herba fructus est, quæ in Peruanis montibus ubi sponte nascitur Granadilla appellatur, quod nomen illi imposuerunt Hispani ob similitudinem quam cum nostris malis granatis habet, nam eiusdem fere est amplitudinis, atque etiam coloris, quando maturus est, nisi quòd corona careat. nunc in siccato, si agitetur, sonitum edit semen intus occlusum, quod pyri semini simile est, aliquanto maius, tuberculis quibusdam eleganter elaboratum, et aspectu intundum: pulpa candida est & saporis expers.

P L A N T A hunc fructum ferens Hedera similis est, eodemque modo repit & scandit quocunq. loco ponatur. Elegans est cum fructu onusta conspicitur, propter eius amplitudi-

Granadilla.

historia

amplitudinem, florem habet alba rose persimilem, in cuius foliis aliqua veluti passionis Christi figura delineata conspiciuntur, quas magna diligentia istic pietas existimes, eam ob causam elegantissimus est flos: fructus ipse sunt granatula iam dicta, quae matura acidulo liquore abundant, & semine plena sunt: aperiuntur ut ova, & liquor ille cum magna voluptate sorbetur cum ab Indis tum ab Hispanis: nec etiam si multos sorbeas ullam ventriculi grauedinem sentis, sed potius aluum emolliri.

Herba rara est, quae duntaxat vno in loco inuenitur. Fructus temperatus esse videtur, & aliquantulum humidus.

DE GINGIBERE.

DOMINVS Franciscus de Mendoza Pro-regis Antonij de Mendoza filius in noua Hispania caryophyllos, piper, gingiber, aliaque aromata ex orientali India delata conseruit: sed ipso e vniuersis sublato, intermissa est ea negociatio: solum gingiber remansit, quoniam feliciter enatum est: inde fit ut ex noua Hispania & aliis occidentalis India locis, viride & siccatum uti ex orientali India deferatur.

EST Gingiber planta foliis Iridis at paulo angustioribus similiterque virentibus praedita: radices, uti notum est, aliae aliis maiores, quae virentes aut recentes nulla vrente facultate pollent, ideoque in frustra concise acetariis iniiciuntur, ut iis saporem & odorem concilient: seritur semine aut tenuiore radice, nam utroque modo facile augetur: cum ad iustam magnitudinem excreuit, eximitur, et in umbra siccatur, ubi nullam humiditatem adquirat quae eam corrumpere queat, propterea luto oblinitur.

Gingiberis historia

Adfertur condita, tametsi & hic probe condire non possunt sic-

18 SIMPLICIUM MEDICAMENT.

rint siccam, quæ tamen prius iuxta locum iuncis & scir-
pis confitum sepulta fuerit (quoniam ea ratione teneres-
cit) aut calida aqua sæpius lota & macerata sit donec
mollescat: addito enim deinde saccharo conditur quem-
admodum viridis.

Gingiberis
facultates.

MAGNA facultate aromatica & insigni acrimonia
prædita est hæc radix, admodum calefacit, ventriculo
confert, eiusque dolores è frigida causa aut flatibus obor-
tos tollit, eosdem effectus cum pipere præbet: saporem ci-
bis quibus inspergitur conciliat: multis medicamentis
adiucitur, ut ea corrigat & eorum malitiam leniat, præ-
pterea Turbith & agarico admiscetur; illis etenim ve-
hiculi loco est, ut facilius suas facultates exerant: conco-
ctionem iuuat, ventriculum roborat & naturalem calo-
rem auget: languentem ciborum appetentiam è frigida
causa natam excitat, ad quem effectum maxime con-
fert condita manè sumpta: colorem faciei præterea com-
mendat, eademq. omnia præstat quæ piper, & fere simi-
lis est temperamenti.

DE INDICO RHABBARBARO.

Rhabarba-
rum Perua-
num.

E Continenti, radicis, quam istic Rhabarbarum vo-
cant, fragmentum mihi allatum est, quod certè omnes
eas notas habet, quas orientale Rhabarbarum obtinet.

Rotundum est, & cortice fusco præditum, interius ru-
bet, & cum frangitur, candorem quendam permixtum
ostendit, croci modo tingit, & amarum est: scire cupe-
rem qualia folia obtineat, ut observare possim an similia
sint us qua habet ea planta quam multi in Hispania hoc
nomine seuerunt, Rumicis folia obtinentem, cuius genus
illam esse existimo, quoniam secundus rumex rubentem
habet radicem.

Folia eius Rhabarbari, quod Rumicis genus existimo,
dis

diu cocta vehementius purgant quam radix, atque asserit Dioscorides omnia runcicis genera aluum insigniter emollire.

EST porro Rhabarbarum præclarum medicamentum & summa commendatione dignum: maxime etiam illud extulerunt quotquot illius historiam prodiderunt (solatium intelligo, quo purgare solemus, nam aliud Græcis cognitum fuit) adeo inquam nobile medicamentum est, ut cum omni securitate, omni tempore, & omni ætate exhiberi possit: bilem præsertim & pituitam purgat, secur roborat, eiusque veluti anima est, obstructio- nibus liberat, icterum soluit, sanguinem expurgat, si- mulque nobiliores corporis partes roborat: itaque secure in cordis morbis exhibetur: aliquot eius fibra mane sum- pta, diuturnos & difficiles hepatis, splenis, internarum- que partium morbos curant, hydropicos iuuant & ca- checticos, bonumque colorem conciliant.

Rhabarbari
legitimi
laus.

Calidum & siccum est in secundo gradu, & terrestri- bus quibusdam partibus præditum, que illi adstrictio- nem & robur conciliant.

DE CARLO SANCTO.

SECUNDO libro de facultatibus radicis cuiusdam in noua Hispania delata, quam Carlo sancto vocabant, egimus: eandem nunc magna veneratione, & æstimatio- ne proxima nauium que huc appulerunt classe attule- runt, atque Indicam radicem nuncuparunt: tantas ve- ro eius facultates, tum experientia comprobatas habent, tum obseruarunt præter eas quas ante descripsimus, ut plures de Roremarino celebrari non soleant.

Carlo san-
cto.

Indica radix.

EA in puluerem trita & puerperis, que obstetricum negligentia animi deliquum patiuntur, propinata, plu- rumum prodest sudorem pronocando, ut liberentur. Idem

eius faculta-
tates.

pulvis ex vino aut florum malorum aureorum stillatitio
liquore datus, mulieribus quae partus difficultatibus la-
borant magnam utilitatem adfert.

Monachus quidam ventriculi debilitate laborabat cum
ex frigidorum humorum abundantia, tum imbecillo ca-
lore naturali, sic ut nec cibum concoqueret, sed is corrup-
peretur, & in magnos flatus converteretur: has radices
cum ex sua opinione in aqua decoxisset carca parilla mo-
do, decoctum multis diebus continuus in prandio & cena
hausit, quod illi adeo feliciter cessit, ut & ventriculus ro-
boraretur & concalesceret, eademque opera cibos postea
probe concoqueret, acidis nidoribus liberaretur, & fla-
tus consumerentur. Aliud praeterea consequutus est non
speratum auxilium: nam hernia (qua per multos annos
laborabat sic ut braccis & ligationibus quasi semper uti
cogeretur, & certis duntaxat quibusdam longis inter-
uallis eas deponeret) liberatum se sensit, cum bimestri
huius radices decocto usus fuisset, nec braccas amplius
adposuit, sed sine illis incessit.

Vtile est huius rad. cis decoctum ad os colluendum:
nam gingivas roborat, dentes a corruptione conseruat,
atque, si iam corrumpi incipiunt, ne latius malum ser-
pat, impedit.

Gingivarum
laborantium
remedium.

SED aduersus hoc malum habeo remedium multis
iam annis a me expertum, nempe ut perpetuo aceti scil-
litici, & aquae e rosarum calycibus stillatitiae aquis par-
tibus os colluatur: nam certissimum est, dentes eo medi-
camento subinde collutos a putredine liberari, & si ea
iam adsit, ne latius serpat, prohiberi.

DE CARDVIS.

UT huius planta miram formam conspicerem ad me
perlata est.

Est veri

Est verò *Carduus* quidam * cerei funalis magnitudine octo angulis constans, & cerei modo striatus. Carduus
Peruanus.

FACULTATEM habet vulnera curandi, quoniam recens tritus, & vulneribus impositus ea curat, nullo adhibito alio medicamento: qua profecto ratione mihi perutilis fuit, cum me ex eius spinis una pupugisset, quas validas & acus modo pungentes habet.

Planta videtur peregrina.

* **H V I V S** *Cardui* iconem *Pena* & *Lobelius* in doctissimis *Aluerfariis* exhibuerunt: cum noster *Morganus* etiamnum apud se seruat, atque superiore ætate apud ipsum vidi, octogonum, caniculatum, rigentibus & firmissimis acutissimisque spinis per certa intervalla præditam.

DE HERBA SOLIS

INSIGNIS est hæc planta, & licet iam mihi sit missum illius semen, aliquot tamen anni sunt, quod herbam apud nos aluerimus. Herba seti
flos Solis.

PLANTA est extrema magnitudinis, nam duabus lanceis altiore eam vidi: nec minus admiratione dignus est eius flos, quandoquidem magnitudine & elegancia reliquos quos unquam viderim flores superat: nam lancea amplior est, variisque in medio coloribus est insignitus: perticis opus habet quæ eam sustineant dum crescit, alioqui caduca est: eius semen melopeponum semina refert, pauloque maius est: perpetuò ad Solem sese obuertit hic flos, eamque ob causam ab ipso nomen adquisiuit: multi tamen alij flores atque plantæ Soli se etiam obuertunt. - in m

Hortos exornare mihi videtur.

* **I A M** multis annis per vniuersam fere Europam vulgaris notitiæ est hic flos, qui duorum generum esse videtur: nam vnius planta multis interdum ramis prædita est, totidemque flores producit, alia singulari caule constat, & vnicum fere florem.

DE FLORE SANGVINEO.

Flos sanguineus.

SEMEN ex Peru delatam terra commisi, ut eius elegantiam potius conspicerem, quam quod vlla medica facultate præditus sit.

eius historia.

IPSA planta duos circiter palmos assurgit, ramis rectis, quos ambiunt rotunda & tenuia folia admodum virentia: flores in summis ramis nascuntur aureo admodum colore fulgentes, quinque foliis constantes, in quorum singulis sanguinea & maxime rutilans macula impressa est, oblongo cucullo extremos flores occupante & longe prominente. Elegans est flos, ad pensiles hortos exornandos aptissimus: nam & semine & surculis facillime nascitur. Gustatur eodem sapore & odore quo nasturtium esse deprehenditur: insigniter calidus est.

DE PAYCO.

Payco.

SED & herba quedam ex Peru missa est istis payco nuncupata, cuius folia plantaginis foliis cum forma, tum colore sunt similima, que siccata, admodum tenuia sunt, & gustata valde acris calidaque deprehenduntur.

eius facultates.

EIVS pulvis ex vino sumtus, nephriticum dolorem & flatibus aut frigida causa provenientem tollit: ipsa vero planta cocta, & emplastri in modum dolenti loco imposta, eundem effectum præbet: quod certissimum esse ipsa experientia didici.

DE HERBA AD RENVM MORBOS UTILI.

Herba renibus utilis.

ALIA item missa est admodum utilis ad renum affectus à calida causa natos, illito parti dolenti eius succo cum rosaceo unguento mixto, et foliis ipsius planta superimpositis: in erysipelate & inflammationibus succus impositus valde confert: nam inflammationem tollit, & dolorem mitigat.

SVNT verò ea folia quasi lactuca primum enata & tenerioris, similique virore prædita, qua gustata insipida deprehendantur, sic ut herba perfrigida videatur.

DE LACTUCA SILVESTRI PVMILA.

ALIAM præterea herbam attulerunt, Lactucam siluestrem vocatam: cuius folia Lactuce folius sunt similia ex atro virentia.

Lactucula
fil.

DENTIVM dolorem tollit foliorum decoctum, & diutius in ore, qua parte dentes dolent, retentum. Idem præstat foliorum succus dentium canis instillatus, herba trita superimposita. Sapore admodum amaro est: calidiorum existimo quam in primo gradu.

DE HERBA AD RVTVRAS VTILI.

PAVLVEM cuiusdam planta mihi missum fuit, cuius formam, quod ob siccitatem omnino contracta & comminuta esset, observare non potui.

HANC scribunt miram habere facultatem in rupturis cum puerorum tum adultorum, & rem ita se habere asserunt. Ea utitur Indus quidam recenti contusa & rupture imposita, adhibito deinde miro quodam ligatura genere, quoniam etiam sine braccis non minus firmiter ligati incedunt, quam si braccati essent, ut mihi retulit quidam qui simili morbo liberatus erat eius planta & ligatura usu. Talem ligaturam (si adeo firma sit ut ille referebat) solam sufficere posse existimo, nulla herba aliæ re imposita: quoniam hic quendam Cordubensem conspexi, qui omnes herniosos sola ligatura curabat nullis adhibitis braccis: quod verissimum est, & hic adhuc vivunt qui ab eo curati fuerunt.

Herba hernias & rantes curans.

DE VERBENA.

SCRIPSIT mihi nobilis ille vir ex Peru secundum

Verbena
tuana.

flumina è montibus eorum regnorum delabentia plurimam verbenam crescere, illi que in Hispania nascitur similem, perpetuò virentem, qua Indi in multis morbis curandis utuntur, præsertim aduersus omnis generis venena, & in his qui in cibis toxicum aut simile aliquid hauserunt.

NOBILIS quadam matrona ex Peru rediens mihi asseruit se multis annis agram fuisse, cùmque plurimorum medicorum opera vsa fuisset, Indum tandem quendam accessisse, qui in plantarum scientia celebris habebatur, qui que inter Indos medicum agebat, verbene succum depuratum illi propinasse, à cuius usu post paucos dies lumbricum eiecisset (colubrum ipsa nuncupabat) hirsutum, pede longiorem, crassum, cauda bifida, deinde omnino conualuisset. Ipsam porro Nobili cuidam viro in Peru, qui continue agrotabat, singulis diebus mane eundem succum saccharo permistum sumeret, persuasisse (ita enim ipsa hauserat ob amarorem) illum deinde plurimos lumbricos reiecisse longos, tenues, atque inter ceteros, unum albi * cinguli instar longissimum, & tandem integram valetudinem recepisse. Id postea consilium plurimis aliis qui male affecti erant, & lumbricos habere suspicio erat, dedit, qui omnes sumto Verbene succo, multas ventris tineas eiecerunt, & sanati sunt. Illud remedium adeò certum affirmabat, ut unus è suis famulis ostenderet, qui ob morbi gravitatem philtum aut medicata pocula hausisse diceretur, quiq. epoto verbene succo, vomitu multa variis coloribus distincta ex ventriculo reiecisset, quæ medicata pharmaca esse asserbant, deinde conualuisse.

QVOD verò ad incantationes & medicata pocula attinet, quod ego vidi hic subiiciam.

Ioannis de Quintana dueñas primarij civis famulus
VOMITU

vomitu reiecit me presente magnum tenuium & spadicorum capillorum * glomum, adseruabatque in papyro inuolutos plures alios quos binis horis ante euomuerat: quibus reiectis nulla amplius molestia torquebatur: prater eam quam vehemens vomitus induxerat.

Ioannes Langius Medicus Germanus vir doctissimus refert mulierem se vidisse plurimum de ventriculi dolore conquerentem, reiectis multis vitri & murrhinorum vasorum fragmentis atque piscium spinis, sanitatem esse adsequutam.

Aliud simile exemplum refert Beniuenius libro de Morbis mirandis. Sed quod maiorem mihi admirationem parit, est: Agricolam, grauissimis ventris doloribus afflictum, cum nullis medicamentis mitigari dolor posset, sibi cultro guttur praecidisse: eius deinde cadauer cum secessissent & aperuissent, inuenta in ventre fuisse magnam similiam capillorum, quales superiorem vomitu reiecis- se dixi, quantitatem, & ferrea fragmenta.

HAS ego res demonis prestigis tribuo: nam ad naturalium classem referri minime possunt.

* SIMILE quoddam nec minus mirum exemplum mihi ante paucos dies retulit Franciscus Zinnig Ser^{mi} Principis Matthiae Archiducis Austriae &c. pharmacopœus cum in sua arte peritissimus tum diligentissimus.

Lucas Farel eiusdem Principis coquus, qui primum apud D. Mariam Hungariae reginam, deinde apud Margaretam Parmensem ducem in simili ministerio fuerat, singulis interdum annis, nonnunquam semestribus vel trimestribus intervallis, per annum euicit tenuem quandam lentamque materiam, angusti cinguli instar oblongam, candidam & crispam, non eam quidem continuam & integram, sed quam per fragmenta sex, duodecim, atque etiam quindecim vlnas longa eximere cogitur: solet vero ante ea symptomata, plerumque grauem in pectore sub dextra mamilla dolorem perpeti, quem ut leuet, aggregatiuis catapotus corpus purgat, eamque, quam dixi, materiam ex-

cernit, tum demum morbo liberatur. Is vero, quoniam plerumque tanta capitis grauedine afficitur, ut domo egredi aut quoquam prodire nequeat, ex quorundam consilio verbenæ radicem collo appensam gestat.

SIMILE etiam exemplum ante multos annos accidere meminisse Iureconsulto N. Vlierden celebri apud Antuerpianos causarum patrono, qui certis anni temporibus materiam in multos veluti muliebrium capillorum glomos congestam per aluum excernere solebat, qua reiecta melius habebat: nam alioqui macilentus pallensque semper cum esset, aduersa valetudine ante ista symptomata plerumque corripiebatur.

DE NASTURTIO.

Nasturtium
Peruanum.

HERBAM habeo ex Peru delatam Nasturtium nuncupatam: exigua est, foliolaque habet rotunda Lenticulae foliis paulo maiora.

HUIUS trita succus recentibus vulneribus instillatus, ipsaque herba trita superimposita, ea curat & ad cicatricem perducit, non minus quam Tabacum.

Degustata Nasturtium sapit: admodum calida esse videtur.

* HUIUS stirpis legitimam iconem pete ex nostri Lobelij commentariis. Ipsam siccam ante aliquot annos mihi communicauit Ampliss. vir Dn. Augerius Busbequius Ser^{ma} Reginae Elizabethae Caroli IX. Gallorum Regis viduae aulae Praefectus, ex Hispaniis delatam: flos est aureus, Persicarum filiquosae, quam vulgus Noli me tangere appellat, flori persimilis, sed longiore calcari praeditus: folia asarinis minora, non minus tamen orbiculata. Semen à Ioanne de Hollebeque Francisci fratris Hispaniae Regis hortulano aliquando mihi communicatum meminisse, quod diligenter terrae commissum non est enatum.

DE HERBA MORTEM AUT VITAM
IN MORBIS PRÆNUNTIANTE.

Herba mor-
tem in mor-
bis prænu-
ncians.

ANNO 1562. Comite de Nieua in Peru cōmorante,
in eius familia mulier quaedam illi inferniens maritum
habuit

habuit gravi morbo decumbentē; cuius causa cum ipsam admodum tristem Indus quidam primarius conspiceret, interrogavit an scire cuperet, utrum ex eo morbo periturus esset an superstes futurus maritus, herbae ramum se illi missurum, quem in mariti sinistra manu poneret, eamque deinde diutius comprimeret: nam si superstes futurus esset, quamdiu eam herbam manu teneret, alacrem & letum, sin moriturus, maestum & anxium fore. Missum ab Indo ramum marito in manum dat, comprimerēque iubet: sed illico tanta maestitia & anxietas ipsum oppressit, ut illa, metuens ne subito extingueretur, ramum ex manu tolleret & abiiceret: is deinde paucos post dies extinctus est.

CVPIENTI mihi an ista vera essent perscrutari, nobilis quidam qui multis annis in Peru vixerat, certum esse affirmabat, & usitatū esse apud Indos in egritudinibus id facere, quod sane magnam mihi admirationem attulit.

DE COCA.

CVM tam multis annis celebrem illam apud Indos Coca plantam, quam Coca nuncupant, & tanta cura & diligentia serunt atque colunt, quoniam omnes eam in quotidianos suos usus & oblectationes convertunt, videre cuperem, ad me perlata est.

EST verò ea vlna magnitudine, foliis Myrti paulo maioribus (que veluti aliud folium simili forma in medulla delineatum habent) mollibus, dilutius virentibus: fructu racematim coherente, uti Myrti fructus rubente quando maturescit, eiusdemq. magnitudinis, quando verò plenam maturitatem adeptus est, nigricante: tum verò herba est messis, que collecta in canistris aliisque rebus

Coca historia.

rebus ad exsiccandum reponitur ut melius conseruari & in alias partes transferri queat: nam è montibus in alios montes defertur mercimonijs gratia, proque alijs mercibus commutatur, vestibus, gregibus, sale, & alijs rebus, quia illis pro pecunia est. Reconditur semen in mastiche, atque inde exentum alibi feritur in terra bene culta, per suos ordines & series, uti apud nos faba aut pisa.

Cocæ vsus.

VVLGARIS est eius vsus inter Indos ad multas res, tum ad eas que ad iter necessarie sunt, tum que ad voluptatem in suis edibus seruiant, hoc modo. Conchyliam aut ostreorum conchas urunt, & calcis modo comminunt: folia deinde Cocæ dentibus atterunt & subinde puluerem illum conchyliorum vstorum admiscent, & simul quasi fermentant, ut tamen minor sit calcis quam foliorum quantitas: ex hac massa trochiscos seu orbiculos conficiunt, & siccandos exponunt. Quando iis uti volunt, unum orbiculum in ore sumunt, eumque exagunt, subinde in ore nunc hac nunc illac versantes, et quamdiu possunt retinentes: uno absunto alium sumunt, deinde tertium, sic pergentes toto tempore quo iis in longis itineribus conficiendis opus habent, presertim si per loca fiant, ubi nulla aut cibi aut aque copia est, quoniam horum orbiculorum sorbitione, famem, sitimque sibi lenari, & vires sustentari asserunt.

Si duntaxat voluptatis gratia uti volunt, solam Cocam mandunt, eamque in ore versant, donec omnis facultas absunta sit, deinde aliam sumunt. At si inebriari, aut aliquantulum extra se rapi, & veluti mente alienari, Cocæ Tabaci folia admiscent, atque simul mandunt & sorbent: ea ratione extra se feruntur veluti homines ebrj, magnam voluptatem inde capientes. Et profecto res admiratione non caret, cõspicere quam isti Indi oblectentur

oblectentur mente & sensu quasi primari, quandoquidem eius rei gratia Cocam cum Tabaco sumant, aut solum Tabacum, ut in secundo huius Historiæ libro de Tabaco diximus.

* I P S A M Cocæ historiam aliàs ex Petri Cieçæ commentariis De rebus Peruanis retulimus in nostris ad caput de Betre Historiæ Aromatum lib. 1. Annotationibus.

Sed & Benzo lib. 3. cap. 20. Cocæ in hanc sententiam meminit. Peregrè profecturi [de Peruanis loquitur] rubro quodam bitumine faciem oblinunt, herbamque ore clausam (Cocam ipsi appellant) velut panchrestum quoddam pharmacum circumferunt. Quippe eius præsidio freti, integrum diem, nullius nec cibi nec potus egentes iter faciunt. Atque hoc quidem herbæ genus, earum rerum, quibus mercaturam exercent, præcipuum est.

DE CAÇAVI.

E A D E M ratione, negotio amicis dato ut ex S. Dominici vrbe illius herba ex qua caçavi fit, folia ad me ferrent, ea accepi.

Caçavi autem panis est, quo Indi tot seculis vitam sustentarunt, & hodie etiam vescuntur nostri Hispani. Fit verò ex herba ab Indis Yuca nuncupata, quinq. aut sex palmos alta, foliis latis & manus humane modo expansis atque in septem aut octo lacinias divisis, perpetuò virentibus. Seritur terra probè culta & in sulcos ducta, fragmentis radicis: fructus [radicem intelligit] crassus est, glomeruli sili, aut magnorum naporum modo, cortice exteriori fusco, parte verò interiori admodum candida; eo dum uti volunt corticem adimunt, & panem faciunt hac ratione.

Repurgatum suo cortice, instrumentis quibusdam (iis quibus muliercula limum pectunt similibus) quibus sunt dentes acuti & firmi, in frustula secant et comminunt, quod

Caçavi.

Yucz historia.

Caçavi conficiendi ratio.

quod comminutum est, in manticam ex palma foliis contextam iniiciunt, & pondera quedam veluti grandes lapides superimponunt, ut suo pondere succum ex fractu exprimant, quo probe expresso fructus crassior materies amygdalis tritis & expressis similis restat: que patinis iniecta lento igne coquitur, & densatur, subinde illam voluendo uti ova frixa solent: ea bene densata, placenta fit, nummi hispanici octo regales aestimati crassitie, quam Soli siccandam exponunt. ha placenta illis panis vicem prebent, multum nutriunt, possuntque multo tempore incorrupta conseruari: nam nauibus que inde huc in Hispaniam appellantur imponuntur panis biscocti vice pro alimento: verum fauces exasperat eius caçauis vsus, nisi aqua, aut in sculo maceretur, aut aliis cibis commisceatur, ea etenim ratione edi potest: at qui siccum comedere vellet, altera manu vasculum aqua plenum perpetuo tenere necesse esset, alioqui minime deglutire posset.

SED mira est expressi succi iam memorati natura: nam si homo aut animal eum bibat, aut degustet, illico moritur, tamquam presentissimum aliquod venenum hausisset: at si hic succus primum ferueat, & ad medias decoquatur, deinde refrigerari sinatur, aceti vsus prebet non minus prestantis quam si ex vino confectum foret; si vero coquatur donec crassitiem adquirat, dulcescit & pro melle est: vide quanti in rebus momenti sit coctio, quandoquidem presens venenum in alimentum & potum salutaria conuertit.

NEC minore admiratione dignum est, omnem Tucam in continenti nascentem, tamen si ei que ad S. Dominicum nascitur, ex qua Caçauis fit, similem, salutarem esse, eiusque fructum [radicem] edulem esse, & succum inde manantem potabilem esse, nullamque noxam adferre: eam autem que ad S. Dominicum prouenit (quacum-

Yuccæ succus
lethalis, &
salubris.

Yuca Peruanâ
na minime
noxia.

que tax-

que tandem ratione edatur) eiusque succum non coctum
perimere. Locorum verò naturam tanti momenti esse, ut
quod salubre alimentum in continenti præbet, id in omni-
bus insulis præsens sit venenum. Quemadmodum Colu-
mella de Persico scribit, perniciosum venenum in Perside
fuisse. at ubi in Italiam translatum fuit, noxium illum
succum deposuisse, & suavem salutarèmq; præbuisse.

UT CUNQUE sit, cum India Mayo abundant, id- Mayzuta
que istuc in omnibus provinciis sit maxime vulgare, Ca-
çauï vesci nollem, quandoquidem mayzum non minus
nostro frumento alat, nec vlla noxia facultate sit prædi-
tum, sed sanum sit & salubre ventriculo: fit ex eo panis
quemadmodum ex çaçauï, nam molitur & in farinam re-
ducitur, atque adiecta aqua in massam cogitur, ex qua
globulos confectos elixant: sed recentes edi debent, qu-
niam resiccati asperi sunt, difficultèrque deglutuntur,
& dentes offendunt.

BATATAS in illis regionibus admodum communes Batatae
cibum multi alimenti esse existimo, mediàq; esse veluti
substantia inter carnes & fructus: flatulenta tamen
sunt, sed assate flatus deponunt, præsertim si cum genero-
so aliquo vino edentur: ex iis etiam fiunt & conserve
non minus gratae, quàm cydoniorum carnes, & morselli,
& placentula. & alia edulia gratissimi saporis: funda-
mentum sunt ad omnis generis conservas conficiendas, &
edulia.

Nunc adeo frequentes sunt in Hispaniis, ut singulis
annis è Velez-Malaga decem aut duodecim longa na- Batatae in
Hispaniis
frequenter.
ves quas Caranellas appellant, iis omnia Hispalim in-
uebatur. Seruntur verò aut minores integra, aut maio-
res in frusta cõcisa, solo bene culto & in suos sulcos ducto,
feliciterq; nascentur: nam intra octauum mensem in eam
crassitie excrescunt, ut edi possint et in alios vsus parari.

Tempera-

Temperata sunt, & cocta vel asse ventrem emolliunt: at crude esui non sunt apta, quoniam admodum flatulenta sunt, difficilisque digestionis.

* *MULTA* de *Cazabi*, ipsaque *Yuca* planta & *Mayra* atq. *Batatis* *Ouiedus* in epitome & *Indicæ* historiae lib. 7. lectu digna adfert.

SE D & *Gomara* *Historiæ* generalis cap. 71. vbi *prouinciæ* *S. Marthæ* dotes describit, similia propemodum de *Yuca* cum nostro *Auctore* refert.

Yuca, inquit, quæ in *Cuba*, *Hayti* & reliquis insulis nascitur, perniciosa est si cruda edatur: in hac verò *prouincia* salubris est. Ea cruda, asse, elixaque vescuntur, & quocumque tandem modo parata grati est saporis. Radice seritur, non semine: digeruntur certa serie terræ tumuli, deinde ipsius stirpis caules, qui solidi crassi, nodosi, cinerei que coloris sunt, palmitum modo præciduntur, & singuli in singulis tumulis ita reconduntur, vt dimidia pars supra terram extet: vbi comprehenderunt, cubitali altitudine excrescunt, folia habent viridia, canabinis similia: quatenus verò terra latent, in radices gallicianis napis similes conuertuntur. Operosa est eius satio & cultura, attamen certa, quandoquidem fructus in radice consistit. Annuo spatio maturitatem consequitur: præstantior tamen redditur si bienio sub terra lateat.

DE TUBVLIS AD ASTHMA UTILIBVS.

AD VEHVNTVR è *noua Hispania* tubuli quidam *cannarum*, interiore & exteriori parte quodam gummi illiti, quod meo iudicio *Tabaci* succo infectum est, & caput tentat: eo ni fallor *cannam* inungunt, utq. tenax est, firmiter inhaeret, colorisque nigri est, induratum autem non est tenax: incenditur tubulus ea parte qua bitumen est, altera verò in ore sumitur, fumisque excipitur, qui omnem pituitatem et purulentos humores è pectore educit: eo verò vtuntur cum asthmate se premi & veluti suffocari sentiunt.

Prinatem quendam qui saepius asthmate laborabat eius usu plurimum utilitatis consequutum observavi: simile commodum ante ex Tabaci fumo percipere solebat: propterea aio Tabaci succum admixtum esse oportere: tutum autem utriusque esse usum ipsa experientia in multis docet.

Nonnulli agra & asthmate vexati ex India redeuntes observavi Tabaci folia viridia mandentes, et succum inde promanantem sorbentes ad purulētas materias expellendas, qui licet inebriarentur, plurimam tamen utilitatem sensisse apparebat cum ad pus, tum ad pituitam pectori inhaerentem propellendam.

Mirum est quā insignes & varie Tabaci facultates singulis adhuc diebus deteguntur: nam praeter eas quas secundo libro descripsi, tantundem adhuc proferrē possem, quas postea & referentibus aliis intellexi, & ipse observavi.

Tabaco.

DE LIQVORE AMBIA.

MISSVS est mihi in crasso harundinis tubulo liquor quidam ē fonte emanans non procul à litore maris, mellis modo flans & liquidus, & odore Tacamacha.

Ambia li-
quor.

Aiunt, & literis ad me scriptis significant insignium esse facultatum, in veteratis praesertim in morbis & à frigida causa prouenientibus: omnium corporis partium dolores à frigore aut flatibus ortos lenit, & perfrictiones tollit: quoscunque tumores resoluit, eosdemque obtinet effectus quos Caraña aut Tacamahaca, illarūque vicem in ea regione prabet. Manibus non nisi mandentibus tractari potest, & ubicunque reponitur, adeo tenaciter haeret, ut auferri nequeat, nisi temporis successu absumatur.

eius facultates.

Exigua admodum quantitate & duntaxat pro spe-

*cimine mihi missus est, quoniam istic magna est aestimatio-
tionis, & pro re magni pretij adfertur.*

*Calidus tertio gradu videtur, manifesti lentoris
particeps.*

DE BALSAMO DE TOLU.

*NUNC recens aduehitur ex Continentis quadam
provincia inter Carthaginem & Nomen Dei sita, Tolu
ab Indis appellata, Balsami quidam liquor, maxima-
rum virium, praestantissimumque quod haectenus ex iis
regionibus allatum sit, medicamentum.*

*ARBORES e quibus colligitur pumilis Pinis sunt
similes, multos ramos quaquaersum spargentes, folia-
que Ceratiae similia obtinentes perpetuo virentia: prefe-
runtur domesticae & in cultis nata.*

*Colligunt vero hunc liquorem Indi vulnerato & in-
ciso arborum cortice qui tenuis & tenellus est, suppositis-
que, & arbori adnexis veluti quibusdam cochlearibus e
cera nigra in illis regionibus nata confectis, qua ema-
nantem e vulneribus liquorem excipiant, quem deinde
in alia vascula ad eam rem parata effundunt: id vero
feruentissimo sole fieri necesse est, ut liquor facilius ema-
net, nam nocte ob frigiditate nihil effluit: erumpit etiam
interdum ex ipsis arboris nodis & alis nonnihil liquo-
ris, qui cum exiguus sit, & in solum decidat, perit.*

*PORRO apes que ceram istam conficiunt, nigrae
sunt, eamque in terra hiatibus & cavernis subterraneis
elaborant. Plurimam autem huiusmodi ceram in Hi-
spaniam deferri vidi, qua ad paranda funalia uteban-
tur: sed ob tetrum quem eius fumus spirabat odorem ve-
titus fuit eius usus, postea tamen in medicamenta rece-
ptus. Etenim perutilia ex hac sunt cerata ad mitigandos
dolores e quavis causa frigida provenientes: nam tumo-*

Balsamum
de Tolu.

eius historia.

extrahendi
ratio.

Apernigram
ceram cla-
borantes.

res resolvit, & plurima alia commoda praestat.

CETERVM Balsameus hic liquor apud Indos maxime celebris est, ob insignes eius facultates, à quibus edocti deinde Hispani, cum viros eius effectus animadvertenterent, pro re maximi pretij inde in Hispaniam detulerunt, magno illum istic redimentes, nec abs re, quandoquidem mihi praestantius esse maioribusque facultatibus pollere videtur eo qui è nova Hispania aduehitur.

Balsami de
Tolulau.

Colore rubro ad aureum tendente est, media inter liquidum & densum consistentia, glutinosus admodum, & ubicunque reponatur firmiter inhaerens, sapore dulci & grato, nec si sumatur nauseam mouente quemadmodum reliqua Balsama, odore excellentissimo, & limonium fragrantiam quodammodo referente, sic ut ubicunque reponatur, abscondi non possit, sed suo odore locum gratiorem reddat: etiam paucillum in vola manus attritum, suauissimum spirat odorem uti Jasmini fere.

EIVS facultates insignes sunt, quoniam incisione dicitur, quemadmodum olim Balsamum in Aegypto, ad eadem omnia ad que illud celebrabatur, efficax.

Omnia recentia vulnera curat, consolidat, glutinatque labra, nec materiam purulentam in eis exoriri sinit: quodque maius est, nullum cicatricis vestigium curatis vulneribus relinquit, si eorum labra probe iuncta fuerint, quapropter in faciei vulneribus singularis est, quandoquidem ea sine purulenta materia generatione curat, nec vestigium ullum relinquit. Primum autem emundandum est vulnus ab omni spurcitie, & vino elucendum, deinde eius labra probe unienda, Balsamumque subtepidum illinendum, & lineus pannus duplicatus eodem Balsamo iunctus superimponendus, atque ita colligandus, ut labra hiare nequeant: postmodum victus ratio sit tenuis, seceturq. vena si necesse sit: quarto demum

eius facultates

die solvatur ligatura (nisi symptoma aliquod ante solvere cogat) & vulnus consolidatū inuenietur. Quod si singulis diebus vulnus curare necesse sit, lineum pannum Balsami liquori intinctum subinde adponendo glutinabitur: etenim eius facultas est prohibere, ne materia in vulnere generetur. Presertim verò utile est in vulnerebus in quibus confracta sint ossa, exentis prius iis que separata sint fragmentis, & reliquis intactis, quoniā Balsami facultas ea expellet, vulnusque sensim consolidabit. Mira etiam virtutis est in articulorum vulneribus, & nervorum sectionibus, omnibusque puncturis, etenim ea curat, atque a contractione liberat, ne partes inutiles fiant & motu priuentur. Altè penetrantia & cuniculosa vulnera curantur huius Balsami albo vino mixti per syringam iniectione, & post ternas deinde horas eius eductione: idem fit in vulneribus punctim inflictis, semel in die mediocriter calidum iniiciendo. Utile præterea est in contusionibus, reliquisque chirurgi operam requiruntibus, modo nulla insignis inflammatio adsit: ea verò convenientibus medicamentis sublata, balsami est usus

IN morbis chirurgi operam minimè requirentibus plurimum prodest, veluti in asthmate, haustus eius aliquot ex albo vino guttis: capitis dolorem è frigida causa prognatum lenit, lineo panno eius liquori intincto, capiti circumligato: & temporibus adpositum, omnem defluxionem cohibet, in oculos presertim, eorumque dolores lenat, calidum adm odum cerebro impositum dolorem tollit, roborat, & paralyti remedio est. Vsi sunt eo nonnulli phthiſici, manè aliquot guttas è manu lambendo, magnamque senserunt commodum, quoniam pectus egregiè expurgat. Aliquot eius gutta ex aqua vite calida initio rigoris in quartanis, aut tertianis diuturnis & importunis sumta, vtilis

utiles sunt, sed etiam ante frigus eodem balsamo ferventi oleo rutaceo permixto cervices inungenda. Si quis ab orificio ventriculi ad umbilicum usque inungatur, ventriculus roboratur, & dolore liberatur, languens cibi appetentia excitatur, concoctio inuatur, flatus discutuntur: at longè maiore efficacia istud molitur, si equales balsami & olei nardini cõpositi vel simplicis partes misceantur, & facilius etiam illinitur.

Longa experientia apud Indos probatum est, eos qui Hydropicorum in morem tument, si hoc balsamo aquis partibus cum unguento aperitivo mixto ventre illinant, lienis regionem præsertim, magnum levamen sentire: quoslibet tumores et œdemata cuiuscunque partis corporis resolvit: omnes dolores à frigida causa promanantes etiam diuturnos tollit emplastri modo applicatum, & continuè delatum donec sponte decidat. Eosdem effectus præbet calidè adpositum, lineoque panno, qui aqua vite selectissima & calefacta madeat superimposito, ubi sunt flatus sine in ventre, sine in alia corporis parte, magna est etiam efficacia in nephritico dolore, si fervens cum aliis oleis ad eum morbum utilibus mixtum illinatur: contractorum nervorum dolorem lenit, & si per summos æstus illo illinantur et fricentur, eos relaxat: parotides seu scrophulas tum cecæ tum apertæ curat.

ALIAS præterea multas facultates obtinet: hic mirabilis liquor, quæ me latent: sed quas intelligere potui, uniuerso orbi notas facio, ut adeo præclaro medicamento & tam insignibus viribus prædito (quibusq. longè plures & maiores tempus deteget) quilibet uti queat.

*DONATVS sum (nisi me opinio fallat) pauxillo simili Balsamo à nostro Morgano sub meum è Londino discessum anno 1581.

DE BITUMINE FOSSILI.

IN Collao provincia Peruana, locus quidam omnino nudus est, in quo nec ulla arbor nec planta crescit, quoniam terra bituminosa est, ex qua Indi liquorem eliciunt ad plurimos morbos curandos utilem. Eum vero hac ratione eliciunt.

TERRAM in cespites scindunt, eos loco Soli exposito supra perticas aut crassiores arundines disponunt, et vasa ad excipiendam liquorem apta supponunt: nam Solis ardoribus liquefit hoc bitumen aut succus terra inclusus, deinde remanent cespites sicci & sine pingui aliquo humore, ad focum struendum apti, quoniam eo loco & arbores et struendo igni idonea desunt: sed is ignis noxius est, ob fumi densam nigredinem, & tetrum odorem quem excitat: nihilominus alterius materiae penuria, cespitibus iam dictis utuntur.

LIQVOR exceptus multis morbis prodest praesertim ex frigore prognatis, nam dolores mitigat & tumores frigidos discutit: curantur eo vulnera, & reliqua aegritudines quibus Caraña & Tacamahaca utiles sunt.

Rufi ad nigredinem tendentis coloris est, & grauis odoris.

* *LIQVIDVM* huiusmodi bitumen ante biennium, in ea Pannonia, quae inter Muram & Drauum, paucis supra eorum confluentes miliaribus est parte, obseruavi, cum Illustris Heres Dn. Balthazar de Batthyan, haereditarius Dapiferorum Regni Vngariae praefectus, in ditione quam istic & ultra Drauum possidet, deduceret: nigrum vero id est, graui & nares e longinquo feriente odore, dulci que sapore praeditum, palustri loco lacuna quadam nascens, quo rustici duntaxat ad inungendos currum axes, calceosque & ocreas emolliendas utuntur. At non dubium est, quin ad plurimos morbos utile esse posset, si eo uti nosset, praesertim ad frigidos tumores discutendos, & caecities, quibus suum bitumen prodesse noster Auctor scribit.

Bitumē col-
laicum.Bituminis
eliciendi ra-
tio.

Facultates.

Bitumen pan-
nonicum.

DE LAPIDE BEZAAR PERVANO.

TAMETSI in secundo Libro de lapide Bezaar in montanis Peru inuento egerim: quoniam tamen primus illius in ea regione obseruator aliquot mihi misit ex optimis qui inde adferuntur; hoc tertio libro de illis etiam agere volui. Eos autem gratitudinis ergo misit, quoniam ut ipse in ea epistola quam secundo libro inseruimus ait, meus libellus (qui peculiariter de lapide Bezaar inscriptus est,) illis veluti dux fuisset & auctor, ut istum lapidem primum obseruarent & agnoscerent.

Lapis Bezaar
Peruanus.

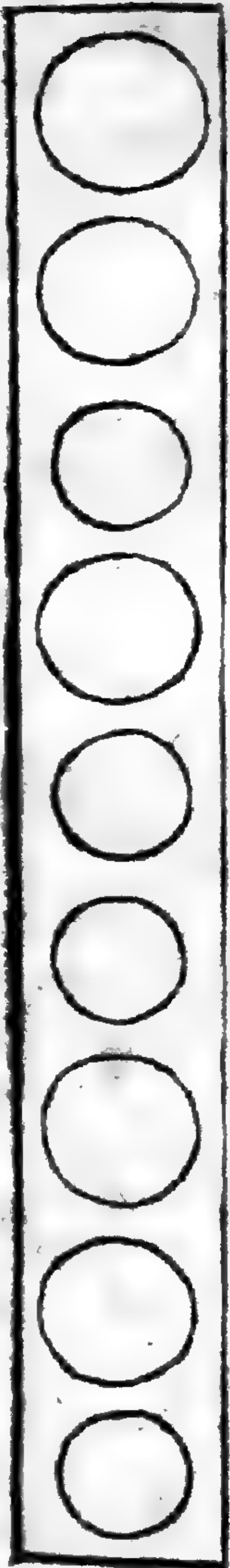
APPARET eos quos mihi misit admodum esse excellentes, cum ex colore, tum ex forma & magnitudine: ex his aliquot comminui qui ex tenuibus splendidibusque laminis eodemque colore constabant, quo qui ex India Orientali aduehuntur, atque aut in puluerem aut in granulum ut illi desinebant. Verum quidem est eos qui his selectioribus notis praediti sunt quae probatissimi lapides Bezaares obtinere debent, ex animalibus quae in montanis degunt eximi oportere: nam qui ex animalibus in planis uiuentibus educuntur, improbi sunt, nec ulla medica facultate praediti, quoniam non aluntur in salutaribus herbis e quarum succo ruminatione illa concreto generantur lapides, uti probe mihi demonstrauit primus illorum obseruator, qui videre cupiens qua ratione in animalibus generarentur, suis ipsemet manibus eorum animalium anatonem fecit, & mihi deinde significauit eos gigni in receptaculo quodam fascia modo confecto & villosa carne constante duorum palmorum longitudine, & trium fere unciarum latitudine, ipsi uentriculo parte interiore adherente, alios alios maiores, & quodam ordine dispositos uti nodos vestem anteriore parte claudentes, hoc modo:

Lapis Bezaar
quis uilis.

quis impro-
bius.

EO receptaculo aperto eximuntur lapides, quos istic

Lapidis Be-
zar orienta-
lis & peru-
ani similis ge-
neratio.

magna Nature providentia ad nostram salutem & nostrorum morborum remedium generari, summa admiratione non caret.

Atque, ut intelligo, qui ex orientali India adferuntur, eadem ratione inveniuntur (de legitimis loquor, quoniam tam multi adulterini aduehantur, ut è centum vix denos legitimos inuenias, quemadmodum ipsimet Indici scriptores fatetur istic multos adulterinos conflare) & eximuntur è certo caprarum genere quæ magna ex parte ruse sunt uti nostre: suntque etiam selectiores qui ex animalibus in Persia montanis degentibus educuntur, quam qui ex aliis capris in Malacca planis & campestribus uiuentibus: nam illi eo pretio non habentur, neque eam præstantiam & facultates obtinent, quas Persici, quoniam Malacenses capre ad lanienam duntaxat seruantur, cum adeo salutiferas plantas non depascantur, uti quæ in montanis degunt. Eadem planè est ratio in occidentali India: nam quæ in montanis Peru vitam agunt, selectiores et legitimos lapides & ad medicamenta utiles habent; quæ verò in campestribus pascuntur, Malacensibus similes sunt, quæ gregatim incedunt & uiuunt uti greges qui ad lanienam seruantur: ex iis enim multi quidem lapides eximuntur, sed inutiles, quoniam salubres illas montanas herbas non depascuntur, quemadmodum diximus.

Si insignes istius Peruanii lapidis facultates, omnesq.

morbos quos curasse asserunt qui ex ea regione redeunt, & mihi scribit nobilis ille vir, hic enarrare vellem: magnus liber de eo scribendus foret. Quapropter ea duntaxat proferam que ipse sum expertus, ut iis maior fides adhibeatur, & intrepide uti lapide queant, quandoquidem experientia constet similes facultates possidere.

NOSTER igitur lapis Bezar occidentalis insignes Lap. Bezar
Percuani fa-
cultates. facultates obtinet: praesertim in cordis aegritudinibus, in quibus magnam eorum qui mihi missi fuere partem insumsi felicissimo successu, sic ut multi syncope laborantes, ea sublata, a morte liberati sint: propinari autem debet in ipso paroxysmo, aut paulo ante, mane ieiuno vetriculo, ex aqua rosacea si adsit febris, si absit, ex aqua florum mali aurea, in pulverem tritus ad pondus quatuor granorum singulis vicibus: observari autem in mulieribus praesentius adferre remedium, quam viris.

In omnis generis venenis nullum praestantius novimus Venenis. remedium, quoniam eos qui aut venenum hauserunt, aut a virulentis insectis premorfi fuerant, mirum in modum iuvat. Qui aqua stagnantis potu in qua virulenta animalia versantur ilico intumescere, sumto isto lapide bis aut ter, sanatos conspexi.

In pestilentibus febribus saepius exhibui, & sane earum Pestil. febrib. virus extinxit, cuius rei primariam in similibus morbis curam medicus habere debet: nam licet putrefactio prohibeatur, nisi extinguatur virus, inutilis erit cura, quoniam illud est quod hominem iugulat. Similiter si adsint carnis cum rubore eminentiae quas Hispani tawardete appellant, quae plerumque huiusmodi febres comitari solent, lapis Bezar peruanus maximam vim possidet: nam in similibus morbis maiorem eorum quos accipi partem absumsi, plurimique felici & miro successu curati sunt.

Melanchol.
humorib.

Miros autem effectus præbet in melancholicis humoribus, sine uniuersum corpus, sine eius duntaxat partem uti caput occupent, atque in Arabum lepra seu Grecorum elephantiasis: item in scabie, prurigine, erysipelate, & reliquis cutis vitis præsens adfert remedium, quoniam ad ea sananda peculiarem facultatem habet.

Quartana.

Quartana laborantibus dedit, & licet febrim non tollat, eius tamen aufert symptomata, animi mœrores, anxietates, & cordis affectus quæ in istis febribus vulgaris sunt, magnamque ex eius usu utilitatem senserunt.

In omnibus diuturnis & importunis morbis magno successu exhibere soleo, præsertim in quibus veneni suspicio est, aut flatu adsunt: nam in similibus peculiarem vim habet: hinc fit, ut plurimum conducat eius aliquot grana purgantibus medicamentis iniicere; quoniam si medicamentum simplicia quedam venenosa continet, ea corrigit; sin minus, cor roborat & faciliorem deiectionem molitur.

CONSVETVDINIS est in orientali India bis singulis annis corpus purgare præsertim apud nobiliores: atque purgato corpore singulis diebus ieiunio ventriculo quatuor lapidis Bezaaris grana ex stillatitio rosarum liquore, aut alia ad eam rem accommodata aqua sumere: eo inuentam sibi conseruari persuadent, & omnia membra roborari, atque à morbis præseruari: eius usum non nisi salutarem esse posse certum est.

Ventrici-
tineis.

Aduersus lumbricos et vetricis tineas felici successu propinatur hic lapis: cum multis exhibui, præsertim pueris & adolescentibus eo morbo affectis, & vix credibile est quantum profuerit: solum dare soleo, vel cum sequenti puluere mixtum, hac ratione.

Palais ad
lumbricos.

℞. herba lumbricorum drachmas duas, seminis santonici drachmam unam, cornu cernui vsti, seminis portulacæ

malace & carline singulorum dimidiam drachmam, lapidis bezar peruani dimidiam drachmam: reducantur omnia in tenuissimum puluerem & probe misceantur.

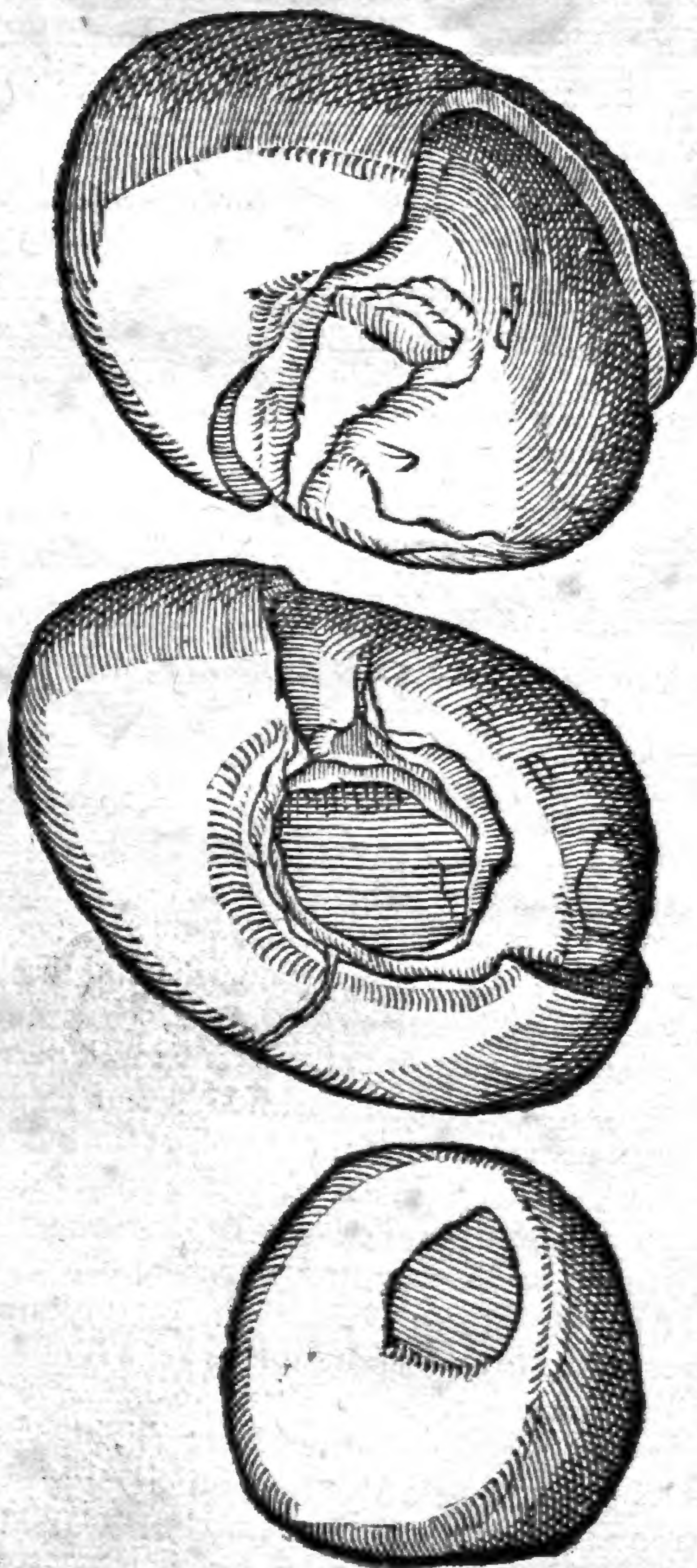
Miras facultates obtinet iste puluis, & experimento comprobatum est multis profuisse: datur mane ieiuno ventriculo ea quantitate que medico commoda videtur, pro eius etate qui sumere debet: eo sumto, duabus horis post, aluus clystere cōfecto ex lacte & saccharo elui debet.

Infantibus epilepticis datur lapis cum lacte si adhuc Epilepsia. lactant; sin minus, sine lacte: in natu maioribus epilepsia laborantibus etiam cum magna utilitate exhibetur, per se, aut aliis rebus ad eum morbum accomodis admixtus.

Breuiter hoc lapide uti solemus in omnibus diuturnis & difficilibus morbis, in quibus medicamenta vulgaria nihil profuere, eoque magna cum utilitate, aut saltem sine noxa.

*TERNOS eiusmodi lapides habui munere Generosi Dn. FRANCISCI DRAKE, cui ferè passerini magnitudine, qui dimidiam circiter drachmam pendebant. Ille verò alios adseruabat, qui binas atque etiam plures drachmas penderent. Eorum autem forma nunc orbicularis, modò compressa aliquantulum, vel inæqualis, modò renis formam exprimens, color nunc nigricans, nunc subcinereus, interdum flauescens: constantque ex tunicis siue crustulis modò crassioribus, modò tenuioribus alia aliam amplectentibus, politis interdum & splendentibus, nonnunquam aliquantulum scabris, extima præsertim & reliquas complectente, ut in renum & vesicæ calculis videre licet. Sed inueniuntur etiam nonnulli quorum crusta exterior variis locis adeò altè exesa conspicitur ut secunda appareat tunica, nonnunquã etiam & tercia. Magni muneris loco hos à Regulis sibi inuicem missitari assererat.

VERVM postquam Londino Antuerpiam redij, longè maiores à C. V. D. Benedicto Aria Montano amicis missos videre contigit. Acceperat enim Abrahamus Ortelius qui quinque ferè drachmas pendebat forma orbiculari ferè, sed tamen nonnullis locis compressa. Planius binos, alterum renis veruècti-
ni forma

ni forma & propemodum magnitudine, non cum quidem integrum, sed extrema parte confractum, & laminarum situm ostendentem, atque in meditullio veluti festucae fragmentum continentem, qui vnciae vnus cum semisse, dum integer erat, pondere fuisse potuit: alterum compressa (qua parte ventriculo adhæsit) forma, sensim deinde in tuber assurgente, è multis etiam laminis seu tunicis cum crassioribus, tum tenuioribus contextum, duas vncias cum drachmis duabus et semisse pendentem. Dn. Ludouicus Perezius vnum, columellæ duas vncias aut amplius longæ forma, vncialis cum semisse aut maioris ponderis: quo longè maiorem prius acceperat, gallinacei ut referebant oui magnitudine, quem quoniam apud se tunc non haberet, conspiciere non potui.

ingens magnitudo.

Ortelij lapidem cum Plantini maiore hac tabella exprimi iussimus iusta magnitudine obseruata, quoniam integriores essent. Alterum etiam renis forma expressissemus ut tunicarum situm ostenderet, nisi ipse Plantinus formam corrupisset, eo confracto & amicis, quorum pars fui, communicato.

DE LAPIDE AD VTERI SUFFOCATIONES UTILI.

AD FERTVR è noua Hispania lapis quem uteri morbis adprimè utilem esse ferunt.

Lapis ad uteri suffocationes.

Niger est, admodum politus, ponderosus, maiore ex parte teres & rotundus.

Mirum porro est quod de hoc lapide predicant: nam mihi affirmavit nobilis quedam & magna auctoritatis Matrona que eo usa est, & in vmbilico gestauit adeò firmiter inherentem, quasi istic adglutinatus fuisset, ex quo presens & certissimum sensit commodum: idem alie asserunt que simili modo isto lapide sunt usa. Cum uteri suffocationem imminentem presentiunt, adhibito lapide, subito leuantur: & si eum perpetuò gestent, nunquam simili morbo corripuntur. Exempla huiusmodi faciunt ut his rebus fidem adhibeam.

DE TERRÆ VARIIS COLORIBVS.

MIRVM & iucundum spectaculum est terra varios colores eodem agro nascentes in Peruanis prouinciis intueri: quoniam procul aspicientibus apparent terre variorum colorum vene, contiguae quasi & continuo inuicem subsequentes, nunc virides, nunc ceruleae, iam lutae, iam albae, iam nigrae, iam rubrae, iam alterius coloris, sic ut panni variis coloribus tincti, & Soli, ut exsiccantur, expositi videantur.

Omnes autem istae vene, terra varij generis fodinas praebent. De nigra illud affirmare possum, eius paululum mihi ad conficiendum atramentum missum in aquam aut vinum coniectum optimi atramenti vicem praebuisse, & quoniam nonnihil cerulei admixtum habebat, magnam gratiam atramento addidisse. Rubra praestantissima & ditissima est fodina, ex qua argentum viuum tanta quantitate elicitur, ut eo integre naues onustae in nouam Hispaniam pretio inestimabili deuehantur.

INDIS vsui duntaxat erant ut eas certis liquoribus & resinis admiscerent, quibus sibi corpus pingerent, quod in bellum prodeuntes facere solent, ut elegantiores & ferociores etiam appareant.

Paulatim in illis prouinciis dites metallica fodina & rerum similium deteguntur: imò iam recens cretaceum montem, & aluminis sulphurisque fodinas inuenerunt.

* FRANCISCVS Gomara historiae generalis cap. 193. horum variorum terrae colorum etiam meminit.

DE CANCRIS PERUANIS.

NOBILIS quidam vir ex Continenti rediens mihi affirmavit post diuturnas febres continuas istic in phibissim incidisse: at postquam ex quorundam consilio ad par-

Peruanæ terrae colorum varietas.

Terra nigra conficiendo atramento idonea.

Rubra terra argentum viuum continens.

Cancris peruanis phibissimis utiles.

nas quasdam inter Diuitem portum & Margaretam insulas
ablegatus fuisset, in quibus plurimi nascuntur omnium
optimi cancri (solis enim ovis qua illic columba ponunt
& earum recens exclusis pullis vescuntur) ut eos coctos
solum ederet, post aliquantulum temporis quo ista victus
ratione usus fuisset, optimè conualuit: tametsi antè nihil
illi psittacorum esus, qui ad hunc morbum commendan-
tur, profuisset.

Cancros porro phthisicis valde utiles esse Auenzoar
asserit, non manifesta aliqua qualitate, sed propria qua-
dam & abdita causa.

FINIS.